

Mirjami Järnefelt
KUVIN KERROTU

Peruskouluun päättävien nuorten elämänkulun
 rakentuminen heidän tulevaisuudenkuviansa kautta

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO
 Filosofinen tiedekunta
 Ohjauksen koulutus
 Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma
 Maaliskuu 2014

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Kasvatustieteiden ja psykologian osasto	
Tekijät – Author Mirjami Järnefelt			
Työn nimi – Title Kuvien kerrottu. Peruskouluaan päättävien nuorten elämänsä rakentuminen heidän tulevaisuudenkuviansa kautta.			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Kasvatustiede, ohjaus	Pro gradu -tutkielma	20.3.2014	95s+7 liitesivua
	Sivuainetutkielma		
	Kandidaatin tutkielma		
	Aineopintojen tutkielma		
Tiivistelmä – Abstract			
<p>Tutkimuksen tavoitteena on kuvata peruskouluaan päättävien nuorten elämänsä rakentumista heidän tulevaisuudenkuviansa kautta. Lisäksi tavoitteena on tarkastella valokuvahaastattelua tutkimusvälineenä. Teoreettinen viitekehys rakentuu elämänsä ja tulevaisuudenkuvia koskevien teoretisointien varaan. Elämänsä käsitteellä on perinteisesti kuvattu yksilön elämää tarkasteltuna sellaisten merkittävien elämäntapahtumien, kuten syntymän, kouluun menon, riipille pääsyn ja työhön siirtymisen ketjuna. Elämän eri valintatilanteissa merkittävien elämäntapahtumien kohdatessa tulevaisuudenkuvat toimivat ajattelun työvälineinä. Eri vaihtoehtoja punnitaan mielen puntarissa joko tietoisesti tai vähemmän tietoisesti valinnan hetkellä. Tulevaisuudenkuvien perusteella tehdään päätös siitä, mihin halutaan tavoitella.</p> <p>Tutkimuksen aineisto on kerätty seitsemältä helsinkiläisen peruskoulun yhdeksäsluokkalaiselta syys-lokakuussa 2013. Aineistonkeruun menetelmänä olen käyttänyt valokuvatulkinnallista valokuvahaastattelua. Menetelmänä valokuvahaastattelu hyödyntää tutkimuksen osallistujien itse ottamia ja etsimiä kuvia siten, että haastattelu rakentuu heidän tuomiensa kuvien varaan. Osallistujia on pyydetty ottamaan kuvia kysymyksen ”Millainen on sinun tulevaisuutesi?” pohjalta, sekä etsimään heidän menneisyyttään kuvastavia kuvia. Valokuvilla on virikkeellinen rooli sekä ennen haastattelua että haastattelun aikana. Kuva itsessään ei ole niinkään tärkeä, vaan kuvalle antamamme merkitykset. Kuvat toimivat myös välittävinä artefakteina nuorten sosiokulttuurisesta todellisuudesta. Tutkimuksen aineisto on analysoitu narratiivisilla analyysimenetelmillä siten, että nuorten kuvista ja puheesta on rakennettu valokuvanarratiiveja. Lisäksi on analysoitu nuorten tulevaisuudenkuvien rakentumista sekä elämänsä rakentumista temaattisesti. Myös tutkimusmenetelmän toimivuutta ja sitä, mitä kuvat kertovat, on analysoitu.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittavat, että tiettyjä suunnitelmia tai valintoja selkeämmin nuorten tulevaisuudenkuvat rakentuvat selkeistä mielikuvista tietynlaisen elämäntyylin suhteen. Tulevaisuudessa näkyy tietynlaista onnellista elämää kuvastava elämäntyyli, jonka nuoret haluavat itselleen. Yksittäisenä merkittävänä vaikuttimena media ja sen luomat brändit näyttäisivät lyövän voimakkaan leiman tulevaisuudenkuvien sisältöihin. Elämänsä rakentumisessa näkyy myös sosiaalisesti määritelty normatiivinen elämänsä järjestyks, jota nuoret eivät juurikaan kyseenalaista. Temaattiset kokonaisuudet elämänsä rakentumisessa ovat 1) koulutus ja työelämä 2) matkailu ja asuminen 3) sosiaaliset suhteet sekä 4) vapaa-aika. Menetelmällisestä näkökulmasta kuvat ovat toimineet merkittävänä vuorovaikutuksen välineinä tutkimuksessa. Kuvien käyttö on antanut viitteitä myös siihen suuntaan, että kuvat toimivat merkityksellisinä aineiston palasina myös ilman puhetta. Kuvien voimakas metaforisuus antaa viitettä suuremmasta ohjauksen tarpeesta.</p> <p>Tutkimuksen pohjalta ei voi tehdä laajoja yleistyksiä peruskouluaan päättävien nuorten elämänsä rakentumisesta. Yksittäisinä elämänsä rakentumisen kuvauksina nuorten tulevaisuudenkuvien pohjalta nuorten tarinat kiinnittyvät kuitenkin laajempaan keskusteluun niistä ehdoista ja olosuhteista, joilla yksilön elämänsä rakentuu. Ennen kaikkea tutkimus kiinnittyy yksilötasolla koettaviin elämänsä rakentumisen ehtoihin. Menetelmällisestä näkökulmasta tutkimus antaa näyttöä valokuvahaastattelun toimivuudesta aineistonkeruun välineenä muiden haastattelutapojen rinnalla. Puheen ohella myös kuvat ovat mahdollisuus kertoa.</p>			
Avainsanat – Keywords elämänsä, tulevaisuudenkuvat, ohjaus, valokuvahaastattelu, valokuvanarratiivit			

Tiedekunta – Faculty Philosophical Faculty		Osasto – School School of Educational Sciences and Psychology	
Tekijät – Author Mirjami Järnefelt			
Työn nimi – Title Told by pictures. Formation of life course through images of the future of students finishing their comprehensive school.			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Educational sciences, career counselling	Pro gradu -tutkielma	x	20.3.2014
	Sivuainetutkielma		
	Kandidaatin tutkielma		
	Aineopintojen tutkielma		
Tiivistelmä – Abstract <p>The aim of the study is to describe formation of life course through the images of the future of students who are finishing their comprehensive school. The aim is also to study photo interview as a research method. The theoretical framework of the study leans on the theories of life course and images of the future. Individuals life is usually described through the concept of life course where life is a series of significant life events, such as birth, entering the comprehensive school, confirmation and entering the labour market. In different life situations where one needs to make choices, images of the future work as the tools of consideration. Different options are pondered in mind consciously or not so consciously as we make the decision. Based on our images of the future we make the decision on what we want to pursue.</p> <p>The data has been collected from seven young people who attended a comprehensive school in Helsinki. Data has been collected between September and October in 2013. The method used in data collection has been photo-elicited photo interview. As a method photo interview uses photographs taken or found by the participants. These photos work as the base and the frame of the interview. The participants were asked to take photos based on a question "What is your future like?" and to find pictures that represent their past. Photos have a stimulating role before and during the interview. The picture itself isn't so important as the meaning given to the picture. Photos work also as intermediary artefacts of the sociocultural reality of the participants. The data has been analyzed on narrative methods. Data has been turned into photo narratives. The formation of young peoples images of the future and life course has also been analyzed. Also the functioning of the method and the pictures itself has been analyzed.</p> <p>Findings show that instead of specific plans or choices young peoples images of the future are based on clear visions of certain type of lifestyles. In the future young people see lifestyles that reflect on their visions of a happy life. A single significant force on the content of the image of the future seems to be media and its brands. On the formation of the life course there is to be seen a socially defined normative order of the life course, which young people don't question that much. Thematical units of the analysis of the formation of the life course are 1) education and work 2) traveling and living 3) social relations and 4) leisure. From a methodological standpoint the pictures have been significant tools of interaction in the study. Using the pictures have also indicated that pictures work also as significant parts of the data by themselves without the speech. Strongly metaphorical pictures seem to indicate greater need of career counselling.</p> <p>Based on the findings of the study extensive generalizations can't be made about the formation of life course of students finishing their comprehensive school. However, as single portrayals of the formation of the life course through the images of the future young peoples stories connect to a wider debate of the terms and circumstances by which individuals life course is built. Even more the study connects on the experiences felt on individual level about the terms of formation of the life course. From a methodological standpoint the study indicates that the photo interview as a method of collecting data works well on the side of the other interviewing methods. The pictures are also a opportunity to tell besides the speech.</p>			
Avainsanat – Keywords life course, images of the future, career counselling, photo interview, photo narratives			

SISÄLLYS

Johdanto	5
2 Elämänkulku elämän jäsentäjänä	8
2.1 Erilaisia lähestymistapoja yksilön elämänkulkuun	9
2.2 Nuoruus osana elämänkulkua.....	10
3 Tulevaisuudenkuvat osana elämänkulun rakentumista.....	13
3.1 Tulevaisuudenkuvat nuoruudessa	17
3.2 Oman elämänkulun suunnittelu peruskoulun päättymisen kynnyksellä.....	19
4 Tutkimuksen toteutus ja metodologiset valinnat	21
4.1 Tutkimuksen tavoite	21
4.2 Valokuvahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	23
4.3 Keskustelumallit ja välineet ohjauksessa	26
4.4 Aineiston keruu ja tutkimukseen osallistujat	29
4.5 Aineiston analyysi	32
4.6 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka.....	36
4.7 Visuaalisiin menetelmiin ja nuorten tutkimiseen liittyvät erityispiirteet	37
5 Nuorten tulevaisuudenkuvien pohjalta rakentuvat elämänkulut	40
5.1 Valokuvanarratiivit	41
5.1.1 Eveliina.....	42
5.1.2 Flora	45
5.1.3 Helmi.....	49
5.1.4 Juhani.....	52
5.1.5 Sofia	54
5.1.6 Tahvo	57
5.1.7 Tapani.....	60
5.2 Tulevaisuudenkuvien muodostuminen	63
6 Yhteenvetoa nuorten elämänkulun rakentumisesta	71
6.1 Temaattinen analyysi.....	72
6.1.1 Koulutus ja työelämä	72
6.1.2 Matkailu ja asuminen.....	74
6.1.3 Sosiaaliset suhteet.....	77
6.1.4 Vapaa-aika	79
6.2 Menetelmällinen analyysi: mitä kuvat kertovat?	81
7 Pohdinta	85
LÄHTEET	89
LIITTEET	97

JOHDANTO

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen peruskouluaan päättävien nuorten elämänculun rakentumista heidän tulevaisuudenkuviansa kautta. Tutkimuksessani olen kiinnostunut siitä, millaiseksi nuoret kuvaavat omat tulevaisuudenkuvansa elämäncvaiheessa, jota leimaa vahvasti oman tulevaisuuden suunnittelu koulutusvalintojen kautta. Tutkimusaiheeni valintaan on vaikuttanut kolme tekijää. Ensinnäkin olen halunnut jatkaa nuorisotutkimuksen sivuaineeseen tekemääni seminaarityötä nuorten tulevaisuudensuunnittelusta. Seminaarityö on näin ollen toiminut pohjana pro gradu-tutkielmalleni. Toiseksi olen halunnut syventää ohjaustyössä tarvittavaa ymmärrystä nuorten elämänculun rakentumisesta. Kolmanneksi olen halunnut kehittää itselleni ohjaustyön välineen tieteellisen tutkimusmenetelmän pohjalta.

Nuorten elämänculkua on tutkittu runsain määrin niin Suomessa kuin kansainvälisestikin, monista eri näkökulmista. Elämänculkua hahmottaessa tutkimusote suuntaa usein menneeseen, jo tapahtuneeseen elämään. Tulevaa hahmottaen nuorten tulevaisuudenkuvia on myös tutkittu melko runsaasti eri tieteenaloilla. Esimerkiksi psykologian alalla Jan-Erik Nurmi (1991) on tutkinut nuorten näkemyksiä tulevaisuudesta ja tulevaisuusorientaation kehitystä nuoruuden ikävaiheessa. Kasvatustieteessä ja sosiologiassa on keskitytty tulevaisuuskasvatuksen tutkimukseen (Jokinen & Rubin 2006; Mikkonen 2000). Osittain nuorten

tulevaisuudenkuvia kartoittavat myös vuodesta 1994 julkaistut Nuorisobarometrit. (Ollila 2008, 28.)

Elämänkulun käsitteellä on perinteisesti kuvattu yksilön elämää tarkasteltuna sellaisten merkittävien elämäntapahtumien, kuten syntymän, kouluun menon, ripille pääsyn ja työhön siirtymisen ketjuna (Antikainen 1998, 101). Elämän eri valintatilanteissa merkittävien elämäntapahtumien kohdatessa tulevaisuudenkuvat toimivat ajattelun työvälineinä. Eri vaihtoehtoja punnitaan mielen puntarissa joko tietoisesti tai vähemmän tietoisesti valinnan hetkellä. Tulevaisuudenkuvien perusteella tehdään päätös siitä, mihin halutaan tavoitella. (Rubin 2002a, 792–793.) Tulevaisuudenkuviansa avulla yksilö rakentaa elämänsä.

Lähestyn nuorten elämänkulun rakentumista heidän tulevaisuudenkuviansa kautta valokuvahaastattelun (photo interview) keinoin. Valokuvahaastattelu ovat yksi tapa käyttää valokuvatulkintaa (photo elicitation). Menetelmänä valokuvahaastattelu hyödyntää tutkimuksen osallistujien itse ottamia ja etsimiä kuvia siten, että haastattelu rakentuu heidän tuomiensa kuvien varaan. Valokuvilla on virikkeellinen rooli sekä ennen haastattelua että haastattelun aikana (Liebenberg 2009, 442; Packard 2008, 65). Kuva itsessään ei ole niinkään tärkeä, vaan kuvalle antamamme merkitykset. Kysymys on niistä tavoista, joilla valokuvia tulkitaan. (Sampson-Cordle 2001, 30.) Kuvat toimivat myös välittävinä artefakteina nuorten sosiokulttuurisesta todellisuudesta (Peavy 2001, 2006; Säljö 2004). Aineiston analyysiin hyödynnän narratiivisen tutkimuksen analyysimenetelmiä siten, että pyrin rakentamaan kuvista valokuvanarratiiveja. Olen halunnut kutsua tutkimukseeni osallistuvat nuoret mukaan sillä ajatuksella, että he tuottavat aineistoa aktiivisesti pelkkää haastattelua enemmän. Ottamalla ja etsimällä itse valokuvia tutkimusongelmani pohjalta nuoret näyttävät minulle heidän subjektiivisen tapansa nähdä, kokea ja ymmärtää (Harper 2003, 195).

Tutkielmani lähtee liikkeelle esittelemällä tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen. Luvussa kaksi esittelen elämänkulun teoretisointeja. Luvussa kolme syvennyn tulevaisuudenkuvien teoretisointeihin osana elämänkulun rakentumista. Tämän jälkeen esittelen luvussa neljä tutkimukseni tavoitteen ja selvitan tarkemmin

tutkimukseni toteutusta metodologisesta näkökulmasta. Luku viisi aloittaa tutkimukseni tulosten esittelyn tekemilläni valokuvanarratiiveilla. Lisäksi olen analysoinut nuorten tulevaisuudenkuvien muodostumista. Luvussa kuusi teen yhteenvetoa nuorten elämänkulkujen rakentumisesta temaattisen analyysin avulla ja syvennyn myös menetelmäni analysointiin. Tutkielmani päättyy seitsemänteen lukuun, jossa pohdin tutkimukseni tuloksia ja pyrin ottamaan kantaa laajempaan nuorten tulevaisuudenkuvia, elämänkulkua, tutkimusta ja ohjausta koskeviin keskusteluihin.

2 ELÄMÄNKULKU ELÄMÄN JÄSENTÄJÄNÄ

Elämänkulun (life course) käsitteellä tarkoitetaan yksilön elämää tarkasteltuna sellaisten merkittävien elämäntapahtumien, kuten syntymän, avioitumisen, äitiyden tai isyyden ja eläkkeelle siirtymisen ketjuna. Näihin merkittäviin elämäntapahtumiin voidaan lukea myös esimerkiksi kouluun meno, työhön siirtyminen, muutto paikkakunnalta toiselle ja vastaavat tapahtumat. (Antikainen 1998, 101.) Elämänkulkua koskevat käsitykset muovautuivat yhtenäiseksi teoreettiseksi näkökulmaksi 1960- ja 1970 -luvuilla, mutta elämänkulun tutkimuksen juurien voi sanoa paikantuvan sosiologian piiriin Thomasin ja Znanieckin 1920-luvulla toteuttamaan tutkimukseen 'The Polish Peasant in Europe and America' (Thomas ym., 1918). Elämänkulun tutkimusperinteen yhdenlainen kulmakivi on myös Glen Elderin (1974) 'Children of Great Depression', joka käsittelee toisen maailmansodan jälkeisen laman vaikutusta Yhdysvaltalaisiin nuoriin miehiin. (Elder 2001, 8818–8819.)

Elämän etenemistä voi myös kuvata elämänkaaren (life span, life cycle) käsitteellä, joka viittaa ennen kaikkea yksilön sisäisten tekijöiden merkitykseen ja biologiseen sekä geneettiseen ennalta määräytymiseen elämänkulussa. Elämänkaaren käsite liitetään usein myös sykliseen aikakäsitykseen, jossa elämä jaksoituu tiettyjen ikävaiheiden peräkkäisyyteen. Elämänkaariajattelua edustavat tunnetuimmat ja sovelletuimmat teoretisoinnit lienevät Eriksonin kehitysteoria (1963) ja Levinsonin elämänstruktuuriteoria (1978). Molemmat teoriat pohjaavat siihen käsitykseen, että

ihmisessä itsessään tai hänen ulkopuolellaan tapahtuu iän lisääntyessä jotakin, joka johtaa elämän kriisiytymiseen ja käännekohtiin. Tämä jotakin voi olla ihmisessä oleva halu tai tarve muutokseen (Levinson) tai ihmisen psykososiaalisen kehityksen vaatima muutos (Erikson). Elämänkulkua voi hahmottaa myös elämänradan ja –uran käsitteillä, joista varsinkin ensimmäinen viittaa elämän yksisuuntaiseen etenemiseen tietty päätepiste tavoitteenaan. Elämänpolku puolestaan kuvaa elämässä eteen tulevia valintoja, poikkeamia ja kiertotietä matkalla tuntemattomaan päämäärään. (Marin 2001, 28–29, 32.) Elämänkulun katsotaan yhä yleisemmin korvanneen elämäнкаaren käsitteen, sillä se huomioi yksilölliset kehityskulut paremmin.

2.1 Erilaisia lähestymistapoja yksilön elämänkulkuun

Nykyiset elämänkulkua koskevat teoretisoinnit voi jakaa psykologisiin (Baltes 1987; Staudinger 2001) ja sosiologisiin (Elder & Giele 2009; Hitlin & Elder 2007) painotuksiinsa. Riippumatta painotuksesta teoretisointien keskiöstä löytyy kontekstuaalinen malli, joka korostaa yksilön elämänkulun tarkastelua osana todellisia, historiallisia ja kulttuurisia tilanteita ja ympäristöjä. Huomioon tulee ottaa myös yksilön toimijuus, kehityskulkuihin vaikuttavien eri tekijöiden merkitykset sekä tietyn aikakauden kehitys ja muutokset. (Hitlin & Elder 2007).

Psykologinen elämänkulun tutkimus nojaa seitsemään perusolettamukseen. Ensinnäkin kehitys on läpi elämän jatkuva prosessi. Yksilön kehityskulut muovautuvat myös hyvin erilaisiksi ja ne voivat ottaa aina uusia suuntia. Toiseksi kehityskulut ovat moniulotteisia ja monensuuntaisia. Ymmärtääksemme kehityksen moninaisuutta tarvitsemme kokonaisvaltaista, holistista otetta yksilön elämänkulkuun. Kolmanneksi kehityskulkuihin sisältyy sekä saavutuksia että menetyksiä. Kehitykseen sisältyy aina joksikin tulemisen ja jostakin luopumisen elementit. Neljänneksi kehitys on joustavaa. Olosuhteet, kokemukset ja valinnat muokkaavat kehityksen suuntaa. Viidenneksi kehitys on historiallisesti ja kulttuurisesti määrittävää. Kukin aikakausi heijastaa omat vaikutuksensa yksilöiden elämänkulkuihin. Kuudenneksi kehitys on yksilön ja ympäristön yhteisvaikutusten tulosta. Yksilö toimii aktiivisesti ympäristössä, joka vaikuttaa yksilön toimintaan

aktiivisesti. Seitsemänneksi kehityskulut tapahtuvat monitieteisessä kontekstissa. Psykologisen ymmärryksen lisäksi tarvitaan yhteiskunnallista ja kulttuurista ymmärrystä. (Baltes 1987.)

Sosiologinen elämänkulun tutkimukseen sisältyvät puolestaan seuraavat viisi periaatetta: yksilön kehityksen ja ikääntymisen jatkuvuuden periaate, historiallisen ajan periaate, elämän ajoituksen periaate, yhteenkietoutumisen periaate sekä toimijuuden periaate. Yksilön kehityksen ja ikääntymisen jatkuvuuden periaatteella tarkoitetaan sitä, että kehitys ja ikääntyminen ovat elämänmittaisia prosesseja. Historiallisuuden periaatteella tarkoitetaan sitä, että elämäntapahtumat saavat merkityksensä kuhunkin historialliseen ajankohtaan sidottuna. Elämän ajoituksen periaatteella tarkoitetaan ikävaiheisiin liittyvää tapahtuma-aikaa: esimerkiksi peruskoulun jälkeiseen koulutukseen siirtyminen oletetaan tapahtuvaksi 15–16 ikävuoden kohdalla. Yhteenkietoutumisen periaate korostaa sosiaalisten suhteiden merkitystä elämäntapahtumien kokemiselle sekä toteutumiselle. Toimijuuden periaate taas painottaa yksilön omaa kykyä tehdä valintoja tietyssä ajassa ja paikassa tiettyjen ihmisten ympäröiminä – jokainen muovaa omaa elämänkulkuaan itsenäisesti. (Elder & Giele 2009, 8–15.)

2.2 Nuoruus osana elämänkulkua

Elämänkulun rakenne osittain yhteiskunnallisesti tuotettuna sosiaalisena instituutiona pyrkii mallittamaan kunkin ikävaiheen keskeisiä elämänalueita ja näin rakentamaan elämään normatiivisuutta, odotuksenmukaisuutta (Vilkkö 2000, 75). Esimerkiksi peruskouluaan päättäviltä nuorilta odotetaan ratkaisuja oman tulevaisuutensa kannalta heidän tekemiensä koulutusvalintojen kautta. Ikävaiheena nuoruutta leimaa muutenkin vaatimus oman elämän jäsentelyyn: suuntaviivat ja ratkaisut on tehtävä saavuttaakseen yhteiskuntakelpoisuuden (Houni & Suurpää 1998). Nuorten elämänkulku rakentuu kohti aikuisuudeksi kutsuttua ikävaihetta erilaisten elämäntapahtumien kautta: kouluajoista itsenäistymiseen, oman työuran aloittamiseen, perheellistymisen ja ylipäättään uuden elämänsuunnan aloittamiseen (Raitanen 2001, 191).

Elämäntapahtumien ajoitus elämäkulussa sijoittuu osittain epävirallisten ja virallisten ikäperustaisten normien kautta. Eri elämäntapahtumilla voi olla myös sosiaalisesti määritelty tapahtumajärjestys. Elämäntapahtumat ovat sekä sosiaalisia että psykologisia ilmiöitä. Sosiaalisena tapahtumana ne ovat yhteisössä joko sallittuja tai kiellettyjä, odotettuja tai vältettyjä, ja sitä kautta elämäntapahtumia normitetaan ja säädellään. Psykologisena tapahtumana ne koetaan ja niillä on erilaisia merkityksiä yksilölle. Yhdistyneenä sosiaaliseen ulottuvuuteen koettu ja merkitykset muodostuvat elämäntapahtumiksi. Elämäntapahtumien normatiivinen ajoituksellisuus ja järjestyksellisyys elämäkulussa synnyttävät ihmisten puheisiin sellaisia määritelmiä elämäntapahtumien ”oikea-aikaisuudesta” kuten ”ei vielä”, ”nyt” tai ”liian myöhään”. (Marin 2001, 32, 34–37.)

Siinä, missä vanhemmat sukupolvet ovat perineet työt ja elämäntavat omilta vanhemmiltaan, nykynuorten voi sanoa rakentavan elämänkulkuaan ilman valmiita vaihtoehtoja (Aapola & Ketokivi 2005, 17). Elämänvaiheiden ja niihin nivoutuvien siirtymien ei katsota olevan enää niin ikäperusteisia, vaan elämänvaiheet etenevät yksilöllisemmin rikkoen lineaarisen elämänkulun muottia (Vilkko 2000, 76). Kaisa Ketokiven (2004) mukaan etenkin kaupunkimiljöössä elävät koulutetut nuoret aikuiset muodostavat ryhmän, joiden ”yhteisten arvostusten, käytäntöjen ja sosiaalisten sääntöjen kokonaisuus” muodostaa pidentyneen nuoruuden kulttuurin, jonka mukaan nuoruutta jatketaan kolmeenkymmeneen ikävuoteen saakka ja ylikin. Pidentyneestä nuoruudesta näyttääkin muodostuneen eräänlainen normi, jonka mukaan etenkin keskiluokkaisten nuorten odotetaan nauttivan pysyvien sitoumusten poissaolon tuomasta vapaudesta. Pidentyneen nuoruuden kulttuurille keskeinen yksilöllisyyden arvostus säätelee nuorten elämänkulullisia valintoja ”minkä tahansa sosiaalisen säännön tapaan”. Tällöin pidentyneen nuoruuden kulttuurin normia rikkova nuori joutuu selittelemään ratkaisujaan esimerkiksi siirtyessään työelämään tai perheellistyessään muita aiemmin. (Aapola & Ketokivi 2005, 23–24.)

Myöhäismoderniksi kutsutulla aikakaudella useat valinnan vaihtoehdot sekä arvojen moninaisuus tarjoavat nuorelle runsaasti mahdollisuuksia rakentaa omaa elämänkulkuaan. Valinnan mahdollisuuksien kasvaessa kasvavat tosin myös riskit ja

epävarmuus tulevasta, kun nuori ei voi olla varma esimerkiksi mahdollisesta jatkokoulutuspaikasta. Yleinen ilmapiiri korostaa yksilöllisyyttä, kilpailukykyä ja tuloksellisuutta, jolloin valinnan mahdollisuus muodostuu helposti pakoksi sellaisissakin olosuhteissa, joissa valintojen mahdollisuudet ovatkin kaventuneet. (Giddens 1990; Ziehe 1991.) Vaikka nuorten elämäntulkinto on ajallisesti ja kokemuksellisesti rajattua, ovat ihmiset lähtökohtineen erilaisia. Ikä tai ikävaihe ei siis sellaisenaan muuta heitä yhtenäiseksi ryhmäksi asenteita myöten. (Raitanen 2001, 191.) Yksilöllistymisen seurauksena elämäntulkintasta on mahdollista puhua perinteisen elämäntulkintun (standard biography) sijasta vaihtoehtoisesta elämäntulkintasta (choice biography) (Brannen & Nilsen 2002, 48). Nykypäivän elämäntulkintua voikin äärimmillään määritellä siten, että elämäntulkinto ei enää kerro meitä, vaan me kerromme elämäntulkintamme. Siksi yksilöllistynyt yksilö ei välttämättä kykene paikantamaan itseään niihin elämäntulkintun kulttuurisiin, sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin malleihin, joita hänelle tarjoutuu. Näitäkin malleja on muokattava ja niihinkin on sovittauduttava. (Vilkko 2000, 80.)

3 TULEVAISUUDENKUVAT OSANA ELÄMÄNKULUN RAKENTUMISTA

Tulevaisuudentutkimus (futures studies, futures research) muodostaa oman monitieteisen kokonaisuutensa tieteen kentälle. Tulevaisuutta pyritään selvittämään niin lääketieteen, sosiologian kuin kasvatustieteenkin parissa, joista jokainen omana oppialanaan vaikuttaa toisiinsa. (Poli 2013, 3–4.) Bell (2003, 111) kategorisoi tulevaisuudentutkimuksen muodot yhdeksään eri luokkaan:

1. Mahdollisten tulevaisuuksien tutkimus
2. Todennäköisten tulevaisuuksien tutkimus
3. Tulevaisuudenkuvien tutkimus
4. Tulevaisuudentutkimuksen tietoperustan tutkimus
5. Tulevaisuudentutkimuksen eettisen perustan tutkimus
6. Menneen tulkinta ja nykyhetkessä suunnistaminen
7. Tiedon ja arvojen yhdistäminen sosiaalisen toiminnan aikaan saamiseksi
8. Demokraattisen osallistumisen lisääminen tulevaisuuden luomisessa
9. Tietynlaisen tulevaisuudenkuvan puolesta puhuminen ja toimiminen.

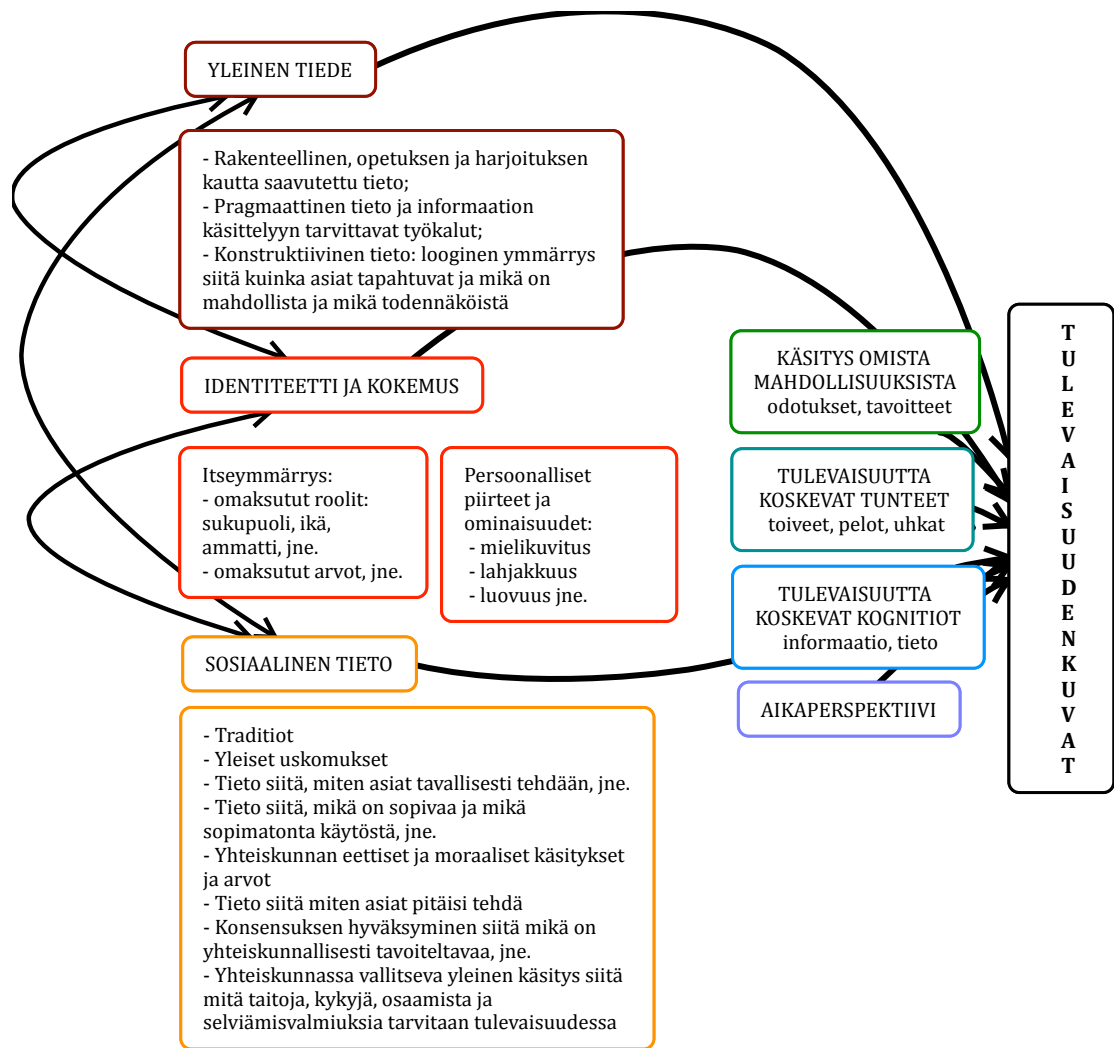
Bellin (2003) luokittelusta tutkimukseni keskittyy tulevaisuudenkuvien tutkimukseen sekä menneen tulkintaan ja nykyhetkessä suunnistamiseen. Monipuolisista teoreettisista lähtökohdista huolimatta useat tulevaisuudentutkijat jakavatkin yhtenäisen käsityksen tulevaisuudenkuvista (image of the future) (Bell 2003, 82).

Tulevaisuudenkuvat ovat ajattelun työvälineitä, joilla käsitellään mahdollisia tulevaisuuden malleja. Erilaiset yksilön päätöksistä seuraavat vaihtoehdot arvioidaan mielen tasolla enemmän tai vähemmän tietoisesti ja lopputuloksena syntyy valinta suuntaan tai toiseen. Valintoja ja ratkaisuja tehdään näihin toivottuihin tulevaisuudenkuviin pyrkien, jotka osaltaan edellyttävät valintoja oikeana tai vääränä, hyvänä tai huonona, merkityksellisenä tai merkityksettömänä pidetyn välillä. (Marin 2001, 40.) Jokaisen ainutlaatuisiin tulevaisuudenkuviin vaikuttavat omien elämäkokemusten ja elämäntapahtumien ohella lähiympäristö sekä yhteiskunta. Tulevaisuuden hahmottamiseen vaikuttaa menneisyydestä saatu tieto sekä nykyisyyttä kuvailevat yksityiskohdat. Menneisyys on tulevaisuuden kannalta sikäli merkityksellinen, että ilman asioiden historian ja keskinäisten seurausvaikutusten tuntemusta tulevaisuutta on mahdotonta ymmärtää. Käsitys nykyisyydestä taas rakentuu osaltaan menneisyyttä koskevan tiedon varaan. Nykyisyys vaikuttaa tulevaan osoittamalla tiettyjä reunaehtoja sille, kuinka nopeasti muutokset yksilön elämässä ja maailmassa laajemmin voivat tapahtua. (Mannermaa 1993, 31, 54.) Tulevaisuudenkuvat ovat sekoitus tietoa ja mielikuvitusta: uskomuksia, odotuksia, mielipiteitä ja oletuksia siitä, millainen tulevaisuus mahdollisesti on. Pelkoina, toiveina ja odotuksina ilmenevinä tulevaisuudenkuvat vaikuttavat päätöksentekoomme hyvin voimakkaasti. Tulevaisuudenkuvien keskeisin tehtävä onkin niiden tarkoitus toimia ajattelun työvälineenä valintatilanteessa. (Rubin 2013, 40; Rubin 2002a, 769, 797–799.)

Tulevaisuudenkuvat voivat olla keskenään ristiriitaisia niin yksilön kuin yhteisönkin tasolla. Toisaalta ristiriita voi esiintyä myös yksilön ja yhteisön välisenä. Yhteiskunnan yleisesti hyväksytyt käsitykset hyvästä tulevaisuudesta eivät aina kohtaa yksilön omien käsitysten kanssa. (Rubin 2013, 40.) Yksilön ja yhteiskunnan välinen dialektinen suhde vaikuttaakin yksilön päivittäisiin toimintoihin, valintoihin ja päätöksiin sekä positiivisella että negatiivisella tavalla (Rubin 2002b, 29). Tulevaisuudenkuvien tai niiden puuttumisen tarkastelu on merkityksellistä, sillä valintamme perustuvat menneiden kokemusten lisäksi myös nykyisyydestä saatavaan tietoon sekä haaveisiin ja toiveisiimme tulevasta. Ensinnäkin valinnat tehdään sosiokulttuurista tietoa soveltaen. Yleisesti jaetut tulevaisuudenkuvat sekä

odotukset toiminnasta ja valinnoista vaikuttavat yksilöön. Toiseksi valintoihin vaikuttaa jokaisen yksilöllinen elämänhistoria ja siitä saatu tieto. (Rubin 2000, 71.) Siksi tulevaisuudenkuvien tarkastelu on tärkeää toisaalta sen ymmärtämiseksi, miten toimimme tulevaisuudessa ja toisaalta nykyhetkellä tapahtuvan motivaation, käyttäytymisen ja valintojen syiden selvittämiseksi. Myös yksilön ja yhteiskunnan välisen jännitteisen todellisuuden vaikutus tulevaisuudenkuviin on tärkeä tarkastelun ulottuvuus tulevaisuudenkuvia tutkittaessa. Tulevaisuudenkuvat ovat siten välineitä, joiden avulla päätöksentekoa ja valintoja voidaan ohjata tulevaisuustietoiseen suuntaan sekä yhteiskunnallisella että yksilötasolla. Tulevaisuus koostuu menneistä ja nykyisistä päätöksistä, ja kun aika kuluu, tulevaisuus muodostuu nykyhetken kautta jatkuvasti uudeksi menneisyydeksi. (Rubin 2002b, 30, 32–33.)

Tulevaisuudenkuva muodostuu siis yleisestä tietämyksestä omasta sosiaalisesta ja fyysisestä ympäristöstä sekä sosiaalisesta tietämyksestä, joka rakentuu omasta sosiaalisesta ympäristöstä. Tämä tietämys heijastuu identiteettiin, persoonallisuuden piirteisiin ja kokemukseen. Seurauksena on aikaperspektiivi, tulevaisuutta koskevat kognitiot ja tunteet sekä käsitykset omista mahdollisuuksista. (Rubin 2002a, 799.) Henkilökohtaisen tulevaisuudenkuvan muodostumista hahmotetaan yksityiskohtaisesti kuviossa 1.

KUVIO 1. Henkilökohtaisen tulevaisuudenkuvan muodostuminen (Rubin 2002a, 798)

Tulevaisuudesta puhuttaessa on keskeistä puhua myös ajasta ja sen kulumisesta. Erilaiset aikamääreet ovat yksi kokemusmaailmamme perusosa, sillä menneisyyttä ja tulevaisuutta arvioidaan ajan suhteen. (Jyrkämä 2001, 117.) Aikakäsitykset voidaan luokitella subjektiivisen, syklisen ja lineaarisen ajan osa-alueisiin. Subjektiivisella ajalla tarkoitetaan yksilön kokemuksia ajan kulumisesta, sitä kuinka nopeasti aika yksilölle kuluu. Syklisellä ajalla tarkoitetaan kehämaisesti kuluvaa aikaa luonnon kiertokulun ja vuodenaikojen vaihtelun mukaisesti. Lineaarisella aikakäsityksellä puolestaan tarkoitetaan aikaa, jota mitataan ja lasketaan, aikaa jonka käyttöä suunnitellaan. (Jyrkämä 2001, 135–136.) Etenkin nuoruuden ikävaiheeseen liittyy tietynlainen siirtyminen syklisestä aikakäsityksestä lineaarisen aikakäsityksen suuntaan. Sen sijaan, että ajan kuluminen rakentuisi joka viikonloppu toistuvien vapaa-ajan aktiviteettien varaan, alkaa elämään rakentua pidemmän tähtäimen

suunnitelmia, odotuksia ja tavoitteita. (Jyrkämä 2001, 141–143.) Tulevaisuudenkuvat ovatkin sidoksissa lineaariseen tapaan jäsentää ja ymmärtää ajan kulua, sillä se mahdollistaa elämänkulun suunnittelun pitkällekin tulevaisuuteen (Ollila 2008, 27).

3.1 Tulevaisuudenkuvat nuoruudessa

Nuorten tulevaisuudenkuvia ja niiden sisältöä on tutkittu runsaasti eri puolilla maailmaa. Rubin (1998) on havainnut suomalaisten nuorten tulevaisuudenkuvia tutkiessaan, että nuorten mielikuvat tulevaisuuden yhteiskunnasta ja maailmasta ovat hataria. Massamediasta tuleva tieto lyö kuitenkin voimakkaan leiman nuorten tulevaisuudenkuviiin. Unkarilaisten nuorten tulevaisuudenkuvia tutkineet Éva Hideg ja Erzsébet Nováky (2002) ovat tehneet saman havainnon: Tieto, joka on keskeistä mediassa on myös keskeistä nuorten tulevaisuudenkuvissa. Eckersleyn (1997; 2002) mukaan australialaiset nuoret kokevat usein voimattomuutta tulevaisuuden suhteen, koska ajattelevat, ettei tulevaisuus ole välttämättä heidän käsissään. Teknologian kehitys sekä aikuisten toiminta vaikuttavat nuorten negatiiviseen suhtautumiseen oman tulevaisuuden suhteen. Nuorten tulevaisuudenkuvien pessimististä puolta sekä nykyhetken tietotulvan merkityksellisyyttä on tuonut myös esiin Marin (2001, 90), jonka mukaan nuorten tulevaisuudenkuvat suomalaisesta yhteiskunnasta ja maailman tulevaisuudesta kuvastavat sitä, kuinka nuorten asenteet perustuvat yksinomaan heidän reaktioihinsa tämän hetken uhkakuviiin.

Nuorten arvomaailmasta suhteessa heidän tulevaisuudenkuviiinsa puhuttaessa käy ilmi, kuinka perinteisiin ja tuttuihin suomalaiseen hyvään elämään liitettyihin määreisiin nuoret nojaavat. Terveys, ydinperhe, hyvä toimeentulo ja työ nousevat selvästi esille. Nuorten arvomaailmaa määrittävät tekijät eivät ole kuitenkaan paikannettavissa mihinkään tiettyyn poliittiseen ideologiaan tai uskontoon, vaan arvot valitaan toisistaan irrallaan. Valinnanmahdollisuuksien kasvamisen voikin sanoa olevan jossain määrin näennäistä tilanteessa, jossa nuoret valitsevat edelleen käytännöllisimmän tai järkevimmän ratkaisun. (Rubin 2002b, 35.) Toisaalta nuorten arvomaailmaan liittyen erilaiset kyselyt ovat tuottaneet yhdensuuntaisia tuloksia sen suhteen, kuinka nuoret uskovat muiden saavuttavan ”huonomman” tulevaisuuden

kuin he itse. Vaikuttaisikin siltä, että vieraiden ihmisten kohtalo kiinnostaa omaa kohtaloa vähemmän. Oma onnellisuus on tärkeintä. (Arbøl & Rikkinen 2002, 60.) Nuorten henkilökohtaisen elämän suunnittelua ja asenteita omaa tulevaisuutta kohtaan tulevaisuusorientaation käsitteen turvin tutkinut Helena Kasurinen (2000, 216) havaitsi myös, kuinka vasta omaan lähipiiriin asettuvat vastoinikäymiset saavat nuoret huomaamaan mahdolliset ongelmat omankin tulevaisuuden suhteen. Kasurisen aineistossa suurin osa nuorista sijoittui koulutussuuntautuneisiin ja optimistisiin nuoriin (31%) sekä individualisteihin (25%). Perheen kulttuuripääoman voikin sanoa vaikuttavan voimakkaasti muun muassa nuorten koulutussuunnitelmiin. Keskeistä nuorten elämänkulun kannalta on myös se, että ammatillisen reitin valinneiden nuorten siirtymät esimerkiksi perheellistymisen suhteen ajoittuvat aikaisempaan vaiheeseen verrattuna lukioreitillä valinneisiin nuoriin. (Emt., 210, 212–214.)

Myös nuoren tulevaisuutta tukevat kognitiiviset kyvyt ja käyttäytymisen kompetenssit kehittyvät tässä elämänvaiheessa (Kuhn 2009) ja vaikuttavat tulevaisuudenkuvien sisältöön. Toimijuuteen liittyvien kapasiteettien kehittyminen lisää kykyä tehdä pitkän aikavälin suunnitelmia. Nurmen (1991) tutkimusten mukaan nuoret pohtivat hyvinkin paljon omaa tulevaisuuttaan, ja tulevaisuuteen suuntautuvien ajatusten sisältö on lähes universaalisti kulttuurista riippumatta keskittynyt koulutukseen, ammattiin, perheeseen sekä materiaaliin ja elämäntyyllisiin päämääriin. (Schmid ym. 2011, 1127.) Useimmat alle 16-vuotiaat nuoret eivät vielä kykene muodostamaan syvällistä tulevaisuuskäsitystä. Tästä johtuen heidän esittämänsä käsitykset tulevaisuudesta saattavat olla varsin stereotyyppisiä. (Mikkonen 2000, 64.)

Brittiläisten nuorten tulevaisuudenkuvien keskeisimpiä elementtejä hahmottanut Hicks (1996) korostaa kehittyvän nuoren kannalta ohjauksen roolia nuorten tulevaisuudenkuvien muodostukselle työpajatyöskentelyn kautta. Myös Rubin (2013) korostaa ohjauksen merkitystä nuorten tulevaisuudenkuvien muodostumiselle moninaisten valintojen edessä. Samanaikaisesti on lisäksi tärkeää korostaa nuorten omaa toimijuutta heidän elämänkulun suunnittelunsa suhteen. Monimutkaistuva ja alati muuttuva todellisuus ei helpota tätä tehtävää, kun nuorten

hankkimat käytännön taidot ja tiedot sekä formaaliin koulutukseen perustuva uskomukset ja odotukset vanhenevat yhä nopeammin. Tällaisessa todellisuudessa kestävien ja realististen tulevaisuudenkuvien muodostaminen ja valintojen tekeminen ei ole helppoa. Nuorten tulevaisuudenkuvien ymmärtäminen ja tulkitseminen onkin äärimmäisen tärkeää etenkin kasvatustyötä tekeville tulkitaksemme nuorten käyttäytymisen ja motivaation syitä. (Emt., 38–44.) Yhtä tärkeää on ymmärtää nuorten tulevaisuudenkuvien muodostumisen prosessia pystyäkseen tulkitsemaan ympäröivän yhteiskunnan ja kulttuurin vaikutuksia tulevaisuudenkuvien muodostumiseen (Rubin 2000, 71). Tulevaisuudenkuvien muodostaminen ja ylipäätään mahdollisuus suunnitella omaa tulevaisuutta tuo esille yksilön toimijuuden oman elämänsä arkkitehtinä (Ollila 2008, 27). Vaikka myös muiden ihmisten toiminta tai toimimattomuus vaikuttavat nuoren tulevaisuuteen (Mikkonen 2000 45), ovat suunnitelmat ja valinnat oman tulevaisuuden suhteen ensimmäisiä askeleita itsenäisempään elämään. Peruskouluaan päättävä nuori on ensimmäistä kertaa tilanteessa, jossa hänen kykynsä hahmottaa omaa tulevaisuuttaan ratkaisee hänen elämänkulkunsa suunnan koulutusvalintojen ja myös muiden elämän osa-alueiden suhteen. Tulevaisuudenkuvilla hallitaan tulevaisuutta ja rakennetaan elämää kohti aikuisuutta (Ollila 2008, 12).

3.2 Oman elämänkulun suunnittelu peruskoulun päättymisen kynnyksellä

Peruskouluaan päättävä nuori on koulutusvalintojensa kautta suurten kehityskulkujen kynnyksellä, ikään kuin prosessin alkupäässä ottamassa ensimmäisen suuren askeleensa kohti itsenäistymisen tietä. Koulutuksen sanotaankin olevan selkeä varhaisaikuisiän suuntaaja (Puumalainen 1999, 319). Koulujärjestelmä myös osaltaan jaksottaa nuoren elämänkulkuun liittyviä keskeisiä elämäntapahtumia määritellen ajankohdan, milloin jokin tietty valinta tulee tehdä. Usein koulutusvalinnat tuovat mukanaan uuden elämänvaiheen myös kotoa pois muuton myötä (Tolonen 2005, 35). Koulutusvalintoihin kiinnitetään paljon huomiota Suomen kaltaisessa koulutusyhteiskunnassa pohdittaessa hyvää elämää ja hyvää tulevaisuutta, ja vaikka nuoret tekevät koulutusvalinnat itse, on valintojen takana paljon myös yhteisöllistä ja yhteiskunnallista vaikutusta. Nuoren koulutuksen

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA METODOLOGISET VALINNAT

Olen aloittanut tutkimukseni suunnittelun keväällä 2013, mutta varsinainen tutkimusprosessi on toteutettu lukuvuoden 2013–2014 aikana. Tarkoitukseni on kuvata käyttämäni menetelmää kattavasti ja monipuolisesti. Pysin myös kuvaamaan tutkimukseni kulkua mahdollisimman yksityiskohtaisesti taatakseni lukijalle syvällisemmän ymmärryksen tutkimukseni eri vaiheista.

Lähden liikkeelle kertomalla tiivistetysti tutkimukseni tavoitteen ja esittelen tutkimuskysymykseni. Jatkan esittelemällä valokuvahaastattelua aineistonkeruumenetelmänä, jonka yhteydessä sivuan aineistonkeruuta myös ohjausteoreettisesta näkökulmasta. Tämän jälkeen syvennyn aineiston keruun ja tutkimukseni osallistujien kuvailuun, josta jatkan aineistoni analyysin esittelyyn. Luku päättyy pohdintaan tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä.

4.1 Tutkimuksen tavoite

Tutkimukseni tarkoituksena on kuvata seitsemän peruskouluaan päättävän nuoren elämänkulun rakentumista heidän tulevaisuudenkuviansa kautta. Tutkimukseni rakentuu elämänkulkua ja tulevaisuudenkuvia koskevien teoretisointien sekä metodologisten ratkaisujeni varaan. Peruskoulun päättymisen on nuoren elämänsä ajankohta, jolloin häneltä odotetaan ratkaisuja pitkälle omaan

tulevaisuuteen ennen kaikkea hänen tekemiensä koulutusvalintojen suhteen (Puumalainen 1999, 319). Toisaalta nuoruus yleisemmin elämänvaiheena edellyttää valintoja ja ratkaisuja muillakin elämänalueilla, jolloin valintojen myötä nuori saavuttaa yhteiskuntakelpoisuuttaan aikuisuuden elämänvaihetta lähestyessään (Houni & Suurpää 1998). Valinta- ja suunnittelutilanteissa yhdenlaisena apuvälineenä toimivat tulevaisuudenkuvat, joiden avulla nuori voi hahmottaa mahdollisia vaihtoehtojaan ja valita niistä itselleen sopivimman. Elämänkulku ja tulevaisuudenkuvat eivät kuitenkaan rakennu tyhjiössä, vaan vuorovaikutuksessa ympäristön ja yhteiskunnan kanssa. (Elder & Giele 2009, 8–15.) Elämänkulun normatiivisuus ja elämäntapahtumien ajoittuminen asettavat nuoren tulevaisuudensuunnitelmille tiettyjä reunaehtoja, vaikka myöhäismodernille aikakaudelle tyypillinen valinnan mahdollisuuksien runsaus onkin yhtä aikaa läsnä (Giddens 1990; Marin 2001, 34–37; Ziehe 1991).

Tutkimuksessa menetelmällisiin ratkaisuihin vaikuttaa olennaisesti se, miten nuoruuden ymmärretään rakentuvan. Nuoret voidaan summata ikäryhmänsä edustajina samaan yhtälöön aikuisten kanssa, jolloin heitä koskeva tutkimus ei vaadi erityisiä menetelmällisiä ratkaisuja. Nuoret voidaan myös nähdä selvästi aikuisista eroavina, jolloin metodologiaan tulee kiinnittää erityistä huomiota. (Thomson 2007, 211.) Nuorisotutkimuksen piirissä tyypillinen tapa tehdä tutkimusta on pyrkimys hahmottaa asiat tutkimuksen osallistujan tavalla. Konstruktivistinen lähestymistapa tarkoittaa yleensä laadulliseen metodologiaan perustuvaa suoraa vuorovaikutusta tutkijan ja nuoren välillä. (Puuronen 2006, 217.) Toisaalta pelkästään puheeseen pohjautuva tutkimushaastattelu saattaa jättää tutkijan turhan etäälle osallistujan kokemuksista ja ajatuksista (Honkasalo 2005, 143).

Etäisyyden tuomaa mahdollista problematiikkaa olen pyrkinyt ratkaisemaan toteuttamalla tutkimukseni valokuvatulkinnan muotoa, valokuvahaastattelua hyödyntäen. Tutkimukseni osallistajat ovat valokuvanneet tai etsineet kuvia antamani kysymyksen pohjalta. Nämä kuvat ovat tutkimukseni visuaalista aineistoa. Aineistonkeruumenetelmänä valokuvahaastattelu on kutsunut tutkimukseen osallistajat tuottamaan aineistoa pelkkää haastattelua enemmän. Keskeinen ajatus metodologisen ratkaisun takana on se, että osallistujan ottama valokuva paljastaa

hänen subjektiivisen tapansa nähdä, kokea ja ymmärtää (Harper 2003, 195) omaa tulevaisuuttaan. Nämä osallistujien käsitykset ovat heijastuneet minun käsityksiini nuoruudesta ja elämänkulusta paljastaen ja rikkoen omia ennakko-oletuksiani asettamistani tutkimuskysymyksistä. Koska tutkimukseni on kvalitatiivinen, en pyrkinyt määrittelemään tarkkaa ja täsmällistä tutkimusongelmaa heti alussa, vaan annoin kysymyksen muotoutua ja täsmentyä tutkimuksen edetessä. Rinnalla kulku alusta alkaen myös ajatus käyttämäni tutkimusmenetelmän soveltamisesta käytännön ohjaustyön välineeksi. Tältä pohjalta tutkimustani suuntaavat kysymykset muotoutuivat seuraavanlaisiksi:

1. Millaista elämänkulkua peruskouluaan päättävä nuori rakentaa tulevaisuudenkuviansa kautta?
2. Millainen tutkimusväline valokuvahaastattelu on?

4.2 Valokuvahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimukseni menetelmä, valokuvahaastattelu (photo interview), on yksi tapa käyttää valokuvatulkinnallisia visuaalisia menetelmiä. Valokuvahaastattelu rakentuu tutkimuksen osallistujien ottamien kuvien varaan. Valokuvat otetaan tutkijan etukäteen antamien kysymysten pohjalta, ja valokuvilla on virikkeellinen rooli ennen haastattelua ja haastattelun aikana. Ennen haastattelua osallistujat orientoituvat tutkimuksen teemoihin valokuvauksen keinoin (Packard 2008, 65). Haastattelun aikana valokuvat muistuttavat jo etukäteen pohditusta (Liebenberg 2009, 442).

Visuaalisten menetelmien juuret löytyvät 1960-luvun visuaalisesta antropologiasta ja sosiologiasta. Antropologian etnografiset kenttämuistiinpanot koostuivat usein videoidusta ja valokuvatusta materiaalista. Visuaalinen materiaali toimi dokumentoinnin keinona myös visuaalisen sosiologian piirissä. Nykypäivänä visuaalisia menetelmiä käytetään laajalti ja monipuolisesti antropologian ja sosiologian lisäksi esimerkiksi sosiaalitieteissä ja kasvatustieteissä. (Holm 2008, 326–327.) Jon Prosser (1998) kuvaa visuaalista aineistoa neljällä eri tavalla: 1) löydettyksi

visuaaliseksi aineistoksi 2) tutkijan tuottamaksi visuaaliseksi aineistoksi 3) tutkimukseen osallistuvien tuottamaksi visuaaliseksi aineistoksi sekä 4) representaatioiksi. Näistä tutkimukseen osallistuvien tuottama visuaalinen aineisto koskee kandidaatin tutkielmani visuaalista aineistoa. Visuaaliset menetelmät eivät ole perinteisempiä kielilähtöisiä menetelmiä rehellisempiä tai objektiivisempia. Kieli onkin väline, jonka avulla kuvaa ja sen merkityksiä voidaan tulkita ja määritellä. (Spencer 2011, 68.) Visuaalisen aineiston, kuten valokuvien, kautta on kuitenkin mahdollista lähestyä tutkimusaihettaan vuorovaikutteisemmin (Spencer 2011, 68). Valokuva paljastaa tutkimukseen osallistujan subjektiivisen tavan nähdä, kokea ja ymmärtää suhteessa tutkijan tapoihin. (Harper 2003, 195.) Valokuva voi toimia esimerkiksi kuvauksena siitä, miten kuvaaja näkee tai halua nähdä itsensä suhteessa toisiin ihmisiin ja asioihin (Gibson 2005, 3). Kun valokuva otetaan, se myös samalla 'tehdään'. Valokuvaus, puhumattakaan valokuvan sisällön katsomisesta, ei ole siis ole koskaan neutraalia vaan kontekstisidonnaista. (Chaplin 2004, 36.) Kuvaajan kulttuuriset käsitykset, oma tietämys sekä konteksti, jossa kuva otetaan ja esitetään riippuu siitä, miten kuvat tehdään ja katsotaan. Kuvaajan ja katsojan arvot, uskomukset, oletukset sekä kokemukset vaikuttavat puolestaan siihen, miten kuvat nähdään ja tulkitaan. Kuvien merkitysten subjektiivisen luonteen takia vuorovaikutus tutkijan ja tutkimukseen osallistujan välillä on erityisen tärkeää. (Liebenberg 2009, 445.)

Haastattelutekniikat, joita kutsutaan valokuvatulkinnaksi (photo elicitation), kehitti John Collier (1967) ja teki suositukseksi Collierin ja Collierin (1986) teos sekä Douglas Harperin (1986) artikkeli 'Meaning and Work: A Study in Photo-Elicitation'. Harper käytti ottamiaan valokuviaan virikkeenä haastattelussa tuodakseen esille asioita, jotka muuten olisivat jääneet puhumatta itsestäänselvyyksinä tai epäoleellisina. (Packard 2008, 65.) Valokuvatulkinnan avulla haastattelussa voidaan lähteä liikkelle konkreettisesta (asioiden ja esineiden ryhmittely valokuvasta) ja edetä sosiaalisesti abstraktiin (mitä asiat ja esineet valokuvassa tarkoittavat haastateltavalle). (Harper 1986 25, Noland 2006, 8 mukaan.) Valokuvatulkintaa on hyödynnetty lähinnä etnografisiin ja sosiaalitieteellisiin tutkimuksiin herättämään kommentteja, muistoja ja keskustelua puolistrukturoiduissa haastatteluissa (Banks 2001, 87). Tutkijat ovat kuitenkin mukauttaneet valokuvatulkintaa antamalla kameran osallistujille. (Epstein

ym. 2006, 2, 4.) Suomessa muun muassa Sirpa Tani (2010) on hyödyntänyt osallistujalähtöisiä visuaalisia menetelmiä nuorten vapaa-ajan viettoa julkisissa ja puolijulkisissa kaupunkitiloissa tutkiessaan kun taas Aino Hannula (2008) on hyödyntänyt osallistujalähtöisiä visuaalisia menetelmiä osallistavassa toimintatutkimuksessaan työttömyydestä. Hille Janhonen–Abruquah (2010) on hyödyntänyt valokuvahaastattelua tutkiessaan maahanmuuttajanaisten arkea Suomessa.

Valokuvatulkinnan muotona, osallistujalähtöisiä valokuvia hyödyntäviä menetelmiä on kutsuttu muun muassa valokuvaääneksi (photovoice) (Wang & Burris 2007) ja valokuvalliseksi elämänkerraksi (autophotography) (Felstead & Jewson & Walters 2004, 111). Alice Vera Sampson–Cordle (2001) on käyttänyt väitöskirjassaan termejä valokuvapalaute (photofeedback) sekä valokuvahaastattelu (photo interview) kuvaamaan kahta erilaista valokuvatulkinnan muotoa. Osallistujat ottivat kuvia, joihin he kirjoittivat haluamansa pituiset tekstit selittämään ottamiensa kuvien sisältöjä ja merkityksiä (valokuvapalaute). Kuvat teksteineen tuotiin osallistujan ja tutkijan väliseen haastattelutilanteeseen, jossa tutkija ja osallistuja keskustelivat yhdessä kuvien ja tekstien sisällöistä (valokuvahaastattelu). (Sampson–Cordle 2001, 28.) Kun kamera siirtyy tutkijan kädestä osallistujan käteen, saa tutkija kirjaimellisesti mahdollisuuden nähdä sen, mistä osallistujat puhuvat. Kokemukset ja merkitykset muuttuvat kouriintuntuvimmiksi visuaalisen materiaalin kautta. (Liebenberg 2009, 444–446.) Lisäksi kuvien ottamisen ja tekemisen prosessi rohkaisee osallistujia kyseenalaistamaan sen, miksi valokuvaksi tallentuva kokonaisuus on heille tärkeä. Tämä pohdinta auttaa osallistujaa sanallistamaan kokemukset haastattelutilanteessa, jolloin kuvat toimivat ”muistilappuina” jo tapahtuneesta. (Liebenberg 2009, 441–442.) Valokuvien voidaankin sanoa sitovan muistia. Niiden kautta määritellään, mitä kannattaa muistaa. (Burgin 1997 10, Ulkuniemi 2005, 49 mukaan.)

Välineellisyyteen nojaavat menetelmät avaavat mahdollisuuden sellaisen aineiston keräämiselle, jossa on pyritty kaventamaan etäisyyttä tutkijan ja nuoren välillä sekä kasvattamaan luottamusta ja osallisuutta. Erilaiset välineet toimivat ajattelun jatkeena ja niitä voikin ajatella yhdenlaisina kulttuurisina voimavaroina. Näkemys

ajattelun ja toiminnan välittyneisyydestä nojaa sosiokulttuuriseen näkemykseen tiedon rakentelusta. Yksilön ajattelun ja käsityksmaailman nähdään nousevan kulttuurista sekä sen älyllisistä ja fyysisistä välineistä. Konkreettisen ja abstraktin välillä ei ole tiukkaa rajaa. (Säljö 2004, 73–75, 79–81.) Kun nuoret valitsevat sen, mitä he valokuvaavat ja näyttävät minulle, tekevät he sen omista henkilökohtaisista syistään. John Berger (1991) kertoo kuinka yksityinen valokuva on valokuva, joka kuuluu eletyn kokemuksen piiriin. Valokuva on yksilön omaa valintaa, ajatuksia ja tekoa. Vain kuvaaja voi tietää miksi kuvalla on merkitystä hänelle. Siksi yksityistä valokuvaa ympäröiviä merkityksiä ei voi ymmärtää ilman kuvaajaa (Walker 1993, 83 Sampson Cordle 2001, 29 mukaan). Itse kuva ei ole tärkeä vaan se, mitä merkityksiä me annamme kuvalle ja suhteellemme kuvaan. Kysymys ei siis ole valokuvista tallenteina vaan niistä tavoista, millä valokuvia tulkitaan. (Sampson–Cordle 2001, 30.) Tutkimuksessani käänän Sampson–Cordlen (2001) käyttämän toisen termin valokuvahaastatteluksi (photo interview). Hyödynnän myös valokuvahaastattelun lisäksi puolistrukturoitua haastattelun muotoa, teemahaastattelua, jossa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, jotka toimivat pohjana haastateltavan kanssa käytävälle keskustelulle (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47). Käsitän valokuvahaastattelun valokuvatulkinnan muotona, jolla on tutkimuksessani keskeinen rooli. Tutkimukseni aineistonkeruuseen keskeisesti liittyvät kuvat toimivat siis yhdenlaisina konkreettisina artefakteina nuorten puheen rinnalla tuottaen tietoa heidän käsityksistään oman elämänkulun suhteen.

4.3 Keskustelumallit ja välineet ohjauksessa

Ohjauksen erilaiset menetelmät rakentuvat useiden eri terapeuttisten suuntausten pohjalta. Erilaiset lähestymistavat pohjaavat omanlaisiinsa teoreettisiin näkemyksiin ohjaajan ja ohjattavan välisestä vuorovaikutuksesta. Ohjausteoreettisesta näkökulmasta teoria itsessään voi toimia muun muassa kehyksenä ymmärryksen tai selityksen rakentamiselle, apuna näkemysten jäsentämiselle tai välineenä toiminnalle (McLeod 2009, 59–60). Ohjausteoreettisista lähestymistavoista ei kovin usein löydykään mitään spesifejä metodeja, vaan teoreettisia pääpiirteitä, jotka suuntaavat ohjaajan toimintaa. Persoonakeskeinen ohjaus on ihmissuhteeseen perustuvaa

ohjausta, jossa ohjauksen paino ei ole tekniikoissa vaan ohjaajan asenteessa tai filosofiassa ja ohjaussuhteen laadussa. Keskeistä on ohjaajan ohjattavalle osoittama empatia. (Emt., 177.) Filosofiset lähestymistavat puolestaan keskittyvät maailmankuvan selkeyttämiseen, dialogin käyttämiseen sekä filosofisten taitojen opettamiseen (emt., 339). Konstruktivistiset lähestymistavat hahmottavat sosiaalista todellisuutta kielen kautta: metaforien, tarinoiden ja puhetapojen välityksellä. Vuorovaikutus on kaiken keskiössä, ja ohjauksessa rakennetaan yhteistä keskustelua. (Emt., 221.)

Yksittäinen laajalti hyödynnetty konstruktivistinen ohjauksen lähestymistapa on R. Vance Peavyn (2006) kehittämä sosiodynaamisen ohjauksen lähestymistapa. Poikkeuksellisen lähestymistavasta tekee sen moniulotteisuus. Ensinnäkin se on perspektiivi postmodernin nyky-yhteiskunnan todellisuuden sosiaaliseen rakentumiseen. Toiseksi se on auttamisen filosofia. Ohjauskäytäntö rakentuu näiden kahden periaatteen varaan. (Peavy 2001, 1.)

Ohjaajan ja avunhakijan vuorovaikutteinen suhde rakentuu sosiodynaamisessa ohjauskäytännössä kahdenlaisten kulttuuristen välineiden kautta, mentaalisten sekä teknisten välineiden kautta. Mentaaliset välineet ovat enimmäkseen symbolisia, kielellisiä ja kommunikointiin perustuvia, joita esimerkiksi sanat ja lauseet ovat. Tekniset välineet ovat esineellisiä, joita esimerkiksi tietokoneet ja erilaiset hakuoppaat ovat. Ajatus kulttuurisista mentaalisista ja teknisistä välineistä on syntynyt psykologi Lev Vygotskin teoretisointien pohjalta ihmisten inhimillisestä vuorovaikutuksesta. Vygotskin mukaan ihmiset saavat asioita aikaan kulttuurisesti rakentuvilla psykologisilla välineillä, teknisillä välineillä sekä välittäjillä. (Peavy 2006, 61–62; Spangar 2006, 139.) Kulttuurin huomioimisen merkitys vaikuttaa suuresti ohjauskäytäntöön myös siinä mielessä, että se painottaa puhettavan merkitystä osana sosiodynaamista ohjaussuhdetta. Ohjaajan velvollisuus on löytää avunhakijalle merkityksellinen puhetapa, jonka varaan ohjaussuhde voi rakentua. (Peavy 2001, 9.) Kulttuuristen mentaalisten ja teknisten välineiden rakentuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa, ja sosiodynaamista ohjausta voikin kuvailla parhaimmillaan yhdessä tekemiseksi tai yhdessä rakentamiseksi. Merkitykset, joita ohjauksen aikana rakennetaan, syntyvät yhteisen neuvottelun tuloksena. Ohjaussuhde perustuukin

kunnioitukselle, yhteisille intresseille sekä vuorovaikutukselliselle merkityksenannolle. Sosiodynaamisessa ohjaussuhteessa niin ohjaaja kuin avunhakija ovat kumpainenkin asiantuntijoita. (Peavy 2001, 2.) Vuorovaikutteinen suhde, jossa niin ohjaajalla kuin avunhakijallakin on aktiivinen rooli ratkaisujen synnyttämisessä, ei voi syntyä ellei ohjaaja ole ”ihmiskasvoinen” suhteessa avunhakijaan. Ihmiskasvoisuudella tarkoitetaan aitoa ja inhimillistä kohtaamista. (Peavy 2006, 35.) Aidon ja inhimillisen kohtaamisen saavuttamiseksi ohjaajan tuleekin käyttää itsereflektiota välttääkseen avunhakijan objektivointia (Peavy 2000, 10).

Kulttuuristen ja teknisten välineiden pohjalta syntyy ajatusta ohjauksesta pelinä, jossa välineet ja niiden käyttöön liittyvät siirrot synnyttävät ohjauksen strategioita (Peavy 2006, 63). Pohjana sosiodynaamisen ohjauksen strategioiden hyödyntämiselle toimii holistinen lähestymistapa, jossa avunhakijan elämään syvennyttään kokonaisuutena hahmottaen hänen elämänkenttäänsä yksittäisten elämänalueiden sijasta (Peavy 2000, 7–8). Omassa tutkimuksessani olen pyrkinyt valokuvahaastatteluiden holistisuuteen pyytämällä nuoria tuomaan myös menneisyyttään kuvastavia kuvia. Varsinaisia sosiodynaamisen ohjauksen strategioita on kaiken kaikkiaan kaksitoista:

1. sosiodynaamisen ohjauksen yleisstrategia
2. dialoginen kuuntelu
3. tietoinen, paneutuva ongelmanratkaisu
4. älykäs keskustelu
5. visualisointi ja kartan laatiminen elämänkentästä
6. oman elämäntarinan kirjoittaminen
7. ohjattu osallistuminen
8. tulevaisuuden rakentaminen
9. henkilökohtaiset projektit
10. bricolage
11. empaattinen virittäytyminen
12. ryhmänohjaus ja muut sosiaalisen tuen muodot. (Peavy 2006, 63.)

Vaikka tutkimushaastatteluni eivät ole olleet ohjaustilanteita, eikä niissä ole pyritty ratkaisemaan nuorten mahdollisia ongelmia heidän elämänsä rakentumiseensa liittyen, voi aineistonkeruutani hahmottaa myös ohjausstrategisesta näkökulmasta. Oman tutkimukseni kannalta hahmotan keskeisimmiksi Peavyn (2006) ohjausstrategioiksi visualisoinnin ja kartan laatimisen elämänsä rakentamisesta sekä tulevaisuuden rakentamisen (emt., 62–63). Elämänsä rakentamisen visualisoinnissa ajatuksena on piirtää yhdessä ohjattavan kanssa miellekartta hänen tämänhetkisestä elämäntilanteestaan. Visualisointi helpottaa elämäntilanteen hahmottamista ja siinä vaikuttavien syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä. (Emt., 91–92.) Omassa tutkimuksessani nuorten tuomat kuvat toimivat heidän elämänsä rakentamiseksi, josta olemme lähteneet ammentamaan heille keskeisiä asioita elämänsä rakentamisen näkökulmasta. Tulevaisuuden rakentaminen oman elämänsä rakentamisen pohjalta puolestaan nivoutuu ”mahdollisen tulevaisuuden” käsitteen ympärille. Oma mahdollinen tulevaisuus on ensinnäkin kuviteltava. Sen lisäksi sitä on haluttava. Kuvittelun ja haluamisen lisäksi oman mahdollisen tulevaisuuden toteutumiseksi on toimittava. (Emt., 96–97.) Kun olen pyytänyt nuoria kuvaamaan heidän tulevaisuuttaan, ovat he kuvanneet minulle mahdollisia tulevaisuuksiaan. Haastattelumme ja tutkimukseni kokonaisuuteni keskittyy mahdollisten tulevaisuuksien kuvittelun ympärille kurottaen hieman myös näiden tulevaisuuksien haluamisen alueelle.

4.4 Aineiston keruu ja tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseni aineisto koostuu valokuvahaastatteluista, jotka olen tehnyt seitsemän peruskouluaan päättävän helsinkiläisen nuoren kanssa. Haastatteluhetkellä nuoret ovat olleet iältään 14–15-vuotiaita. Sain tutkimukselleni luvan sekä tutkimukseni peruskoulun oppilaanohjaajalta ja rehtorilta että Helsingin kaupungin opetusvirastolta. Olin ollut peruskoulussa harjoittelussa keväällä 2013, joten koulu ja sen nuoret olivat minulle entuudestaan tuttuja.

Keräsin osallistujat neljän eri luokan joukosta. Kävin jokaisen luokan oppilaanohjauksen tunnin alussa kertomassa, mistä tutkimuksessani on kyse ja mitä siihen osallistuminen edellyttää. Näytin nuorille taululle heijastettuna

valokuvausohjeen sekä esimerkkikuvan seminaarityön aineistostani, mutta korostin heille sitä, että kuvien sisällön saa valita täysin vapaasti. Halukkaille osallistujille jaoin välittömästi valokuvausohjeen (liite 1), valokuvien käyttöoikeuden siirtoa koskevan lomakkeen (liite 2) sekä nuoren vanhemmille suunnatun tiedotteen sekä suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta (liite 3). Valokuvausohjeen tekemisessä käytin apuna Wuggenigin (1990, 116 Flick 2009, 232 mukaan) muotoilemaa ohjetta ihmisten elämisen alueita koskevaa tutkimusta varten. Ohjeistuksen jaon yhteydessä sovin alustavasti haastattelun ajankohdasta. Nuorilla oli aikaa kuvaamiseen 1–5 viikkoa. Halukkaita osallistujia oli haastatteluprosessin alussa yhdeksän, mutta kaksi tyttöä karsiutui matkan varrella pois. Toinen poisjättäytyneistä tytöistä ei halunnutkaan osallistua koulukiireisiinsä vedoten, ja toisen kanssa emme saaneet sovittua hänelle sopivaa haastattelu-aikaa. Jäljelle jääneistä seitsemästä nuoresta neljä oli tyttöjä ja kolme poikia.

Valokuvausohjeessa pyysin nuoria ottamaan valokuvia seuraavan kysymyksen pohjalta:

Millainen on sinun tulevaisuutesi?

Lisäksi pyysin nuoria etsimään heidän menneisyyttään kuvastavia kuvia. Ehdotin osallistujille myös lyhyiden kuvauksien kirjoittamista kuvien yhteyteen valokuvapalautteen hengessä, ikään kuin muistilapuksi haastattelutilannetta varten. Vain yksi nuorista (Tahvo) oli kirjoittanut tekstit valokuviansa yhteyteen. Lisäksi kaksi nuorista hyödynsi itse otettujen valokuvien sijasta jo olemassa olevia valokuvia tai kuvia. Toinen heistä (Sofia) toi haastattelutilanteeseen tulevaisuutta kuvastavien valokuvien sijasta taidokkaasti kootun kuvakollaasin löytämistään kuvista sekä useamman perhealbumikuvan itsestään. Toinen nuori (Juhani) toi haastattelutilanteeseen kaksi löytämäänsä kuvaa, joista toinen ei näkynyt kunnolla.

Haastattelut perustuivat ensisijaisesti osallistujien tuomiin valokuviin ja kuviin, mutta olin myös tehnyt haastattelun tueksi tarvittaessa käytettävän haastattelurungon (liite 4). Haastattelu oli puolistrukturoitu teemahaastattelu, jossa kohdensin haastattelun tiettyihin teemoihin, jotka toimivat pohjana haastateltavan

kanssa käytävälle keskustelulle (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47). Haastattelurungossa oli kolme temaattista osaa: 1) alkukysymykset vapauttamaan tunnelmaa 2) kuvakysymykset joiden ympärille haastattelu suurimmaksi osaksi nivoutui sekä 3) apukysymykset sellaisten tilanteiden varalle, jos juttua ei riittäisikään kuvien pohjalta. Apukysymysten muotoilussa hyödynsin elämäntulkua sekä tulevaisuudenkuvia koskevia teoretisointeja. Apukysymykset osoittautuivat lähes tarpeettomaksi, sillä kuvista ja niihin liittyvistä teemoista puhuttaessa apukysymyksien sisältö tuli katettua. Tein haastattelut neljän viikon aikana syyskuussa ja lokakuussa. Haastattelut olivat kestoltaan 22:15 – 49:38 minuuttia. Nuoret toivat haastattelutilanteeseen 2–7 kuvaa, ja kuvia kertyi nuorilta yhteensä 35 kappaletta.

Toteutin kuusi haastattelua oppilaanohjauksen tuntien aikana ja yhden oppilaan fysiikan tunnin aikana hänen opettajansa suostumuksella. Oppilaanohjauksen tuntien aikana toteutetut haastattelut tein oppilaanohjaajan toimistossa, mutta fysiikan tunnin aikana tehdyn haastattelun tein koulun pienryhmähuoneessa. Sofian haastattelun aikana oppilaanohjaajan toimistossa vahtimestari tuli haastattelun loppupuolella sisään toimistoon keskeyttäen haastattelun lyhyesti. Juhanin haastattelun aikana koulun pienryhmähuoneessa häiriötekijöitä oli useampia. Haastattelun alussa koulun opettaja yritti tuoda toista oppilasta tekemään koetta samaan tilaan. Hieman myöhemmin rehtori tuli käymään ovella, joskin poistui välittömästi tilasta ymmärtäessään tilanteen. Sofian kohdalla häiriö ajoittui aivan haastattelun loppupuolelle, ja tuskin häiritsi tilannetta juurikaan. Juhanin kohdalla häiriöt kuitenkin lisäsivät vain tilanteen tuomaa jännitystä, ja keskustelimmekin Juhanin kanssa lyhyesti häiriöiden jälkeen siitä, kuinka tilanne oli hieman epäluonteva. Keskustelumme vapautti ilmapiiriä hieman, mutta jännittynyt tunnelma säilyi haastattelun loppuun saakka. Toisissa haastatteluissa tilannetta muutti luontevammaksi nuorille tuttu tila, omon huone.

Haastattelut ja nuorten tuomat kuvat erosivat toisistaan paljon. Toiset nuorista puhuivat hyvinkin avoimesti ja vuolaasti elämäntulustaan, kun taas toiset pitäytyivät niukan asiapitoisella linjalla kertoen vain välttämättömimmän kuviinsa liittyen. Kuvien ja puheen määrä ei myöskään aina korreloinut, sillä muutaman kuvan tuonut

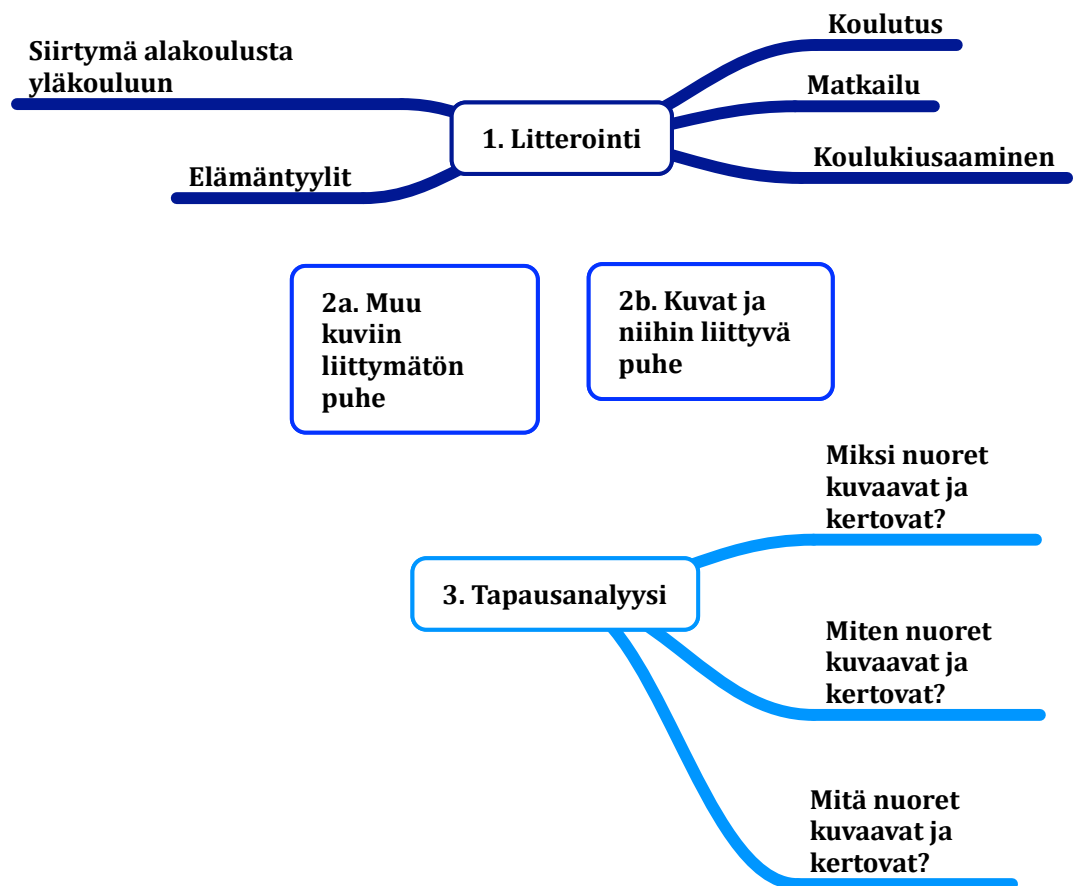

ja analyysin tulokset voidaan yleistää muun laadullisen tutkimuksen tavoin. (Riessman 2008, 13.)

Omassa tutkimuksessani olen hyödyntänyt narratiivisia analyysimenetelmiä valokuvanarratiivien rakentamiseen. Visuaalisuuden elementti laajentaa narratiivisuuden käsitettä entisestään aineiston muodon laajentuessa puhutusta ja kirjoitetusta tekstistä visuaalisen tekstin suuntaan. Gillian Rose (2001) on määritellyt kolme visuaalisen analyysin reunaehto, joita Riessman (2008) soveltaa visuaalisten narratiivien analysoimiseen. Ensimmäinen reunaehto on tarina kuvan tekemisestä viitaten siihen, miten ja miksi kuva otettiin. Toinen reunaehto on kuva itsessään, joka viittaa kysymiseen siitä tarinasta, mihin kuva viittaa: mitä se sisältää, mitä kuvassa on. Kolmas reunaehto on yleisön luenta kuvasta, joka viittaa kuvan katsojien reaktioihin ja tarinoihin, joita kuvan katsojat liittävät kuvaan. (Emt., 143–145.) Kysymysten miksi, miten ja mitä kautta aineiston tapausanalyysia narratiivisesta näkökulmasta on lähestynyt myös Rita Jähi (2004, 78–79). Näitä reunaehtoja seuraamalla olen pyrkinyt rakentamaan kuvanarratiiveja, joissa tulevat tasapuolisesti esille sekä kuvaajan (nuori) että katsojan (tutkija) näkökulmat. Tapausanalyysin lisäksi aineistoa on mahdollista lähestyä temaattisen luennan ja analyysin kautta siten, että aineistosta nousevat teemat liitetään tarinankulun eri vaiheisiin: menneeseen, tähän hetkeen ja tulevaan (Hyvärinen 2006, 17; Riessman 2008).

Analyysini ensimmäisenä vaiheena oli aineiston litterointi. Jo litteroinnin aikana aineistosta nousi muutamia teemoja, joita kirjoitin itselleni ylös. Nämä olivat koulutus, matkailu, koulukiusaaminen, siirtymä alakoulusta yläkouluun sekä laajemmin erilaiset elämäntyylit, joista nuoret haaveilivat. Litteroinnin jälkeen erittelin nuorten tuomiin kuviin sisältyvät sitaatit ja muun haastattelussa kuviin liittymättömän puheen erilleen. Luin aineistoa läpi useampaan otteeseen varmistaakseni, että kaikki ilmaisut tulivat mukaan. Tein myös alustavaa erittelyä kuvien suhteen teemoittain. Tämän alustavan erittelyn perusteella totesin, että pelkkä teemapohjainen erittely ei ole riittävä. Aineistolla tuntui olevan laajemmin tarjottavaa nuorten elämänkulkujen rakentumisen kuvaukseen, ja teemoittelu tuntui näin ollen yksinkertaistavan ja niputtavan nuorten yksilöllisiä elämänkulkuja. Tästä rohkaistuneena päätin lähestyä aineistoa tapausanalyysin (Jähi 2004, Riessman

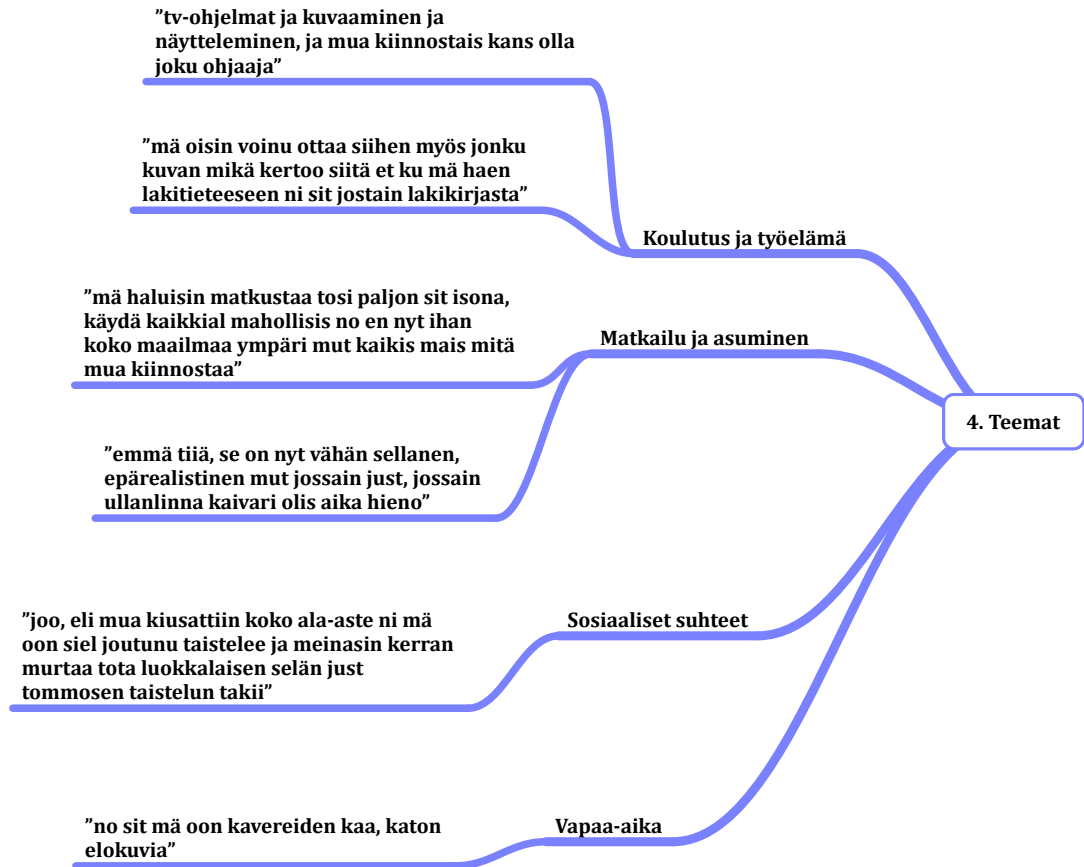
2008) turvin. Analysoin aineistoni tapauskohtaisesti kolmen kysymyksen kautta. *Miksi* tai millaisessa elämäntilanteessa nuori on suostunut haastateltavaksi? *Miten* nuoret kuvaavat ja kertovat: sujuvasti, empien, pohtien, kronologisesti, kitsaasti vai jollain muulla tavalla? *Mitä* nuoret kuvaavat ja kertovat, millaisia asioita, tapahtumia ja kokemuksia heidän kertomuksissaan on? (KUVIO 2.)

KUVIO 2. Aineiston analyysin kolme ensimmäistä vaihetta

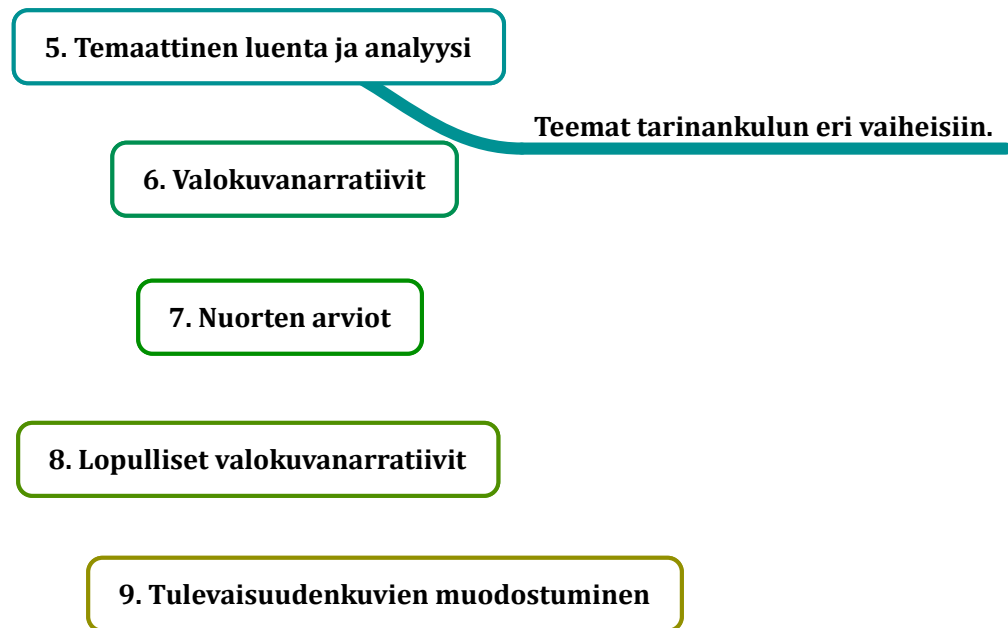
Rakensin valokuvanarratiivit tapausanalyysin pohjalta. Tapausanalyysin kautta määrittäivät myös tarkemmin ja laajemmin ne teemat, jotka aineistosta nousivat. Sen pohjalta, *mitä* nuoret olivat kuvanneet ja kertoneet, pystyin luomaan temaattisia kokonaisuuksia. Lähdin liikkeelle kuvista ja niihin nivoutuvista sitaateista, jonka jälkeen kävin läpi kuviin liittymättömän puheen. Valtaosa kuviinkin liittymättömästä puheesta tosin nivoutui jollain tapaa jo kuvien yhteydessä sivuttuihin teemoihin. Teemojen nimeäminen oli varsin yksinkertainen prosessi. Koulutusta ja työelämää koskevat kuvat ja puheet liittyivät koulutuksen ja työelämän teemaan, matkailua ja

asumista koskevat kuvat ja puheet matkailun ja asumisen teemaan, sosiaalisiin suhteisiin liittyvät kuvat ja puheet sosiaalisten suhteiden teemaan sekä vapaa-aikaa koskevat kuvat ja puheet vapaa-ajan teemaan. (KUVIO 3.)

KUVIO 3. Aineiston analyysin neljäs vaihe

Tämän jälkeen jatkoin temaattista luentaa ja analyysia (Hyvärinen 2006, 17; Riessman 2008) liittäen teemat tarinankulun eri vaiheisiin jokaisen nuoren kohdalla. Ennen kuin valokuvanarratiivit saivat lopullisen muotonsa, lähetin jokaisen nuoren oman tarinan heille arvioitavaksi. Nuorista neljä (Helmi, Sofia, Tahvo ja Tapani) vastasi minulle ja antoi arvionsa. Arviot liittyivät joko sitaattien epäselvyyteen tai haastattelun faktojen paranteluun heidän elämäntilanteistaan. Nuorten antama palaute oli kaiken kaikkiaan kannustavaa. Narratiivit olivat heidän mielestään osuvia ja onnistuneita. Lopullisten valokuvanarratiivien jälkeen syvensin tulevaisuudenkuvia koskevaa analyysia peilaamalla nuorten kuvanarratiiveja Rubinin (2002a) kuvioon (KUVIO 1) tulevaisuudenkuvien muodostumisesta. (KUVIO 4.)

KUVIO 4. Aineiston analyysin viisi viimeistä vaihetta

4.6 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi asettaa omat haasteensa määrälliseen tutkimukseen verrattuna, koska laadullisessa tutkimuksessa on mahdollisuus kulkea edestakaisin tutkimustekstin, aineiston analyysin ja tehtyjen tulkintojen välillä. Luotettavuuden arvioinnin keskeiseksi määreeksi nousee tutkimusprosessin mahdollisimman tarkka kuvaaminen. (Eskola & Suoranta 1998, 208, 210.) Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimukseni kulkua mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja tarkasti siten, että lukijalle muodostuisi selkeä kuva tekemistäni ratkaisuksista tutkimukseni aikana.

Tekemäni ratkaisut olen tehnyt oman ymmärrykseni kautta omista arvolähtökohdistani käsin. Tässä seuraan ajatusta siitä, että tutkijan täytyy tuoda ajattelunsa niin läpinäkyväksi, että lukija kykenee seuraamaan, mihin lähtökohtiin tutkijan tekemät ratkaisut perustuvat. Lisäksi ennako-oletusten roolia tutkimustulosten muovaajina tulee pohtia. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 135–136.)

Ennen ensimmäisten haastatteluiden tekemistä oletin, että nuoret valokuvaisivat itseään huomattavasti enemmän. Lisäksi odotin kuvien sisällön keskittyvän nuorten koulutusvalintoihin. Sen sijaan vain kaksi nuorista esiintyi valokuvissa omilla kasvoillaan ja nuorten valokuvat kattoivat sisällöillään heidän elämänsä elämänalueita varsin monipuolisesti. Osaltaan tutkimustulosten luotettavuuteen on vaikuttanut myös nuorten arviot heille lähettämistäni valokuvanarratiiveista. Kaikki nuoret eivät tosin kommentoineet lähettämiäni kuvanarratiiveja. Yksi syy vastaamattomuuteen voi toki olla se, että nuoret eivät ole pitäneet lukemastaan. Kommentoimattomien nuorten kohdalla minun on täytynyt luottaa omaan arviointikykyyni ja tutkijan vastuuseen viimekäden ratkaisuihin.

Oman toimintani tarkastelun ohella tutkimustulosten luotettavuutta on syytä tarkastella ulkoisten häiriötekijöiden kannalta. Haastatteluiden aikana sattuneet häiriöt etenkin Juhanin haastattelun kohdalla (kts. luku 4.4) ovat epäilemättä vaikuttaneet siihen, kuinka avoimesti ja luottavaisesti hän on halunnut kertoa minulle omasta elämästään. Laajemmin tarkasteltuna nuorten oma peruskoulu aineistonkeruun kenttänä on varmasti tehnyt haastattelutilanteesta virallisemmän ja koulumaisemmän, kuin esimerkiksi nuorten vapaa-ajan ympäristössä tehtävä valokuvahaastattelu. Aineistonkeruu on tapahtunut kaiken kaikkiaan täysin oppilaitoksen ja sen päivärytmin ehdoilla: osallistujaksi kutsuminen, huoltajien suostumusten tarkistaminen, haastatteluajoista muistuttaminen ja varsinaiset valokuvahaastattelut ajoitettiin opon tunneille. Minä tutkimushaastattelijana olen ollut nuorille entuudestaan tuttu ”opoharjoittelija” ja näin ollen yksi osa koulun opetushenkilökuntaa. Vaikka olen korostanut alusta asti osallistumisen vapaaehtoisuutta, on mahdollista, että nuoret ovat suhtautuneet valokuvaamiseen ja kuvien etsimiseen ylimääräisenä koulutyönä.

4.7 Visuaalisiin menetelmiin ja nuorten tutkimiseen liittyvät erityispiirteet

Kuvien käyttö tutkimuksessa nostaa pintaan erilaisia eettisiä kysymyksiä. Osallistujan anonymiteetin kunnioittamiseen liittyy huomattavia ongelmia esimerkiksi silloin, kun tutkimusaineistoon sisältyy valokuvia tutkimukseen osallistujista ja heidän

läheisistään. (Wiles ym. 2008, 1, 4.) Osallistujien suostumus kuvien käyttöön ei ole aina yksiselitteistä. Jos kuva-aineistoa käytetään puhtaasti tulkintaan eikä kuvia sisällytetä valmiiseen tutkimukseen, on osallistujien suostumukseen liittyvät kysymykset melko yksinkertaisia. (Wiles ym. 2008, 6) Koska olen sisällyttänyt osallistujien ottamia valokuvia tutkimukseeni, olen pyrkinyt ratkaisemaan valokuvien eettiseen käyttöön liittyvät ongelmat minun ja osallistujan välisellä valokuvien käyttöoikeuden siirtoa koskevalla lomakkeella (liite 2). Nuorten huoltajia olen pyytänyt käymään lomakeen läpi lapsensa kanssa ennen suostumista osallistujaksi tutkimukseeni (liite 3) ja lomakkeen sisältöä olen käynyt läpi myös haastattelutilanteen alussa ennen sopimuksen allekirjoittamista. Valokuvien tekijänoikeus on säilynyt valokuvaajalla, mutta kuvien käyttöoikeus on siirtynyt minulle tietyksi ajaksi akateemisiin tarkoituksiin.

Anonymiteetin turvaamiseksi osallistujat ovat voineet valita, kuinka paljon he haluavat minun sumentavan valokuvista tunnistettavia yksityiskohtia. Jos kuvissa esiintyy muita tutkimukselle ulkopuolisia ihmisiä, olen sumentanut heidät tunnistamattomiksi ilman erillistä osallistujan lupaa. Etenkin kasvojen sumentamiseen liittyen on visuaalisten menetelmien parissa keskusteltu paljon aineiston luotettavuuden heikkenemisestä. Kasvojen ilmeet sisältävät usein tärkeitä vastauksia tutkimuksen kysymyksiin. (Wiles ym. 2008, 11). Koen, että oma tutkimuskysymykseni ei vaadi kasvojen näkyvyyttä luotettavuuden säilyttämiseksi. Ensisijaisesti olen halunnut taata osallistujille turvallisen olon omien valokuviansa luovuttamisen suhteen tarjoamalla heille mahdollisuuden kasvojen ja muiden tunnistettavien piirteiden sekä ominaisuuksien sumentamiseen. Osallistujien nimet on myös muutettu, mutta olen antanut nuorille mahdollisuuden valita oman peitenimensä. Lähes kaikki nuoret tarttuivat tähän mahdollisuuteen ja pyysivät minua käyttämään heistä jotain tiettyä nimeä. Numeroiden tai koodien sijasta olen halunnut käyttää nimenomaan kokonaisia nimiä. Nimen antaminen tarinan päähenkilölle tekee kertomuksesta inhimillisemmän suhteessa kertojaan kirjain- tai numerokoodien käytön sijasta (Kuronen 2010, 111).

Osallistujieni alaikäisyydestä johtuen tutkimukseen osallistumiseen liittyviä seikkoja pitää miettiä erityisen tarkasti. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) korostaa,

että käytännössä tutkijoita ei voi aina vaatia pyytämään alaikäisen tutkimuksen osallistujan huoltajilta erillistä suostumusta. Lisäksi 15 vuotta täyttäneeltä tutkimukseen osallistujalta ei edellytetä hänen huoltajiensa lupaa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 5.) Vaikka olen halunnut kiinnittää erityistä huomiota siihen, että nuoret saavat itse tehdä päätöksen tutkimukseen osallistumisesta, koen tutkimukseni aineiston visuaalisen luonteen edellyttävän suostumusta myös huoltajilta. Olen valtuuttanut nuoret itse välittämään tekemäni tiedotteen huoltajille ja pyytänyt huoltajilta allekirjoitukset erilliseen suostumuslomakkeeseen (liite 3). Huoltajilla on ollut myös mahdollisuus ottaa yhteyttä minuun ja työni ohjaajaan. Yhtään yhteydenottoa ei kuitenkaan tullut.

5 NUORTEN TULEVAISUUDENKUVIEN POHJALTA RAKENTUVAT ELÄMÄNKULUT

Aloitan tutkimustuloksiani esittelevän luvun valokuvanarratiiveilla, jotka olen rakentanut nuorten kuvaaman ja puhutun pohjalta. Tulkitseen tuloksia omassa alaluvussa Rubinin (2002a) tulevaisuudenkuvien muodostumista hahmottavan kuvion (kuvio 1) sekä aiemman tutkimustiedon pohjalta.

Olen antanut jokaiselle kuvalle nuorten itse valitsemien nimien etukirjaimeen perustuvan koodin helpottaakseni kuviin ja nuoriin viittaamista analyysissä. Jokaisessa kuvassa koodi on sijoitettu kuvan vasempaan alakulmaan seuraavalla tavalla:

Käyttämissäni sitaateissa olen lyhentänyt nimet kuvissa käyttämien koodien tavalla. Sitaateissa minä olen H, haastattelija. Olen karsinut sitaateista osan täytesanoista (öö, niinku, tota). Osan olen kuitenkin jättänyt kuvastamaan vastaamisen tavan epävarmuutta. Puheessa pidettyjä pidempiä taukoja kuvastaa kolme pistettä, lauseiden välistä karsittuja kokonaisia lauseita kuvastaa hakasulkeiden sisällä olevat kolme viivaa.

E: Joo

H: [---] Mitä siellä tulevaisuuden valossa ehkä on?

E: Mä en tiää, en ollenkaan

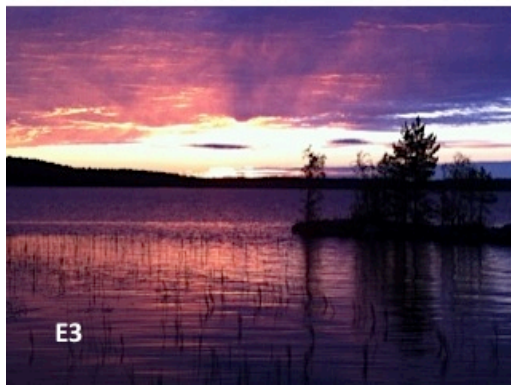
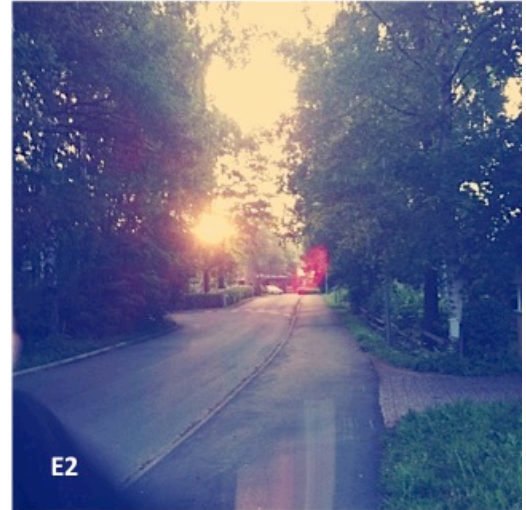
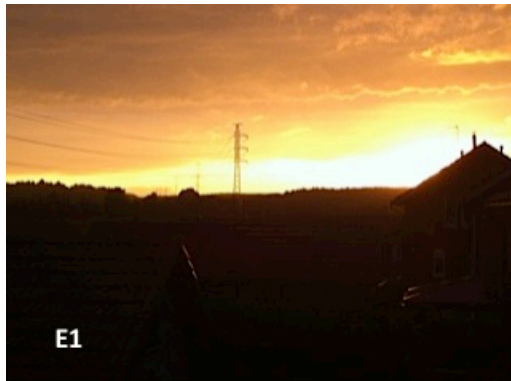
T: Mun unelma ois ehkä se, et pystyis elää omavarasesti tyyliin kasvattamaan ite omat kasvit ja mausteet ja marjat poimis ni sillai, kaikkee ja, et tarvis mahollisimman vähän tota, ostaa esimerkiksi elintarvikkeita et sais niiku oikeesti luonnomukasia asioita eikä mitään teollisuustuotteita ja sitte tota ehkä no, mul ois paljon hyviä pysyviä ystäviä ja öö, ehkä tämä... kehittymisen tota, jos vois olla taiteilijana sillai että, just, oppii tekemään erilaisia asioita ja, kehittyy siin mis pitää

Lisäksi olen muokannut sitaatteja tarvittaessa anonymiteetin varmistamiseksi esimerkiksi muuttamalla sitaatissa mainitun paikkakunnan nimeä. Pyrin nivomaan tulokset edellä esittelemiini teoretisointeihin, mutta tuon mukaan myös muuta aihepiirin liittyvää tutkimustietoa.

5.1 Valokuvanarratiivit

Valokuvanarratiivit sisältävät jokaisen nuoren tarinan heidän elämänkulun rakentumisestaan. Valokuvanarratiivien alussa on nuorten ottamat kuvat. Kuvien jälkeen teksti rakentuu nuorten valokuvahaastatteluissa kertoman varaan. Teksti seuraa tarinankulun eri vaiheita: mennyttä, nykyhetkeä ja tulevaa.

5.1.1 Eveliina

Eveliina hahmottaa elämänsä kulkuaan yleisellä tasolla vailla kovinkaan tarkkoja yksityiskohtia.

E: Se on auringonlasku, se on, öö, en tiedä. Otin sen siksi että auringonlaskut on silleen et, se on menneisyys tai sis et se menee sinne kauas, ja, en tiää, se nyt oli vähän vaan sellanen et, emmä tiää, et siel on vaan se aurinko ja jee siel menneisyydes on kaikkee kivaa, esimerkiks toi aurinko

Eveliinan kuvat kuvastavat mennyttä (E1), nykyhetkeä (E2) ja tulevaisuutta (E3). Eveliinan menneestä löytyy hänen omien sanojensa mukaan ”lapsuushömpää ja nuoruushömpää”, jotka koostuvat muistoista ja kaikesta siitä, mitä hän on tehnyt kavereiden kanssa. Menneisyys on Eveliinalle laskeva aurinko, joka painuu kauas piiloon. (E1.) Lapsuudessaan Eveliina on harrastanut partiota, jalkapalloa sekä basson ja pianon soittoa, joista pianon soitto on mukana hänen elämässään edelleen. Mitään erityisiä elämänsä kulkua kohokohtia Eveliina ei menneestään osaa nimetä.

Elämässä Eveliinalle on tärkeää olla murehtimatta asioista ja ikään kuin vain olla. Elämä pyörii kodin, koulun, kavereiden ja pianoharrastuksen välillä, mutta oma kotikatu (E2) on nykyhetken keskiössä. Tulevaisuus on nykyhetkessä voimakkaasti läsnä puiden takaa kajastavana aurinkona, mutta sen sisältö on Eveliinalle täysi mysteeri siten, että kaikki on auki (E2, E3).

E: Emmä tiää, jotenki et siin on toi tie, ja sit se on niinku mun kotikatu, ja sitte. Niin. Sitte toi aurinko on siel silleen et siel tulevaisuudes on jotain

H: Okei. Nyt tällä kertaa toi aurinko on, onks se, on se varmaan laskemassa mutta se on kuitenkin semmonen valo?

E: Joo

H: Eli toi valo on semmonen valoa kohden?

E: Joo

H: Okei. Tulevaisuuden valo

E: Joo

H: [---] Mitä siellä tulevaisuuden valossa ehkä on?

E: Mä en tiää, en ollenkaan

Tulevaisuutensa suhteen Eveliina kuitenkin ajattelee omaa siskoaan hänelle yhdenlaisena mallikuvana. Sisko lähti lukion jälkeen matkustelemaan, jonka jälkeen hän muutti omilleen ja opiskelee nyt yliopistossa. Mitään erityisiä koulutuksellisia suunnitelmia Eveliinalla ei ole. Ajatus on kuitenkin se, että hän tähtää lukion kautta yliopistoon. Mitään tiettyä alaa hänellä ei ole mielessä toistaiseksi. Kaiken kaikkiaan tulevaisuus hahmottuu noin 25 ikävuoteen, jolloin hän opiskelisi yliopistossa ja tekisi samanaikaisesti joitain töitä. Yhtälö on tuttu juuri siskon antaman esimerkin kautta. Matkustamisen ja asumisen suhteen Eveliinalla on monenlaisia mielikuvia. Ulkomaille Eveliina haluaisi suunnata Oseaniaan ja Aasiaan reppureissaamaan ja kotimaassa Eveliina haluaisi asua arvostetussa Etelä-Helsingissä ja Lapissa. Reppureissaamisessa Eveliinaa kiehtoo hänen mielikuvansa matkustusmuodon rentoudesta, kun taas Lapissa Eveliinaa vetää puoleensa paikan rauhallisuus, luonto ja lumi sekä hänen mielikuvansa Lapissa asuvien ihmisten elämäntyylistä. Lappilaiseen elämäntyyliin kuuluu hänen mukaansa perheen, luonnon ja oman

kulttuurin arvostaminen. Tällaisen elämäntyylin Eveliina hahmottaa vastakkaisena kaupunkilaiselle elämäntyyliille.

Tulevaisuuden yksityiskohtien hämäryydestä ja toisaalta sattumanvaraisuudesta huolimatta Eveliinalla on kuitenkin selkeä kuva siitä, millaista tulevaisuutta hän ei halua. Eveliina ei halua päätyä muuttamaan jossain lähiössä sijaitsevaan omakotitaloon kolmen lapsen ja koiran kanssa ennen aikojaan, vaan haluaa tehdä paljon asioita ennen aloilleen asettumista. Toisaalta Lappiin muuttaminen näyttäytyy kaikesta huolimatta yhdenlaisena selkeänä yksityiskohtana Eveliinan tulevaisuudessa: aikuisuuden lopullisena tavoitteena.

H: Osaisitsä eritellä mulle minkälainen se tulevaisuus on minkä sä haluat?

E: No se on semmonen et mä ehtisin tehdä vähän kaikkee, vähän ehtisin reppureissaan ja vähän ehtisin asuu Helsingissä ja viettää yliopistoelämää ja sitte mennä Lappiin

H: Okei. Eli se Lappi näyttäytyy sulle sellasena päätepisteenä jossa sä haluat olla aikuisena?

E: Joo

5.1.2 Flora

Flora kertoo menneestä ja tulevasta elämänkulustaan positiiviseen ja reippaaseen sävyyn.

F: No mulle kuuluu tosi hyvää, siis, tuntuu et kaikki menee hyvin ja koulu menee hyvin kans ja mul on kavereita ja tälleen et, kaikki menee ainaki nyt tosi hyvin

Flora hahmottaa menneisyyttään kolmen kuvan kautta (F1, F2, F3), samoin tulevaisuuttaan (F4, F5, F6). Floran lapsuudessa elämä oli huoletonta, eikä mielikuvituksella ollut rajoja samalla tavalla kuin nykyisyydessä. Kodin takapihalta löytyvä leikkimökki (F1) oli rakas leikkipaikka ja nykypäivänä sitä katsoessaan Floralle tulee hyvä olo. Toinen tärkeä rakennus Floran menneisyydestä on hänen peruskoulunsa (F2), joka on ollut hänelle turvallinen ja merkittävä oppimisen paikka. Flora on käynyt samaa koulua ensimmäisestä luokasta yhdeksänteen luokkaan asti ja siirtymä toiselle asteelle tuntuu jo etukäteen haikealta. Tämän lukuvuoden aikana

peruskoulu onkin alkanut symboloimaan Floralle myös muutosta. Menneisyyden vaikutusta tulevaisuuden muutoksiin kuvastaa myös kuluneena kesänä koettu rippikoulu, joka on ollut Floralle upea ja käänteentekevä kokemus (F3). Rippikoulun kautta Flora on saanut paljon uusia hyviä ystäviä ja uusia tulevaisuudensuunnitelmia. Floran suunnitelmissa siintää isosena toimiminen. Kaiken kaikkiaan kulunut kesä on ollut ikimuistaisen ihana.

F: Tää on siis viime kesältä tos on mun ja mun parhaan ystävän kaveri eiku käsi! [---] Niin, mul oli maailman paras kesä ikinä (naurua) [---]

H: Mikä siitä kesästä teki mahtavan?

F: Varmaan mun ripari, et se oli ihan alkukesästä ja sis me ollaan ihan siit lähtien tänne syyskuuhun asti pidetty tosi aktiivisesti yhteyttä niitten kavereitten kaa siellä, ni se tavallaan tuntu et se muutti elämän ja tälle

H: Mikä siin riparissa muutti elämän?

F: Emmä oikeen tiää, tuli just kaikkii uusii tulevaisuudensuunnitelmii just et, niinku menee isoseks ja tälle ja just ne uudet kaverit ja mä opin tosi paljon et ku niitten kavereiden kaa mä pystyn oleen avoin, ja ne on niinku parhaimpii ystäviä mitä mul on ikinä ollu, ni sit jotenki niitten kaut on oppinu tosi paljon kaikkee

Juuri ystävillä ja muilla ihmisillä on suuri paino Floran elämässä. Perhe ja ystävät ovat Floralle tärkeimpiä ihmisiä hänen elämässään, mutta Flora kokee jokaisen hänen elämänsä koskettavan ärsyttävänkin ihmisen esimerkiksi koulussa merkittäväksi, koska he ovat osa hänen elämänsä. Flora kokee olleensa melko yksinäinen lapsi alakoulussa, mutta silloin itseksensä leikkiminen ei ollut ongelma. Ongelmaksi yksinäisyys muodostui yläkouluun siirtyessä. Koulupäivien jälkeen Flora vietti paljon aikaa yksin kotonaan tietokoneen ja television parissa ja koki olevansa kaikkia muita häntä sosiaalisempia ihmisiä vastaan. Todellisuudessa Flora oli heille kateellinen ja halusi viettää aikaa heidän kanssaan, päästä ulkopuolelta sisäpuolelle.

F: No sis, olin mä alakoulus niinku aika paljon koton, mut sillon se ei ollut niin paha ku sillon just mä olin tosi kova leikkiin et mä leikin aika pitkään ja sit tavallaan en mä sillon ollu niin yksinäinen, mut sillon joskus varmaan, kutosel ja seiskal, varsinki seiskal, se oli just vähän enemmän silleen et ku must tuntu et kaikil muil oli kauheesti kavereita ja kaikkee ja sit mä olin itte ain kotona mut sit tavallaan se kuitenkin tuntu siltä, et mä en kuitenkaa halunnu mennä

mihinkään, et tavallaan mä olin kaikkii niit sosiaalisii ihmisii vastaan ku mä olin niin kateellinen niille, tavallaan nyt mä oon silleen et mä vaan haluisin niinku, tavallaan, et mä en haluis mennä takasin siihen mitä mä olin, sit just et jos mä joskus saisin jonku ystävän jol ois vähän sama ku mulla oli sillon ku seiskal ni mä haluisin saada sen enemmän ulos ja silleen et silläki menis kaikki jutut vähän paremmin

H: Sä olit ulkopuolella, nyt sä oot sisäpuolel

F: Niin

Menneisyyteen liittyen Flora pelkää tulevaisuuden suhteen sosiaalista ulkopuolisuutta. Tällä hetkellä Floran vapaa-aika menee kuitenkin hyvin pitkälti koulupäivien jälkeen kavereiden kanssa. Jos Flora on itsekseen, niin hän kuuntelee musiikkia tai kirjoittaa päiväkirjaa, eikä kuluta aikaa elektroniikan parissa juuri menneisyyden takia – tietokoneen ja television ääressä istumista on tullut tehtyä jo tarpeeksi.

Tulevaisuuttaan Flora hahmottaa työelämäänsä saakka erilaisten tulevaisuudenkuvien kautta samassa järjestyksessä, missä hänen vanhempi siskonsa on asiat tehnyt: lukioon, jatkokoulutukseen ja työelämäänsä. Lähitulevaisuudessa Floran ajatuksissa hämmöttää riparilla isosena oleminen (F4). Isosena olemisessa Floraa kiehtoo esikuvana oleminen, vastuullisuus, työkokemus sekä uudet ihmiset ja ystävät. Flora kokee, että seurakunnan kautta saattaa avautua muita mahdollisia tulevaisuudensuunnitelmia ja hän on pohtinut mahdollisuutta työskennellä nuorisotyön ohjaajana. Koulutukseen liittyvät konkreettiset suunnitelmat liittyvät Floralla lukioon, mutta mielikuvat erilaisista ammateista elävät rinnalla, vaikka hän ei mitään halua vielä lyödä lukkoon.

F: Joo no ei se silleen oo tärkeä just nyt et varmaan enemmän just lukion jälkeen ja sitku mul on monta juttuu mitä mä haluisin tehdä, esim just luontoon liittyen must ois kiva olla puutarhuri [-- --] mutku emmä tiiä, ku mä oon aina halunnu olla tyyliin mikä tahansa ammatti joskus, et joskus just pankkiiri ja joskus kampaaja ja joskus sitä ja tätä ja tuota ni, sit tavallaan mä en haluu ajatella vakavasti vielä yhtään, et mikskä mä haluun tulla ku se tulee muuttumaan viel

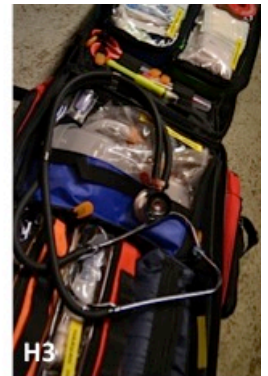
H: Okei. Haluutsä listata kuitenkin semmosia asioita, mitkä sua kiinnostaa tai sul on kuitenkin niit kiinnostuksen kohteita?

F: On, paljonki! Just luonto, valokuvaus, ja uskonto kiinnostaa myös, joskus mä oon halunnu olla kans uskonnon opettajaki, ja öö, mikäs mua kiinnostaa, musiikki kiinnostaa, ei välttämät musiikin tekeminen mut ainaki musiikin kuuntelu, ja, öö, apua, filosofia kiinnostaa kans.

Floraa kiehtoo myös ajatus matkustamisesta ympäri maailman paikkoihin, joissa on koskematonta luontoa ja vähän ihmisiä (F5). Matkustamisessa luonto, vaeltaminen ja maaseutu kiinnostaa Floraa. Matkustaminen on keino uusien ihmisten tapaamiseen, uusien paikkojen näkemiseen sekä uudenlaisten kokemusten kartuttamiseen. Yksin Flora ei kuitenkaan halua matkustaa, vaan suunnittelee houkuttelevansa parhaan kaverinsa mukaansa vaeltamaan. Ystävät ovat läsnä Floran tulevaisuudensuunnitelmissakin, ja Flora toivoo säilyttävänsä tiiviin ystävyyden nykyisten ystäviensä kanssa vastaisuudessakin. Flora tuo esille, kuinka hän ei halua asian olevan aikuisena niin kuin hänen omilla vanhemmillaan, vaan hän haluaa tavata ystäviään usein. Perheen ja ystävien rinnalle on noussut myös mahdollinen puoliso tärkeäksi ihmiseksi. Maaseutu nousee esiin myös Floran unelmissa tulevaisuuden kodista (F6). Flora maalailee tulevaisuuden kodiksi yhdessä tulevaisuuden kumppanin kanssa hankitun ränsistyneen puutalon maaseudulla tai jossain esikaupungin lähiössä. Koti olisi viihtyisä, ja sieltä löytyisi paljon kynttilöitä ja kukkia floramaiseen tapaan.

5.1.3 Helmi

Helmi kertoo haastattelussa elämästään sujuvasti ja päättäväisesti.

H: Joo eli mä oon harrastanu ratsastusta joskus muutama vuos sitte ja seiskal lopetin, ja sit mä kans hoidin tota kyseist hevosta mikä on tos kuvassa ni sit mä aattelin et se ainaki jääny mulle tosi hyvin mieleen ja ne on hyvii muistoja ni se on sit se menneisyys juttuja

Menneisyyttä kuvastavia kuvia Helmillä on kaksi (H1, H2), tulevaisuutta kuvastavia kuvia viisi (H3, H4, H5, H6, H7). Helmin elämä nivoutuu tiiviisti hänen harrastustensa ympärille niin menneessä, nykyhetkessä kuin tulevaisuudessakin. Lapsuudessaan Helmi harrasti ratsastusta ja vietti aikaa talleilla hoitohevosensa kanssa (H1). Helmin nimittämä ”hevostelu” tuli vapaapalokuntaharrastuksen tilalle, ja vei mennessään. Seitsemännellä luokalla Helmi kuitenkin päätti lopettaa sekä hoitohevosien hoitamisen että ratsastamisen. Ratsastaminen oli kallista, ja Helmi koki, että jos hän ei aikonut panostaa harrastukseensa täysillä, ei sen jatkaminen kannattanut.

Hoitohevosien kanssa vietetty aika vei taas tilaa koulutöiltä, joihin Helmi halusi panostaa enemmän. Hevostelun väistyessä kuvioihin palasi vapaapalokuntaharrastus (H2). Helmi oli ollut aktiivisesti mukana 7–10-vuotiaiden varhaisnuorten osastossa ja seitsemännellä luokalla vapaapalokunnan pariin palatessaan hän siirtyi nuorisosaston jäseneksi. Tällä hetkellä Helmi toimii apukouluttajana. Vapaapalokunta on tietyllä tapaa Helmillä veressä, sillä harrastuksen pariin hänet on ohjannut isä, joka on myös mukana vapaapalokuntatoiminnassa. Myös Helmin äiti on vapaapalokunnan naisosastotoiminnassa mukana, mutta Helmi ei ole kokenut naisosaston toimintaa omakseen, vaan haluaa nimenomaan vaikuttaa hälytysosaston puolella. Kaiken kaikkiaan Helmi näkee oman tulevaisuutensa vapaapalokunnan parissa (H7).

H: [---] mä uskon et mä tuun jatkaa tota palokuntaharrastusta, ja saattaa olla että must voi tulla joku päivä palokuntanuoriso-osaston johtaja tai varajohtaja et mä rupeen pyörittämään sitä toimintaa meidän palokunnassa, en tiää vielä mut se voi olla yks visio

Palokuntatoiminnasta Helmi on ottanut kimmokkeen myös koulutuksellisiin ja ammatillisiin tulevaisuudensuunnitelmiinsa. Tulevaisuuden ammatissaan Helmi haluaa suuntautua ensihoitoon (H3, H5, H6). Hän kokee, että ensihoito on hänelle tietynlainen kutsumusala siitä huolimatta, että hän ei pääsekään töihin ambulanssiin. Tämä johtuu siitä, että hänellä on hämäräsokeus, eikä hän voi siis koskaan ajaa ambulanssia. Helmin mukaan ihminen kuitenkin keksii aina jonkin tavan, miten toteuttaa unelmaansa. Hän onkin saanut tietää isänsä avopuolison kautta, että helsinkiläisessä sairaalassa toimii tapaturmaosasto, jossa on mahdollista työskennellä ensihoidossa (H4). Perinteinen sairaanhoitajan työ ei tunnu ainakaan vielä omalta.

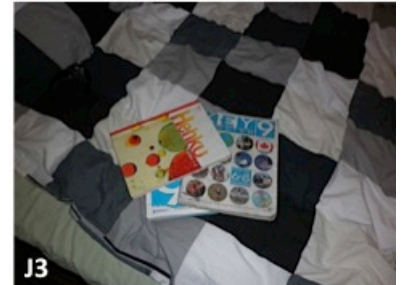
H: No, mä en oo viel ihan tarkkaan ottanu selvää asiasta et mun pitäs päästä johonki ihan kysymään mutta, mä oon ymmärtäny näin että se tapaturmaosasto mihin tuodaan niis lansseis potilaita ni siel on sit niinku nää ensihoitajat, vissii siel on lähihoitajiakin, et ne niinku vastaa siitä hoidosta. En tosiaan ihan tiedä että miten mut tiedän et siellä niitä on kuitenkin töissä, ni se ois sit se, et mä en niinku, en oo vielä nähny sitä et must tulis semmonen sairaanhoitaja et mä viel oisin viel sitä mieltä et se ensihoito ois se juttu

Omaa tulevaisuuttaan Helmi hahmottaa koulutuksen kautta ajallisena jänteenä siten, että seuraavaksi hän aikoo opiskella kaksoistutkinnon lähihoitajaksi ja ylioppilaaksi. Tämän jälkeen Helmi aikoo suunnata ammattikorkeakouluun ensihoidon opintojen pariin. Töiden pariin Helmi suunnittelee suuntaavansa mahdollisesti jo korkeakouluopintojensa aikana.

Vaikka Helmin elämän keskipiste on palokuntaharrastuksessa, eivät kaikki sosiaaliset suhteet nivoudu harrastukseen. Helmille tärkeimpiä ihmisiä hänen elämässään ovat perhe, isoäiti, kaverit sekä palokunnan nuoriso-osaston varajohtaja. Näitä ihmisiä Helmi toivoo näkevänsä tulevaisuudessakin, ja kertookin haluavansa aina asua Helsingissä. Helmi kuvaakin, kuinka ”muutto jonnekin Kuopion yläpuolelle” näyttäytyy hänelle pelottavana ”pakkomielteenä”. Kavereitaan Helmi ei ole nähnyt viime aikoina kovinkaan paljoa, sillä tekemistä riittää harrastusten ja isokoulutuksen muodossa. Myös kahden eri kodin välillä asuminen vaikuttaa kavereiden näkemiseen, sekä ahkera koulutöihin keskittyminen. Koulussa pärjääminen on tärkeää Helmille, mutta ei niinkään arvosanojen takia. Tärkeintä hänelle on se, että oppii ja tietää asioista. Helmi kuitenkin myöntää, että kaverit voisivat näytellä hänen elämässään suurempaakin roolia.

H: No, oishan se tietysti kivempi jos elämässä ois viel enemmän aikaa et, ehkä mä vaan välillä keskityn vähän liikaa niinku kouluun et jos tota täytyy vähän jarrutella, mut se on vaan semmonen kipee tosiasia että ainahan on sit facebook mis voi jutella mutta, joo. Kyl sitä ois kivempi jos niit kavereita ois vielä vähän enemmän

5.1.4 Juhani

Juhani kertoo haastattelussaan elämäntilustaan hieman hermostuneesti ja lyhyesti, mutta järjestelmällisesti.

H: Katotaanko seuraava kuva

J: Katotaan

H: Siin olis täämmönen, täämmönen

J: Se mikä äsken oli

H: Tietokone

J: Siin on toi peli tos ni se ois mun toinen vaihtoehto et se ois niinku lukion jälkeen ois joku pelisuunnittelija tai joku sen tyylinen. Et mä sen takii laitoin ton pelon tohon niinku vink, vinkiks

Menneisyyttä kuvastavia kuvia Juhaniilla on yksi (J1), tulevaisuutta kuvastavia kuvia neljä (J2, J3, J4, J5). Yksittäinen Juhaniin elämään hyvin keskeisesti vaikuttava tekijä hänen menneisyydessään on koulukiusaaminen, joka jatkui hänen kohdallaan koko ala-asteen (J1). Juhani asui tuolloin eri paikkakunnalla kuin nyt. Koulu ei onnistunut

puuttumaan kiusaamiseen, vaan elämä noudatti samaa sykliä kiusaamisen toisinaan kärjistyessä fyysiseksi väkivallaksi.

H: Kerroitsä siit kotona vanhemmille tai äidille?

J: Kerroin ja sit mä kerroin opettajalle ja tälleen, mut eipä se loppunu, äiti huusi, viikko vapaat, viikko kiusaamisest pois, ja sit se alko uudestaan. Melkeen kaverin selän murtaminen, okei no ei ihan melkein, mut ei pysty kävelee kunnol sen jälkeen, siitä viikko, muun muassa, että sellasta.

Juhani kokee kiusaamisen vaikuttaneen hänen nykyisiinkin sosiaalsiin suhteisiin, joskin hänellä on tällä hetkellä kavereita ja tyttöystävä. Myös vanhalta paikkakunnalta on säilynyt muutamia kavereita kiusaamisesta huolimatta hänen silloin harrastaman karaten parista. Yksi kaveri on erityisen tärkeä. Toisaalta Juhani kokee kiusaamisen vaikuttaneen häneen myös ihmisenä siten, että hän ei siedä toisiin kohdistuvaa epäoikeudenmukaisuutta lainkaan. Kiusaamisen lisäksi Juhani menneisyydestä löytyy sairastelua ja lääkärissä käymistä, jonka takia Juhani pyrkii elämään mahdollisimman terveellisesti välttääkseen lääkärikäynnit (J2).

Tällä hetkellä Juhani elämään kuuluvat hyvin keskeisesti hänen koulukirjansa (J3), sillä hän yrittää korottaa arvosanojaan päästäkseen varmasti lukioon. Tavoitteen taustalla on toive korkeakoulutuksesta toisen asteen koulutuksen jälkeen. Jatkokoulutuksellisia ja ammatillisia haaveita Juhani on kolme. Ensinnäkin Juhani haaveilee ammatista pelisuunnittelijana (J4). Toisena haaveena on kilpa-autoinsinöörinä toimiminen. Kumpikin haave juontaa juurensa lapsuuden harrastuneisuudesta autojen ja pelien maailmoissa, mutta tulevaisuudenkuviin vaikuttaa myös alojen hyvä palkkaus ja esimiesasema. Kolmas ammatillinen tulevaisuudenkuva liittyy Juhani asepalveluksen suorittamiseen (J5), jonka hän suunnittelee hoitavansa täysi-ikäisenä suoraan lukion jälkeen, mikäli ei ole opiskelemassa jossain muualla. Kaiken kaikkiaan asepalveluksen suorittaminen on Juhani tärkeitä asioita.

J: Asepalvelus joo ku emmä mihinkää sivariin haluu mennä

H: Miksi et?

J: Koska se on vanhusten vaippojen vaihtoo et mieluummin mä taistelen Suomen puolesta ku siellä vanhuksien vaippoja vaihdan

H: Minkä takia Suomen puolesta taistelevien on tärkeempää ku vanhusten vaippojen vaihtaminen?

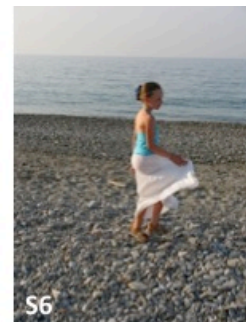
J: öö, no miehekkäämpää ja jne [---] Mut on se jotenki enemmän miehisempää taistella, tai niinku puolustaa omaa maatansa ku olla niinku jossain, jossain. En tiedä.

[---]

J: No täs on se viel, et joka on viel, et mul on kolme ammatti tavallaan, et jos mä en haluukkaan tohon pelisuunnittelijaan tai kilpa-autoinsinööriks ni sit mä jään tohon armeijaan ja tälleen

Varsin järjestelmällisistä suunnitelmista huolimatta Juhani myös pelkää tulevaisuutensa suhteen neljää asiaa: potkuja, suuria mätkyjä, vankilaan menoa tai elämän hajoamista palasiksi tuntemattomasta syystä. Syitä peloille Juhani ei osaa eikä halua miettiä.

5.1.5 Sofia

Sofia kuvailee omaa elämäänsä pohdiskellen, ja reflektoi tulevaisuuttaan järjestelmällisesti menneestään käsin.

S: Tän mä mietin et se kertoo vähän siit millanen niinku mä olin pienenä, et mä kehitin hirveesti kaikkii tämmösii vähän niinku erilaisii leikkei ja mahdollisimman semmosii niinku, monimuotosia, ettei aina vaan leikitty nukeilla kotia tai semmosta, tietty sitäki tosi paljon, myös tälleen, että leikin paljon pienenä [---]

Että osaa ajatella silleen niinku luovemmin, jotenki silleen, ja ku leikeis tuntu et niinku kaikki oli aina mahdollista, et niis pysty käymään mitä vaan, ni ehkä se tavallaan on joku semmonen elämänasenne joka on tavallaan aika hyvä, et mitä vaan voi oikeesti tapahtuu jos sä ite niinku pystyt kuvittelee sen ni kyl se nyt varmaan on sit mahdollistki, ainaki suurimmas osas asioita

Menneisyyttä kuvastavia kuvia Sofialla on kuusi (S1, S2, S3, S4, S5, S6), tulevaisuutta kuvastavia kuvia yksi (S7). Tärkeimpiä ihmisiä Sofian elämässä ovat hänen perheensä, serkkunsa, kaksi parasta kaveria sekä poikaystävä. Kaverisuhteidensa hän ennakoi pysyvän samana myös tulevaisuudessa, koska ystävyys on säilynyt varhaislapsuudesta saakka läpi yläkoulun. Koulutuksellista ja ammatillista tulevaisuuttaan Sofia rakentaa aktiivisesti kulttuurialalle suuntautuen. Lapsuuteen kuuluivat kiinteästi monenlaiset eri leikit, jotka olivat mahdollisimman monimuotoisia ja erilaisia (S1). Sofia kokee olleensa mielikuvitustaan ja luovuuttaan rikkaasti hyödyntänyt lapsi. Iso osa Sofian menneisyyttä on ollut kirkon kuoro, jossa hän lauloi aktiivisesti yhdeksän vuotta (S2). Kuoron lisäksi laulaminen on ollut läsnä hänen elämässään myös serkun seurassa. Serkustapaamisissa tytöt ovat laulaneet lahjaksi saatuun kukkamikrofoniin (S3). Ylipäänsä esiintyminen ja huomion keskipisteenä oleminen on Sofialle mielekästä. Isän takapihalla ottama muotokuva Sofiasta (S4) kuvastaa sitä, kuinka Sofia halusi olla kuvattavana jo lapsena. Tällä hetkellä Sofia onkin kiinnostunut kuvaamisesta muodin ja tyylin kautta.

S: [---] mä kirjotan blogia mun kavereiden kanssa ja mä oon silleen, tykkään lukee jotain muotilehtii ja tämmösii, ni mä oon niinku edelleen kiinnostunu kuvaamisesta ja kuvassa olemisesta silleen et, emmä nyt tarkota et mallin työ on mun unelma mut se on must kiinnostavaa ja tälleen [---]

Lauluharrastuksen lisäksi Sofia on harrastanut menneisyydessään myös balettia (S5), joka on opettanut hänelle määrätietoisuutta ja kurinalaisuutta. Kaiken kaikkiaan

luovuus ja itsensä ilmaisu eri kanavien kautta on muodostunut menneisyyden kautta Sofialle tärkeäksi osaksi hänen nykyisyyttään ja tulevaisuuttaan.

S: [---] ni me ollaan, sis serkun äiti on töissä tuolla teatterissa, ni mä oon käyny pienest asti kaikis musikaaleis erityisesti, koska se on siellä ensemble-tanssiryhmässä siel tälleen, ja siitä se on ehkä joku kipinä lähteny, emmä nyt tiää, mut niin. Ja sitte, no mä luen tosi paljon blogeja, ni niist näkee kaikkee just jotain, maailmanympärysmatkoi ja tällasii on saanu lukea ja sit ihan niinku, semmost mitä on, on vaan ruvennu kiinnostaa niinku tämmöset just joku, muotilehtien lukeminen ja, ja semmoset mitkä on tuntunu niinku hyvältä tehdä just niinku tää kirjottaminen, silleen

Ensimmäinen etappi Sofian tulevaisuudessa on Kallion ilmaisutaidon lukio, johon hän toivoo ja uskoo pääsevänsä. Toisen asteen jälkeen Sofia haluaa kouluttautua lisää tai lähteä mahdollisesti matkustamaan. Blogien lisäksi matkailuhaaveet ovat saaneet kipinää Sofian perheen Kreikan matkoista (S6), joista Sofialla on tärkeitä ja rakkaita muistoja. Kaikissa eri maanosissa käyminen on yksi Sofian tulevaisuudenhaaveista (S7), mutta matkan toteuttamiseen Sofia pitää edellytyksenä riittävää taloudellista turvaa. Reppureissaaminen huonossa majoituksessa ei kiehdo Sofiaa tippaakaan. Koulutukselliset jatkokoulutushaaveet pyörivät teatterikorkeakoulun ja toimittajuuden ympärillä. Näistä ensisijainen haave suuntautuu teatterin ja kulttuurialan pariin. Sofiaa kiinnostavat näytteleminen, musiikki, elokuvat, tv-ohjelmat ja niiden kuvaaminen. Kaikista isoin haave on Broadway, joskin Sofia ajattelee tämän haaveen olevan epärealistinen. Toisaalta kirjoittaminen on todella lähellä Sofian sydäntä ja siksi Sofia pitää toimittajaksi kouluttautumista realistisempänä vaihtoehtona itselleen lukion jälkeen. (S7.) Sofialle suunnitelmien ja unelmien välillä onkin olemassa selkeä ero ja unelmien realisoitumista on hankala edes hahmottaa.

S: Sis varmaan se, että jos ajattelee vaik aikaa lukion jälkeen ja jos, no niin, se että pääseekö sinne kallioon ehkä, koska jos menee johonki normilukioon, ni sithän siel ei tavallaan, jos ei sitä ilmasutaitoo saa niinku harjottaa, ni ehkä se kiinnostus sit vähän laantuu, saattaa olla. Tai sitte emmä tiää, ehkä mun tulevaisuudenkuvaunelmat pysyy samoina niin kauan kunnes mä ne saavutan, tai silleen. Nää on kuitenkin vaa unelmii, et emmä niinku, usko pääseväni tai

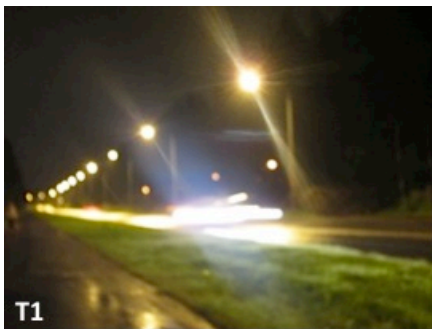
saavuttavani jotain broadwayta ja niinku, siellä jotain musikaaliuraa, mut se, aina pitää haaveilla.

H: No mut hei, mitä sä uskot saavuttavas?

S: No mä uskon saavuttavani ehkä kyl Kallion, koska mun keskiarvo riittäis, ja mul on niit harrastuneisuuspisteitä, mä oon yhen mun kaverin kaa joka on siellä ni, ollaan niit niinku mietitty ja laskettu, ja et, jos arpaonni käy ni mä kyl pääsisin sinne niiden perusteella, ja sitte, mm, jos mä haluan tarpeeks ni kyl mä ihan hyvin voisin mennä johonki toimittaja-alalle ja opiskella toimittajaks, tai sitte, no sitte tota, se näyttelijan ura ehkä sinänsä, jos sitte joku teatterikorkeakoulu ois se missä sitä opiskelis, ni jos sinne pääsee ni se ois kyllä, mut emmä tiiä uskonko saavuttavani sitä. Se on vaikee ajatella kyllä sitä.

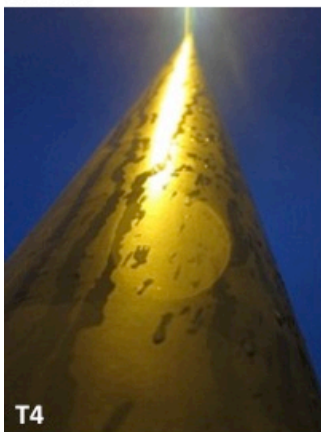
Vaikka Sofia suhtautuu tulevaisuuteen hyvin valoisasti, kertoo hän kuitenkin tulevaisuutta koskevien pelkojen nivoutuvan terveydellisiin pelkoihin. Kuolemaa hän ei pelkää, mutta parantumaton sairaus, joka rajoittaisi elämää jollakin tapaa, olisi Sofian mielestä paha asia.

5.1.6 Tahvo

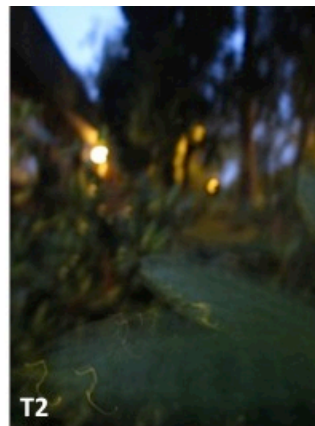
T1

T1: Menneisyyteni on ollut usvaista oikean tien etsimistä.

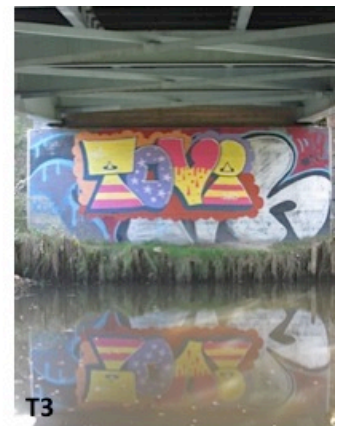
T4

T4: Koitan löytää kultaisen keskitien elämässäni.

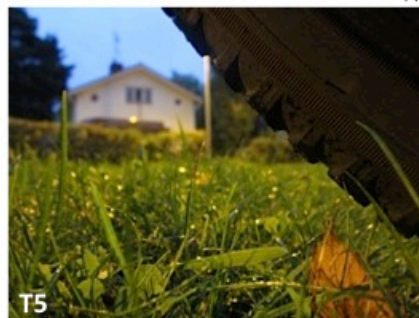
T2

T2: Välillä kaikki on mennyt sekaisin ja on pitänyt pysähtyä hetkeksi, jotta asiat selkenisivät uudelleen.

T3

T3: Haluan värikkään ja monipuolisen tulevaisuuden muista ihmisistä riippumattomana.

T5

T5: Haluan nähdä pienetkin asiat suurina ja yksityiskohtaisina.

Tahvo hyödyntää elämäkulusta kertoessaan metaforia ja pohtii tulevaisuuttaan kattavasti.

T: Koen että mä oon polulla joka johtaa mut oikealle tielle et ehkä mä en oo viel löytäny sitä mitä mä haluun mun elämältä

Tahvon elämäkulkua kuvastavat kaksi menneisyyttä kuvaavaa kuvaa (T1, T2) sekä kolme tulevaisuutta kuvastavaa kuvaa (T3, T4, T5). Tahvo on menneisyydessään etsinyt omaa tietään usvan keskeltä (T1). Oman tien löytämiseen liittyy myös se, että toisinaan Tahvon on täytynyt pysähtyä miettimään, mitä tehdä elämällään seuraavaksi sen sijaan, että vain menisi sokeasti eteenpäin (T2). Tahvon ajatteluun maailmasta ja omasta elämäkulusta on vaikuttanut voimakkaasti se, mihin ympäristöön hän on syntynyt. Keskustelut ja ennen kaikkea mielipide- ja näkemyserot sisaruksien ja vanhempien kanssa ovat saaneet Tahvon pohtimaan asioita ja omaa arvomaailmaansa. Omien näkemysten ja mielipiteiden ilmaisu onkin Tahvolle tärkeää ja hän kokee, ettei hän kulje massan mukana samalla tavalla kuin valtaosa hänen ikäisistään. Hän on kasvissyöjä ja on saanut osan ystävästään siirtymään kasvissyönnin pariin kertomalla näkemyksistään eettiseen ruokailuun liittyen. Eettisempi kuluttaminen kaiken kaikkiaan on Tahvolle tärkeää ja hän kokee ihmisten olevan liiaksi rahan orjia. Hän uskoo, että hyvää oloa voi saada aikaiseksi muutenkin kuin kuluttamalla, esimerkiksi sosiaalsiin suhteisiin panostamalla. Myös luonnon huomioiminen ruokailun ja kulutustottumusten kautta on Tahvolle tärkeää.

Vaikka usvassa etsiminen ja huolellinen pohtiminen on ennen kaikkea menneisyydessä, on tulevaisuus kuitenkin jotain sellaista, minkä Tahvo kokee edellyttävän runsasta pohdintaa.

T: Jos niinku esimerkiks tää ammatinhaku sillai pitää nyt ruveta miettiin et mitäs sitä halua tehdä mut sit ku on keksiny jotain ja sit alkanu miettii sen niinku hyviä ja huonoja puolia ja sit tullu siihen tulokseen et tota vaikee löytää ammattii mikä niinku miellyttää ja sit sehän niinku, sinne otetaan paljon oppilaita ja sit viel niinku et työllistyy ja saa hyvää palkkaa ja sillai

Tahvoa kiinnostaa graafikkona, valokuvaajana ja videokuvaajana työskenteleminen, mutta myös elokuva- ja media-ala laajemmin. Sarjakuvapiirtäjän ammatti kiehtoo

myös, ja toisaalta parturina toimiminen. Sitä kautta hän saisi olla tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa ja voisi puhua heidän kanssaan heidän näkemyksistään. Myös nuoriso-ohjaajan ja pintakäsittelyn ammattitutkinnot ovat käyneet Tahvon mielessä. Oli ala mikä hyvänsä, Tahvo uskoo suuntaavansa ammatilliseen koulutukseen. Hän pitää myös kymppiluokkaa hyvänä vaihtoehtona itselleen, mikäli omaa tietä täytyy vielä etsiä. Toiselta asteelta Tahvo ei usko enää jatkavansa korkeakoulutuksen pariin.

Tahvo toivoo, että hänen tulevaisuutensa olisi mahdollisimman värikäs ja muista riippumaton (T3). Tällä hetkellä Tahvo kokee arkipäiviensä olevan melko värittömiä, ja toiveeseen monipuolisesta tulevaisuudesta vaikuttaakin vahvasti kokemus tähänastisen elämänkulun staattisuudesta. Ajatus värikkäästä tulevaisuudesta liittyy näkemykseen siitä, kuinka elämällä on riski muuttua harmaaksi oravanpyöräksi, jossa päivät seuraavat toisiaan samanlaisina. Tietynlainen hetkessä eläminen määrittää Tahvon suhtautumista elämänkulkuun jo nyt, sillä hän ei mielellään ajattele tulevaisuuttaan seuraavaa viikkoa pidemmälle. Sen pidemmälle ei voi varmasti tietää. Muista riippumaton elämä ei taas tarkoita elämää yksin. Kaverit ovat Tahvon elämän keskiössä koulussa ja vapaa-ajalla, ja hänellä on monipuolinen kaveripiiri. Myös hänen sisaruksensa ovat hänelle todella tärkeitä. Näin hän toivoo asian olevan myös tulevaisuudessa, ja toivoo myös saavansa vanhempana lapsia. Muista ihmisistä riippumaton elämä symboloi Tahvolle pitemminkin uskallusta elää omalla tavalla elämänsä toisten kriittisistä mielipiteistä välittämättä. Uskallusta toimia muiden mielipiteistä riippumattomana ja oravanpyörän välttelyä kuvastaa osaltaan myös haave ulkomaanmatkoista serkun asettaman esimerkin mukaisesti.

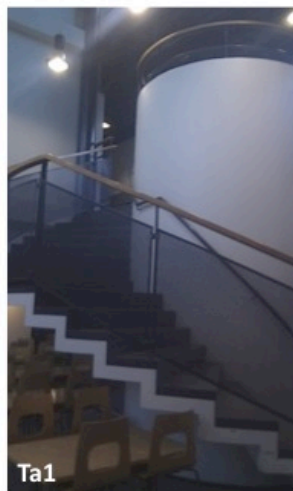
T: No jos nyt, emmä tiiä, mun toive ois ehkä et mä pystyisin tota just unohtamaan kaikki muut ihmiset ja mitä mieltä ne on siit mitä mä teen ja esimerkiks lähtee johki ulkomaille sillai matkustamaan, myydä kaiken mitä on omistanu ja lähtee vaa pois sillai ja sitte tulla just takasin ja tienata taas rahaa et pystyis tekee saman uudestaan. Mun serkku teki sen se oli vuoden Intiassa silleen et se myi sen koko omaisuuden ja sil oli, se oli siel sen vaimon ja kaverin kaa

Riippumattomuuteen liittyen Tahvo toivoo edelleen löytävänsä tulevaisuudessa kultaisen keskitien juuri siinä, että uskaltaa elää omille arvoilleen uskollisena

suhteessa ympäristön asettamiin vaatimuksiin ja kritiikkiin (T4). Kultainen keskitie löytyy osaltaan ehkä sitä kautta, että Tahvo pyrkii tulevaisuudessa ajattelemaan entistä monipuolisemmin. Asiat eivät välttämättä ole aina niin yksinkertaisia miltä näyttävät, ja ihmisten toiminnalle löytyy kuitenkin aina syy, miksi he toimivat sillä tavalla kuin toimivat. (T5.) Tahvon tulevaisuudenkuvin yhdistyvät hänen eettinen ajattelunsa kulutuksen suhteen, sosiaalisten suhteiden tärkeys ja haaveet itsestä taiteilijana.

T: Mun unelma ois ehkä se, et pystyis elää omavarasesti tyyliin kasvattamaan ite omat kasvit ja mausteet ja marjat poimis ni sillai, kaikkee ja, et tarvis mahollisimman vähän tota, ostaa esimerkiksi elintarvikkeita et sais niiku oikeesti luonnomukasia asioita eikä mitään teollisuustuotteita ja sitte tota ehkä no, mul ois paljon hyviä pysyviä ystäviä ja öö, ehkä tämä... kehittymisen tota, jos vois olla taiteilijana sillai että, just, oppii tekemään erilaisia asioita ja, kehittyy siin mis pitää

5.1.7 Tapani

Tapani kertoo elämänsä vuolaasti ja yksityiskohtaisesti, elämäntapahtumia järjestelmällisesti hahmottaen.

Ta: Mä tota, mm, no mä oon puhelias ihminen ja mä tykkään sosiaalisista no nykyään ainaki, tai kyl mä ennenki mä tykkäsin puhuu mut mä olin kans aika semmonen niinku sosiaalisesti vähän semmonen hankala et niinku aggressiivinen ja tollain, nykyään mä tykkään sosiaalisesti puhuu niinku rauhallisesti, mä oon aikalailla itseasias muuttunu ala-asteesta, et ala-asteella mä olin aika paljon semmonen yksinäinen kiusattu, vähän semmonen ei niin suosittu, nykyään mä oon niinku, rauhallisempi ja sosiaalisempi ihminen. Ja sit mitä muuta, noh, varmaan noi perusjutut, mitä harrastat? Ni tota taekwondoo joku neljä vuotta ja emmä oikeesti ees tiä onks se neljä vuotta jotain sinne päin, ja kitaransoittoa varmaan joku kuus tai seittämän vuotta mut mä alotin itseasias vast niinku soittamaan, sitä ennen mä kävin vaan niil tunneilla enkä oppinu mitään, mä rupesin soittamaan kitaraa kaks vuot sitte. Soittotunneilla mä oon käyny seittämän vuotta, soittamaan oon ruvennu pari vuot sitte. Mitä muuta, no emmä tiä, mä tykkään erilaisista asioista, aika paljon kaikesta ja tota, mm, nyt just ku kävi ostaa vaatteita ni tykkään vaatteista (nauria), mut ei mitään, siin kai oikeestaan. Mä tykkään kans pelata jonkin verran koneella, ennen pelasin aika paljon nykyään en niin paljoo, ja mä tykkään olla kavereiden kaa.

Tapanin elämänsä kulku rakentuu kahden kuvan kautta, joista toinen kuvastaa hänen menneisyyttään (Ta1), ja toinen hänen tulevaisuuttaan (Ta2). Tapanin mennyttä leimaa voimakkaasti hänen sosiaaliset ongelmansa ala-asteella. Tätä ajanjaksoa hänen elämässään kuvastavat koulussa sijaitsevat portaat, joita hän on vuosien aikana kulkenut hyvin usein. (Ta1.) Ala-asteella kommunikointi toisten ihmisten kanssa oli Tapanille vaikeaa ja hän kokee olleensa jostain syystä vihainen lapsi. Tapania pidettiin varsin älykkäänä lapsena ja siksi hänet laitettiin suoraan toiselle luokalle. Tapani ei kuitenkaan pärjännyt vuotta vanhempien kanssa sosiaalisesti ja hänet siirrettiin takaisin ensimmäiselle luokalle, jossa sielläkään hän ei tullut toimeen luokkatovereidensa kanssa. Lopulta hän päätyi rinnakkaiselle ensimmäiselle luokalle, josta hänelle on luokkakavereita vielä tälläkin hetkellä omalla luokallaan. Vaikka koulu lähti sujumaan, kolmannella ja neljännellä luokalla Tapania kiusattiin. Syitä omaan vihaisuuteensa ja kiusaamiseen Tapani ei varmuudella tiedä, mutta hänellä on kuitenkin ajatus erilaisista syistä ja seurauksista.

Ta: Varmaan siin on vaikuttanut just tota suurimmaks osaks just se että en jaksanu juosta ja mä olin niinku vähän erilainen, semmonen laiska ja sitte mä olin vihanen koska mä olin laiska, mä olin vihanen ittelleni samaan aikaan.

Tällä hetkellä Tapani kuitenkin suhtautuu valoisasti menneisyyteensä ja kokee olevansa jopa parempi ihminen omien kokemustensa kautta. Hän kykenee omasta mielestään käsittelemään tilanteita paremmin ja kohtelemaan toisia ihmisiä tasavertaisemmin ja on kaiken kaikkiaan sosiaalisesti rauhallisempi ja pidetympi kuin ennen. Tapanin harrastuksiin kuuluvat tae-kwondo sekä kitaransoitto, johon hän on ruvennut viime vuosien aikana suhtautumaan vakavammin kuin aiemmin. Tapani myös tykkää pelata koneella erilaisia pelejä, mutta myös viettää aikaa kavereidensa kanssa. Arkipäivät rakentuvat pitkälti koulunkäynnin, kavereiden kanssa ajan viettämisen sekä harrastusten ympärille. Tärkeimmät ihmiset Tapanin elämässä löytyvät hänen suvustaan oman perheen lisäksi. Tapani viettää paljon aikaa kahden serkkunsa kanssa musiikin ja tietotekniikan parissa.

Tulevaisuutensa Tapani hahmottaa aina hautaan saakka (Ta2).

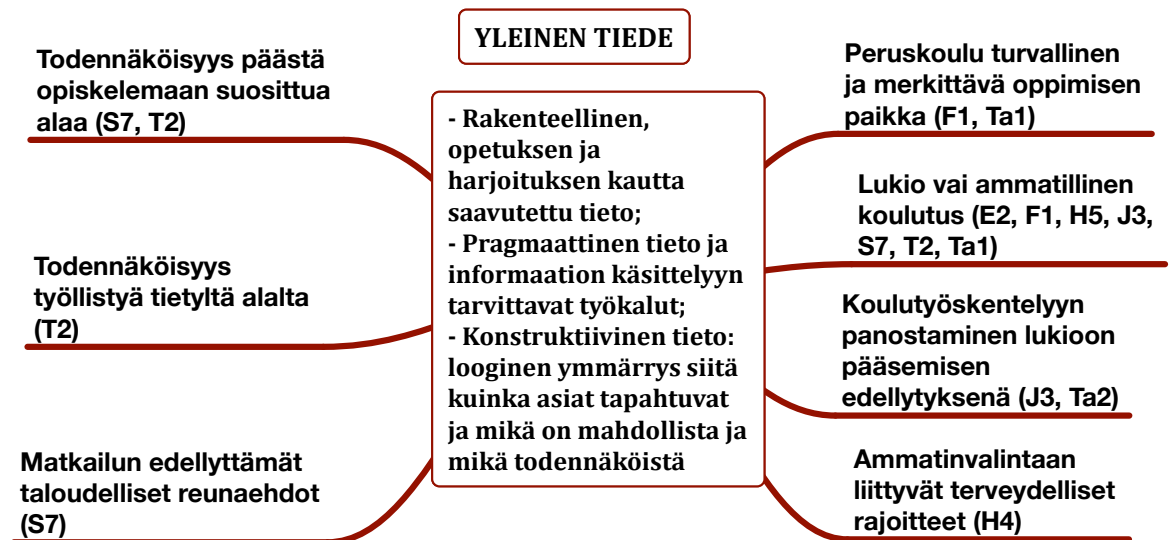
Ta: Mä otin sen tota otin sen, ehkä vähän silleen, vitsillä mut ei kuitenkaa vitsillä et se on niinku tyyliin sadan vuoden tai kaheksankymmenen vuoden päähän ja se on tommonen nurmikenttä et tarkoittaa että sit ku mä kuolen ni sit mä oon jossain maan alla ja tommost noin ja oon jotain nurmikkoo jota on jossain. [---] Mä oisin voinu ottaa siihen myös jonku kuvan mikä kertoo siitä et ku mä haen lakitieteeseen ni sit jostain lakikirjasta tai ihan mist vaan muusta

Lähitulevaisuudessa Tapani aikoo hakeutua opiskelemaan lukioon, jonka jälkeen hän suunnittelee hakevansa oikeustieteen opintojen pariin isänsä ja toisen veljensä jalanjäljissä. Oikeustieteen opintojen jälkeen Tapani uskoo työllistyvänsä isänsä lakitoimistolle ja hoitavansa sitä veljensä kanssa heidän isänsä eläköidyttyä. Jossain vaiheessa elämäänsä Tapani uskoo asuvansa hetken aikaa ulkomailla, mutta keski-ikässä hän uskoo vakiintuneensa Suomeen vaimonsa ja lapsiensä kanssa. Tämänhetkisten harrastustensa jatkuvuudesta tulevaisuudessa Tapani ei tiedä, mutta uskoo urheilevansa jatkossakin aktiivisesti ja toivoo myös näkevänsä ystäviään aikuisena omien vanhempiensa tapojen vastaisesti.

5.2 Tulevaisuudenkuvien muodostuminen

Nuorten tulevaisuudenkuvien muodostumista olen hahmottanut Rubinin (2002a) mallin mukaisesti. Olen havainnollistanut analyysiani kuviolla, joissa kuvioiden laatikoiden tekstit ovat Rubinin mallista (KUVIO 1) ja laatikoista lähtevät viivat ovat omaa analyysiani.

Yleinen tiede (KUVIO 5) muodostuu mallissa ihmisen yleisestä tietämyksestä hänen omasta sosiaalisesta ja fyysisestä ympäristöstään. (Rubin 2002a, 799.) Tietämys etenkin koulutuksen suhteen korostuu nuorten puheissa. Flora tuo esille peruskoulua turvallisena ja merkittävänä oppimisen paikkana hänen elämänsä kuluksi. Peruskoulu on tarjonnut nuorille pohjan, josta ammentaa tulevaisuuden jatkokoulutus suunnitelmia kohti. (F1, Ta1.) Peruskoulu on osaltaan tarjonnut nuorille myös tietoa siitä, mitä vaihtoehtoja heillä on toisella asteella. Valinta lukion ja ammatillisen koulutuksen välillä vaikuttaakin varsin selvältä nuorille. Niin Juhani kuin Tapanikin korostavat opinnoissa menestymistä nykyhetkessä edellytyksenä lukioon pääsemiselle (J3). Helmi taas tuo esille ammatinvalintaan liittyvät terveydelliset rajoitteet kohdallaan ja isän avopuolisolta saadun tiedon mahdollisuudesta työskennellä ensihoitajana muuallakin kuin ambulanssissa (H4). Rajoituksia pohtivat myös Tahvo ja Sofia niin koulutuksen kuin matkailunkin suhteen. Heitä kumpaakin kiehtovalle kulttuurialalle voi olla hankalaa päästä opiskelemaan, ja työllistymisen mahdollisuudet voivat olla paikoin hyvinkin kapeat (S7, T2). Matkailu taas edellyttää taloudellista toimeentuloa (S7).

KUVIO 5. Yleinen tiede tulevaisuudenkuvien muodostumisessa.

Sosiaaliseen tietoon (KUVIO 6) vaikuttaa erityinen sosiaalinen tieto ja paineet, jotka ihminen kohtaa omasta sosiaalisesta ympäristöstään (Rubin 2002a, 799). Sosiaalinen tieto vaikuttanee myös osaltaan nuorten päätökseen siitä, jatkavatko he lukion vai ammatillisen koulutuksen pariin. Esimerkiksi Tahvo kertoo haastattelussa kaveristaan, joka viihtyy hyvin pintakäsittelyn parissa ammatillisella puolella. Kaverin kokemuksen perusteella Tahvo harkitsee myös itse hakeutuvansa samalla alalle muiden koulutusvaihtoehtojen ohella. Yhtälailla Flora ja Eveliina seuraavat isosiskojensa esimerkkiä jatkamalla lukioon. Läheisten mielipiteillä sekä näkemyksillä ja ennen kaikkea heidän asettamalla esimerkillään elämänsä kulusta vaikuttaisi olevan suuri merkitys nuorten tulevaisuudenkuvien muodostumiselle. Toisaalta yhteiskunnan asettamat normit ja globaali tilanne vaikuttavat myös yhdenlaisina heijastuspintoina nuorten näkemyksiin heidän tulevaisuudestaan. Tahvo pohtii omaa tulevaisuuttaan hyvin laajassa kontekstissa kuluttamisen suhteen kyseenalaistaen lähipiirinsä näkemyksiä (T4). Juhani puolestaan kiinnittyy näkemyksillään asepalveluksen suorittamisesta laajempaan keskusteluun muun muassa ylisukupolvisuudesta (J5). Varusmiespalveluksen suorittaminen on nykypäivänäkin lähes itsestään selvä valinta, joka omaksutaan aiemmilta sukupolvilta sen enempää sitä kyseenalaistamatta. Nuoret uusintavat edelleen normia, jonka mukaan jokaisen nuoren miehen velvollisuus on suorittaa aseellinen palvelus. (Salasuo 2010, 192, 195.)

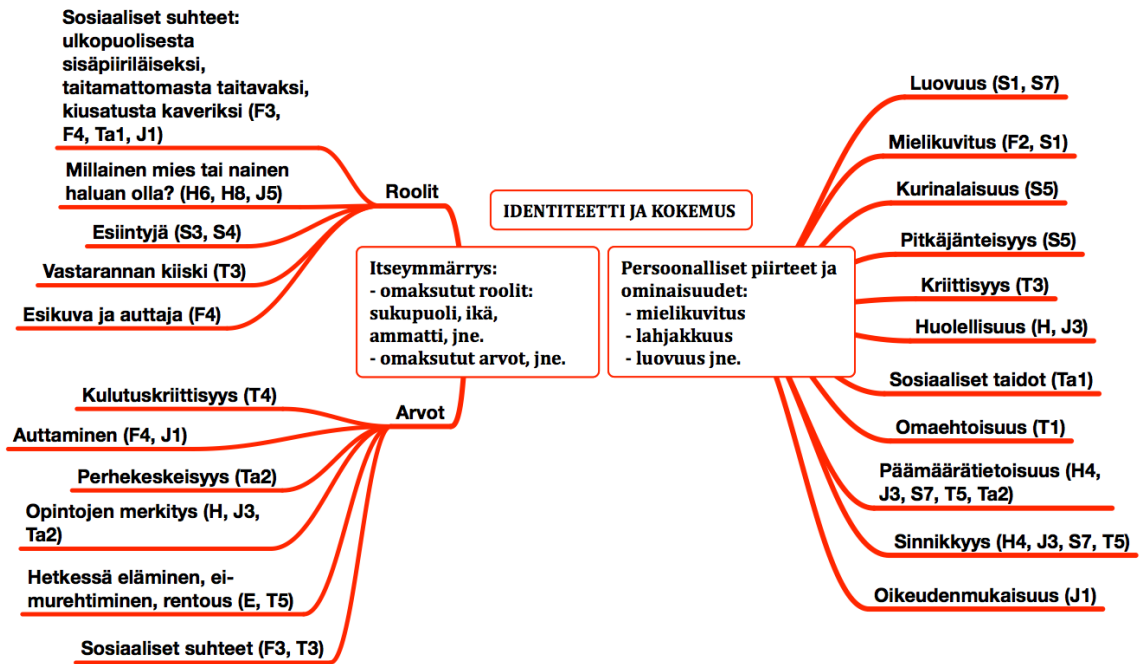
KUVIO 6. Sosiaalinen tieto tulevaisuudenkuvien muodostumisessa.

Yleisestä tieteestä ja sosiaalisesta tiedosta karttunut tietämys heijastuu identiteettiin ja kokemukseen (KUVIO 7) (Rubin 2002a, 799). Nuoret tuovat esille monenlaisia persoonallisuuden piirteitään luovuudesta (S1, S7) voimakkaaseen oikeudenmukaisuuden tuntoon (J1). Monet piirteet ovat nuorten omien sanojen mukaisesti kehittyneet ajan kuluessa erilaisten kokemusten pohjalta. Sofian balettiharrastus on kehittänyt hänen kurinalaisuuttaan ja pitkäjänteisyyttään (S5), Tapanin sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikeudet hänen sosiaalisia taitojaan (Ta1). Itseymmärrys on kasvanut iän myötä ja kokemukset ovat yhtä lailla vaikuttaneet myös nuorten omaksumiin rooleihin sekä arvoihin. Sosiaaliset suhteet ja liikkuminen erilaisissa asemissa niiden sisällä on ollut yleistä. Flora kokee siirtyneensä ulkopuolisesta tarkkailijasta sisäpuolelle osaksi kaveriporukkaa (F3, F4), Tapani parantaneensa sosiaalisia taitoja kaiken kaikkiaan (Ta1) ja Juhani karistaneensa koulukiusaamisen ainakin nykyhetkestä (J1). Toisaalta Helmi vaikuttaa hieman tyytymättömältä aiemmin aktiivisempaan sosiaaliseen elämäänsä.

Sukupuoliroolit mietityttävät Helmiä ja Juhania ja he asemoivat itseään tietynlaiseksi naiseksi tai mieheksi vapaapalokuntaharrastuksen tai asepalveluksen kautta. Helmiä

ei kiinnosta perinteinen naisosaston toiminta vapaapalokunnan puolella ruoanlaiton parissa (H6, H8). Juhanin mielestä oman kotimaan puolustaminen sotimisen kautta on taas miehekkäämpää kuin vanhusten vaippojen vaihtaminen (J5). Suhtautumista sukupuoleen leimaavat usein kulttuuriset asenteet siitä, mikä on yleisesti hyväksyttyä naiselle ja miehelle. Poikien ajatellaan olevan usein toiminnallisempia ja äänekkäämpiä siinä, missä tyttöjen ajatellaan olevan hiljaisempia ja huomaavaisempia. (Honkasalo 2011, 81–82; Kiilakoski 2012, 23.)

Sofia identifioituu eräänlaiseksi esiintyjäluonteeksi (S2, S3, S4, S7), ja Floraa kiehtoo myös esikuvana oleminen isosena toimimisen kautta (F4). Tahvo on asemoitunut elämässään yhdenlaiseksi ”vastarannan kiiskeksi” kriittisten mielipiteidensä kautta ja kokeekin kulkevansa vastavirtaan muun massan kanssa (T3). Tätä roolia Tahvolla määrittää voimakkaan kulutuskriittiset arvot. Terhi Aution ja Terhi-Anna Wilskan (2003, 15–16) tutkimuksen perusteella nuoret kokevat ympäristöongelmat todellisena uhkana tiedostaen korkean elintason ja ongelmien välisen yhteyden, mutta eivät välttämättä näe kovin suurta ristiriitaa periaatteellisen vihreyden ja toteutuneen materialistisen kulutustavan välillä. Toisilla nuorilla auttaminen, perhekeskeisyys, opinnot, elämän rentous ja sosiaaliset suhteet arvottuvat tärkeiksi asioiksi heidän elämässään. Nuorten arvomaailmaa määrittäviä tekijöitä ei olekaan helppoa paikantaa mihinkään tiettyyn poliittiseen ideologiaan tai uskontoon, vaan arvot valitaan toisistaan irrallaan. Aiemmissa tutkimuksissa terveys, ydinperhe, hyvä toimeentulo ja työ nousevat selvästi esille tulevaisuudenkuvia hahmottaessa. (Rubin 2002b, 35.) Arvojen irrallisuudesta kertonee osaltaan myös se, että vaikka ympäristöön liittyvät asiat tärkeiksi kokevat nuoret ovat yleensä myös aktiivisia poliittisesti (Myllyniemi 2013, 60), ei Tahvo osoita poliittisen aktiivisuuden merkkejä. Toisaalta perinteinen poliittinen osallistuminen ei kiinnosta nuoria (Suoninen ym. 2010, 150), mutta nuoret ovat kyllä halukkaita edistämään itselleen tärkeitä asioita omalla tavallaan (Wilska 2013, 121).

KUVIO 7. Identiteetti ja kokemus tulevaisuudenkuvien muodostumisessa.

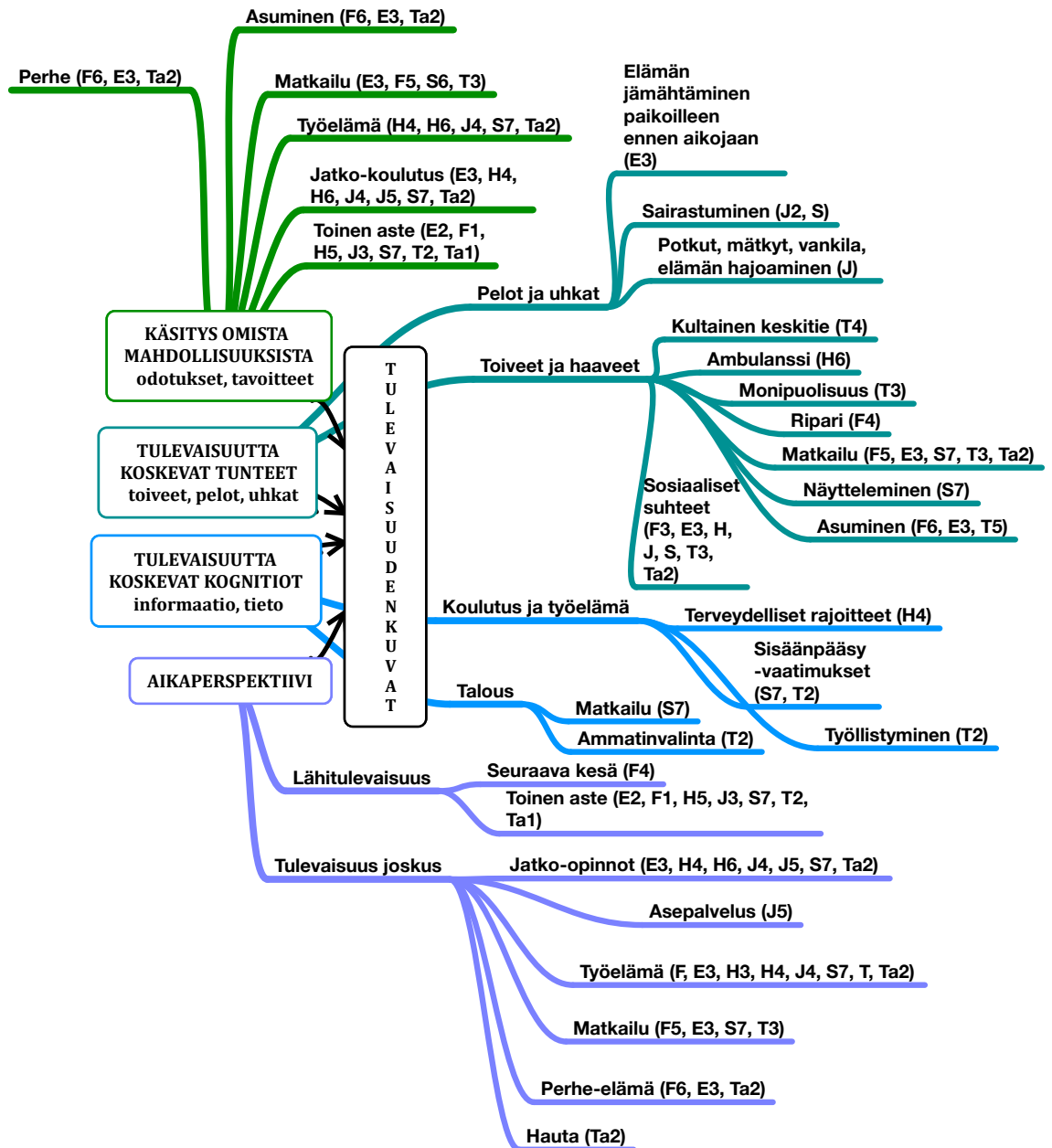
Yleisen tieteen, sosiaalisen tiedon sekä identiteetin ja kokemuksen seurauksena ovat käsitys omista mahdollisuuksista, tulevaisuutta koskevat tunteet, tulevaisuutta koskevat kognitiot sekä aikaperspektiivi. Tulevaisuudenkuvat ovat tämän kaiken lopputulema. (KUVIO 8.) (Rubin 2002a, 799.) Käsitykset omista mahdollisuuksista kietoutuvat toiselle asteelle siirtymisen, jatko-koulutuksen, työllistymisen, matkailun, asumisen sekä perheellistymisen ympärille. Käsityksissä painottuvat siirtymät koulutukseen ja työelämään nuorten pohtiessa realistisia uravaihtoehtoja ja mahdollisuuksiaan päästä joihinkin tiettyihin lukioihin tai koulutusohjelmiin. Esimerkiksi Sofia odottaa pääsevänsä Kallion ilmaisutaidon lukioon, mutta jatkokoulutuksen suhteen hän uskoo päätyvänsä ennemmin toimittajaksi kuin näyttelijäksi (S7). Eveliina puolestaan aikoo mennä lukioon ja siitä yliopistoon, mutta yksityiskohdat tietyn lukion tai alan suhteen ovat hämärän peitossa (E2, E3). Tulevaisuutta koskevia tunteita nuorilla on niin toiveiden ja haaveiden kuin pelkojen ja uhkakuvienkin suhteen. Tahvo toivoo kultaisen keskitien löytämistä siinä, että osaa elää omille arvoilleen uskollista elämää liikaa toisten mielipiteistä välittämättä, sekä monipuolista tulevaisuutta (T3, T4). Helmi toivoo löytävänsä jonkinlaisen keinon toteuttaa ensihoitajan kutsumustaan jopa ambulanssissa työskentelemällä sairaudestaan huolimatta (H4, H6). Flora haaveilee onnistuneesta riparista isosena

toimien (F4), Sofia näyttelijän urasta Broadwaylla saakka (S7) ja Eveliina asumisesta hyvämaineisella asuinalueella sekä Lapissa (E3). Matkailusta sekä sosiaalisten suhteiden pysyvyydestä haaveilee useampi kukin tavallaan. Pelot ja uhkakuvat eivät ole kuitenkaan haastattelemillani nuorilla niin yleisiä. Eveliina pelkää elämän jämähtämistä perheellisyyteen ennen aikojaan, Flora sosiaalista ulkopuolisuutta, Sofia parantumattomia sairauksia ja Juhani potkuja, mätkyjä, vankilaa tai elämän hajoamista palasiksi jostain selittämättömästä syystä. Marinin (2001, 90) mukaan nuorten tulevaisuudenkuvat kuvastavat sitä, kuinka nuorten asenteet perustuvat heidän reaktioihinsa tämän hetken uhkakuviin. Eckersleyn (2007; 2002) mukaan negatiiviseen suhtautumiseen vaikuttaa taas teknologian kehitys sekä aikuisten toiminta. Pelkojen ja uhkakuvien taustoja ei kartoitettu haastattelutilanteessa laajemmin Floraa lukuun ottamatta, joten luotettava analyysi aineistoni nuorten peloista ja uhkakuvista on mahdotonta. Jotain viitettä antaa kuitenkin Floran lähimenneisyydestä kumpuava pelko osaksi tulevaisuudenkuvia vahvistaen Marinin (2001) näkemystä nykyhetken uhkakuvien merkityksellisyydestä.

Tulevaisuutta koskevat kognitiot rakentuvat puolestaan koulutuksen ja työelämän sekä talouden varaan yleistä tiedettä (KUVIO 8) mukaillen. Koulutuksen ja työelämän osalta Helmiä rajoittavat terveydelliset seikat (H4), ja Sofiaa sekä Tahvoa mietityttävät heidän toivomien jatko-opiskelupaikkojen sisäänpääsyvaatimukset sekä työmahdollisuudet (S7, T2). Talouden suhteen nuoret pohtivat matkailun taloudellisia reunaehtoja (S6), sekä ammatinvalintaa sen suhteen, kuinka paljon missäkin alalla on mahdollisuus saada palkkaa. Juhani kertoo yhdeksi valintaperusteekseen hyvän palkan (J4), ja Tahvokin pohtii nuoriso-ohjaajan työn suhteen melko matalaa palkkatasoa. Toisaalta tuoreimman Nuorisobarometrin mukaan nuoret asettavat hyvin yksimielisesti työn sisällön korkean palkkatason edelle. Palkkaa painottavien joukosta löytyy aineistoani mukaillen enemmän miehiä kuin naisia. (Myllyniemi 2013, 69.) Hyvä palkkataso on niin Juhanille kuin Tahvollekin kuitenkin vain yksi valintaperuste muiden joukossa omaa tulevaisuudenkuvaa koulutuksen ja ammatin suhteen rakentaessa.

Aikaperspektiivi nuorilla ulottuu toisaalta hyvinkin pitkälle, osalla aina hautaan saakka (Ta2), mutta tarkimmillaan se on lähitulevaisuuden suhteen.

Lähitulevaisuuden suhteen nuoria koskettaa seuraavan kesän riparit isosena toimimisen kanssa (F4), sekä toiselle asteelle siirtyminen (J3, S7, F2). Tulevaisuus sen jälkeen kurottaa asepalveluksen (J5), jatko-opintojen (S7, E3, J4, H3, T3), matkailun (E3, F5, S6, S7, T3, Ta2) sekä työelämän kautta aina kolmeenkymmeneen ikävuoteen saakka, mutta pilkahduksia keski-ikästä, perheellistymisestä sekä vakiintumisesta tietynlaiseen paikkaan (E3, F6) on niin puheissa kuin kuvissakin. Nuoruuden ikävaiheeseen liittyvä siirtyminen syklisestä aikakäsityksestä lineaarisen aikakäsityksen suuntaan (Jyrkämä 2001, 141–143) on nähtävissä pidemmän tähtäimen suunnitelmien, odotuksien ja unelmien muodossa.

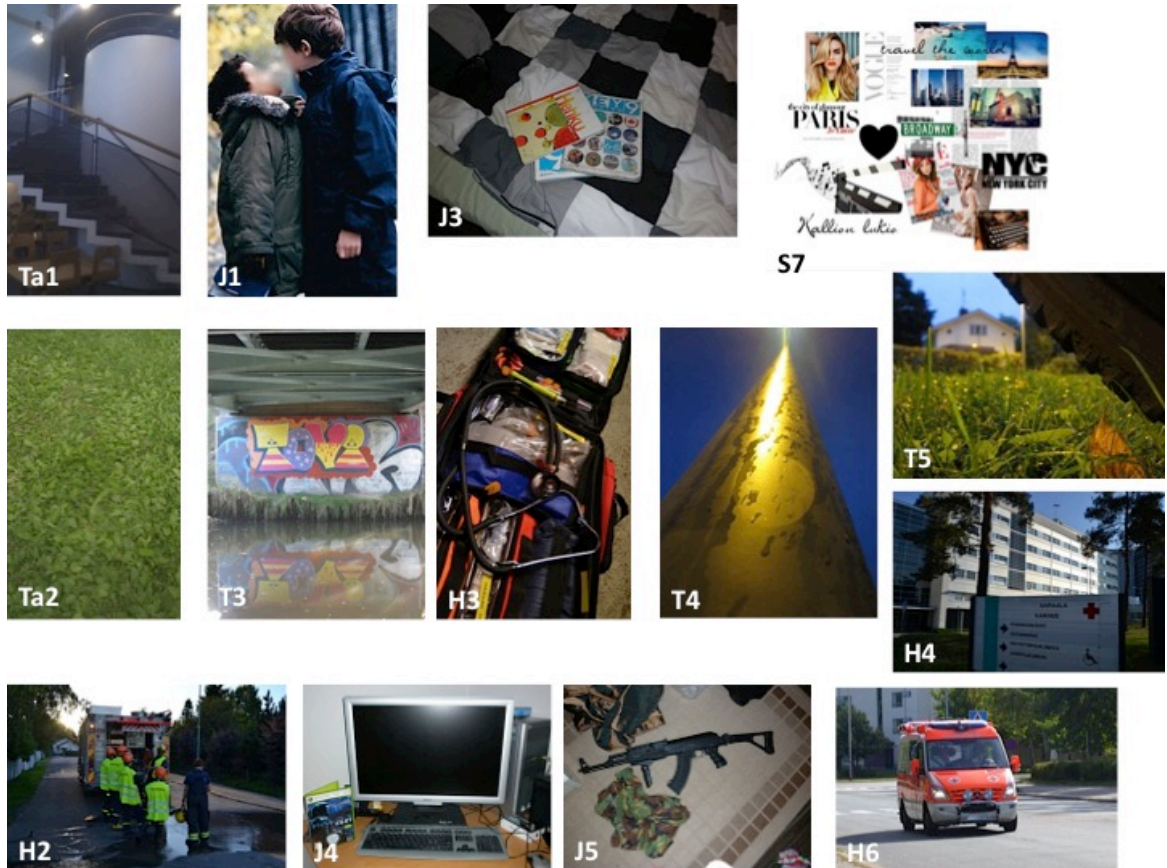
KUVIO 8. Käsitys omista mahdollisuuksista, tulevaisuutta koskevat tunteet, tulevaisuutta koskevat kognitiot sekä aikaperspektiivi tulevaisuudenkuvien muodostumisessa.

6 YHTEENVETOA NUORTEN ELÄMÄNKULUN RAKENTUMISESTA

Tässä luvussa pyrin vetämään yhteen edellisen luvun sisältöä. Aloitan temaattisella analyysillä, joka rakentuu vuoropuheluna aiemman tutkimustiedon kanssa neljän teeman varaan. Nämä ovat 1) koulutus ja työelämä, 2) matkailu ja asuminen, 3) sosiaaliset suhteet sekä 4) vapaa-aika. Temaattisen analyysin jälkeen analysoin tutkimukseni menetelmällistä puolta niin metodologisesta kuin ohjausteoreettisestakin näkökulmasta. Lisäksi analysoin myös aineistoni visuaalista puolta, nuorten kuvia, omana kokonaisuutenaan.

6.1 Temaattinen analyysi

6.1.1 Koulutus ja työelämä

Koulutus nousee esille nuorten menneisyydessä lähinnä koulun sosiaalisen ulottuvuuden kautta. Nuorten kokemukset ulkopuolisuudesta ja kiusaamisesta (Ta1, J1) kertovatkin omaa tarinaansa siitä, kuinka koulutus ei ole pelkkä formaali kvalifikaatioita tuottava instituutio. Sosiaalisuus nivoutuu koulurakennuksesta ja sen ympäristöstä muodostuvaan fyysiseen kouluun. Näin koulusta tulee sosiaalinen tila opettajien, oppilaiden ja muiden ihmisten toiminnan kautta. (Gordon ym. 2000, 138.) Nuorten näkökulmasta tarkasteltuna koulua ei voikaan ymmärtää kiinnittämällä huomiota vain oppitunteihin ja virallisiin tapahtumiin. Koulu on oppimisen ohella paikka, jossa tavataan toisia nuoria. Tämä nuorten välinen toiminta määrittelee heidän ryhmäsuhteitaan ja minäkuvaansa. (Kiilakoski 2012, 10.)

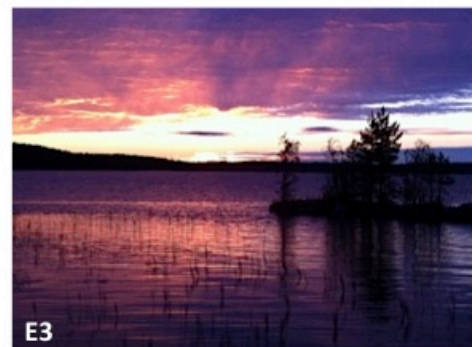
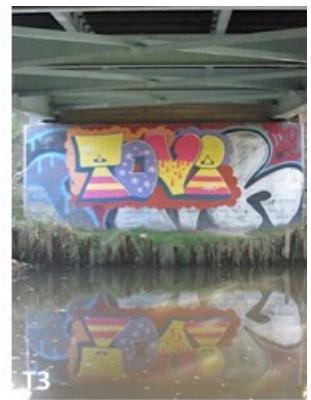
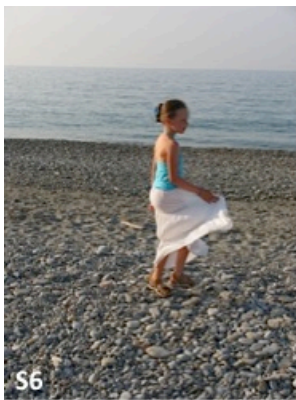

Nuorten nykyhetkessä painottuu tsemppaaminen kouluarvosanojen parantamiseksi (J3) sekä valinnat sen suhteen, mihin toisen asteen oppilaitokseen nuoret aikovat hakea (S7, Ta2, T3, H3). Tahvo on haastattelemistani nuorista ainoa, joka ei aio suunnata lukioon eikä korkeakouluun, vaan ammatillisen koulutuksen pariin. Vähemmistönä Tahvo mukailee valtakunnallisia tilastoja toiselle asteelle hakeutumisen suhteen sikäli, että vuosina 2005–2012 lukioon jatkoi 50 % ja ammatilliselle puolelle 41,5 % (SVT 2012). Tahvon vähemmistöasema toiselle asteelle siirtymisessä kertonee kuitenkin enemmän aineistonkeruuni onnistumisesta kuin nuorten valinnoista jatkokoulutuksensa suhteen. Palaan aineistonkeruuni arvioimiseen luvussa seitsemän.

Tahvo erottuu muista nuorista omasta mielestään muutenkin sikäli, että kokee kulkevasa omia polkujaan yleisen massassa liikkumisen sijasta (T4, T5). Tahvon lisäksi myös Sofialla ja Helmillä on kuitenkin jokin tietty iso teema heidän elämässään, joka suuntaa heidän toimintaansa koulutusvalintojen sekä työelämätoiveiden suhteen. Tahvolla on hänen kulutuskriittinen ideologiansa, Sofialla kiintymys media- ja kulttuurialaan (S7) ja Helmillä elämänmittainen suhde vapaapalokuntatoimintaan (H2). Flora ja Eveliina ovat jossain määrin vailla selkeitä vaihtoehtoja koulutuksen suhteen lukiota lukuun ottamatta ja nojaavat suunnitelmissaan voimakkaasti vanhemman siskon antamaan esimerkkiin. Yhtä lailla Tapani on ottanut mallia isästään ja veljestään ja suunnittelee uraa oikeustieteen parissa muita vaihtoehtoja miettimättä. Vanhempien koulutustaso sekä perheen kulttuuripääoma yleisemmin vaikuttavat voimakkaasti nuorten koulutusvalintoihin (Kasurinen 2000, 212–214; Kauppinen 2005, 92). Myös koulutuslalla ja sukupuolella voi olla merkitystä. Erityisesti oikeustieteellisen alan tutkinto periytyy muiden alojen tutkintoja huomattavasti useammin, ja miehet ovat naisia alttiimpia valitsemaan oman vanhemman koulutusalan (Suhonen 2013, 78–81). Tämän tutkimustiedon valossa Tapani on siis valinnut varsin tyypillisen koulutusväylän itselleen. Perhetaustan ohella myös asuinalueella vaikuttaisi olevan merkitystä suoritettun tutkinnon tyyppiin ainakin Helsingin alueella. Korkean koulutustason alueilla ylioppilastutkintojen osuus tutkinnoista on keskimääräistä suurempi, kun taas matalan koulutustason alueilla koulutusrakenteen vaikutus on epälineaarinen. (Kauppinen 2005, 95.)

Juhani on hahmottanut omaa koulutuspolkuaan hyvinkin pitkälle varsin järjestelmällisesti. Juhanilta löytyy jatkokoulutuksen suhteen vaihtoehdot a, b ja c (J4, J5), joskin varsinaiseen järjestykseen hän ei koulutussuunnitelmiaan aseta. Myös Sofian ja Helmin tulevaisuudenkuvin koulutuksen ja työelämän suhteen näkyvät selkeästi erilaiset unelmiin pohjautuvat pitkälle punnitut vaihtoehdot, joista toiset ovat heille realistisempia kuin toiset (S7, H4, H6). Vaikka työn sisältö onkin yleisesti ottaen nuorille tärkeämpää kuin saatu palkka (Myllyniemi 2013, 69), pyrkivät nuoret myös ottamaan huomioon tosielämän realiteetit koulutusta pohtiessa. Postmoderniin yhteiskuntaan rinnastettu jatkuvan kouluttautumisen eetos ei toisaalta näy nuorten elämänsuunnittelussa juuri mitenkään. Suomen kaltaisten hyvinvointivalttioiden asukkaat ovatkin usein luottavaisia yhteiskuntaa ja sen toimintoja kohtaan (emt., 58).

6.1.2 Matkailu ja asuminen

Matkailu ja asuminen liittyy nuorilla aikuisuuteen ja itsenäisyyteen, aikaan toisen asteen koulutuksen jälkeen ja siitä eteenpäin. Menneessä matkailulla on merkitystä vain Sofialle Kreikan perhelomien kautta (S6), joista innostuneena hän toivoo matkailevansa tulevaisuudessakin.

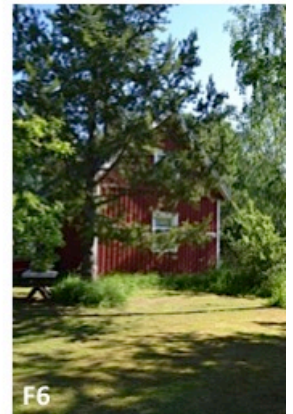
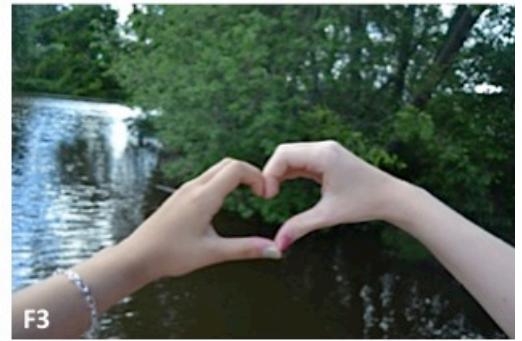
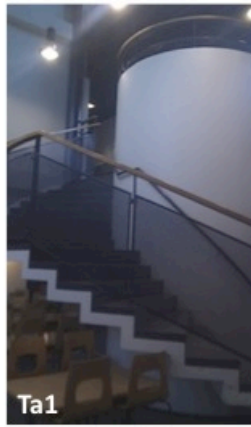
Intressi ulkomailla oloon vaihtelee. Floraa ja Sofiaa kiinnostavat vieraat kulttuurit ja uudet ihmiset, Eveliinaa ”chillaus”, Tahvoa tietynlainen reissuun lähtemisen elämäntyyli (F5, E3, T3). Siinä, missä Sofia haluaa toteuttaa matkailuhaaveensa hyvässä taloudellisessa tilanteessa tasokkaan majoituksen taatakseen, Floraa, Eveliinaa ja Tahvoa kiinnostaa kovasti reppureissaaminen. Tahvolla ja Eveliinalla reppureissaamisen esimerkkinä toimivat sukulaiset. Tapanille ulkomailla oleminen tapahtuu ennemminkin siellä asumisen kautta jonain sellaisena asiana, joka on luonteva etappi kenen tahansa elämänkulussa. Nuorista Juhani on ainoa, joka ei mainitse matkailuun tai asumiseen liittyviä tulevaisuudenkuvia sanallakaan. Massamediasta tuleva tieto lyö voimakkaan leiman nuorten tulevaisuudenkuviin (Hideg & Nováky 2002; Rubin 1998) ja matkailun mallia voi hakea myös blogosfääristä, kuten Sofia on tehnyt. Nuorten suosituimmat kulutukseen liittyvät nettifoorumit ovatkin nykyisin muoti- ja sisustusblogit (Wilska 2013, 123). Viime vuosina suuren suosion saavuttanut Madventures -sarja lienee osaltaan tuonut reppureissaamisen tai ”travellaamisen” kulttuuria suuren yleisön tietoisuuteen luoden kokonaisen Madventures -brändin ohjelman ympärille. Brändit näyttelevätkin yhdenlaista roolia nuoren identiteetin rakentamisen prosessissa. Tietyn brändin käyttäjänä nuori on tietynlainen. Brändien mieluisuuteen vaikuttaa puolestaan eniten kaverit, muut nuoret, sisarukset ja vanhemmat. (Aledin 2005, 56–58, 65.)

Vaikka nuoret puhuvatkin paljon matkailusta ja ulkomailla olost, ei kyse liene kuitenkaan jonkinlaisesta maailmankansalaisen identiteetistä. Elämänkulku rakentuu pääosin kotimaahan, ja muutamat nuoret puhuvat tulevasta kodista ja asuinpaikasta hyvinkin seikkaperäisesti. Koulutuksensa suhteen hieman utuisempia tulevaisuudenkuvia tarjonneet Flora ja Eveliina antavat matkailun ohella asumiselle suurta sijaa tulevaisuudenkuvissaan. Floraa kiehtovat vanhat ränsistyneet puutalot kauniilla ja viihtyisällä sisustuksella (F6). Talo voisi sijaita maalla tai esikaupungin lähiössä. Esikaupungin lähiö toisaalta ei viehätä Eveliinaa ainakaan ”ennen aikojaan”.

Arvostettu Etelä-Helsingin alue viehättää Eveliinaa, mutta aikuisuuden lopullista tavoitetta asumisen suhteen symboloi koti Lapissa. Eveliinan Lappia koskevat haaveet poromiehineen ja elämäntyyleineen näyttäytyvät myös hänen hyvänä elämänään. Lappi on sellainen elämä, mitä Eveliina haluaa, ei ehkä niinkään itse paikkakunta (E3). Floran ja Eveliinan lisäksi myös Helmi tuo lyhyesti esille omia mieltymyksiään asumisen suhteen sikäli, että hän haluaa aina asua Helsingissä eikä ainakaan muuttaa minnekään Kuopiota ylemmäs.

Anne Ollilan (2008) väitöskirjassa hänen kuvaamansa nuorten ”muuttopuhe” oli nuorten tapa asemoida itseään tulevaisuuden maailmaan. Tiettyjen paikkakuntien ja maan osien status on heikempi kuin toisten ja asemoimalla itsensä johonkin tiettyyn ympäristöön nuori rakentaa elämänkulustaan positiivista ja menestyksestä. (Emt., 203.) Pohjoisesta käsin katsottuna urbaani etelä näyttäytyy kiireisenä ja turvattomana vailla yhteisöllisyyttä, kun taas etelän näkökulmasta pohjoinen edustaa tyhjentyvää ja luonnonläheistä, maalaista kulttuuria (Lanas 2011). Pääkaupunkiseutulaiselle lappilaisuus näyttäytyy positiivisena sosiaalisuutena, avoimuutena ja mukavuutena (Ollila 2008, 97). Alueellisuudella onkin varsin suuri merkitys sille, mihin nuoret elämänkulkuaan sijoittavat tulevaisuudenkuvin ja todellisuudessa. Niin opiskelupaikkakuntaa kuin valmistumisen jälkeistä asuinpaikkakuntaa valittaessa nuoret preferoivat kotimaakuntaansa (Pöyliö & Suopajarvi 2005, 20–23).

6.1.3 Sosiaaliset suhteet

Sosiaalisten suhteiden merkitys elämäntien ja tulevaisuudenkuvien rakentumiselle on varsin merkittävä. Erilaiset elämäntien varrelle sattuvat elämäntapahtumat saavat merkityksensä juuri ystävien, vanhempien ja muiden sukulaisten kautta. (Marin 2001, 37.) Sosiaalisten suhteiden merkitys nuorille näkyy myös tutkimukseni nuorten elämäntien, niin menneessä, nykyisyydessä kuin tulevaisuudessakin.

Menneisyydessä sosiaaliset suhteet tai pitemminkin niiden puute ja häiriöt niissä aiheuttavat surua ja huolta. Koulukiusaaminen on koskettanut sekä Juhania (J1) että Tapania, joskin Tapanin kohdalla häntä määrittävät ongelmat sosiaalisissa suhteissa laajemminkin menneisyyden osalta (Ta1). Floran yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemukset kulkevat hänen mukanaan melko tuoreina muistoina. Vaikka nuorten ongelmat sosiaalisissa suhteissa ovat moninaisia, löytyy niiden taustalta yksi yhteinen nimittäjä. Menneessä siirtymä alakoulusta yläkouluun näyttäytyy varsin merkityksellisenä sosiaalisten suhteiden kannalta. Floralla yksinäisyys muuttui

ongelmaksi siirtymän myötä, kun Juhaniilla kiusaaminen helpotti koulun vaihtamisen myötä. Myös Tapanin kohdalla vuorovaikutus toisten kanssa helpottui lopullisesti siirtymän myötä. Sofia taas perustelee ystävyys säilyvän jatkossakin siksi, että se kesti siirtymän alakoulusta yläkouluun. Peruskoulun opintopolun nivelkohtiin tuleekin kiinnittää erityistä huomiota. Siirtyminen alakoulun kiinteästä luokkayhteisöstä yläkoulun irrallisempaan opettajalta toiselle siirtymiseen on nuorelle valtava muutos. (Herlevi–Turunen 2012, 50.) Vertaisryhmän tärkeys korostuu juuri muutoksen hetkellä, kun ryhmädynamiikka muovautuu uudennlaiseksi. Tämän takia ryhmäytymiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. (Kiilakoski 2012, 55.) Yksin jäämisen pelko koskettaa jokaista nuorta paikassa, joka tulvii omanikäisiä ihmisiä (Kiilakoski 2012, 17; Paju 2011).

Menneisyyden muistot vaikuttavat nykyisyydessä sosiaalisten suhteiden kohdalla varsin voimakkaasti nuoriin. Floralle kavereiden kanssa oleminen sekä ripari sosiaalisena ympäristönä ovat ykkösjuttuja tällä hetkellä (F3, F4), ja Juhani ei siedä kiusaamista lainkaan. Kiusaaminen ja ulkopuolisuuden tunne vaikuttaa henkiseen hyvinvointiin ja mielialaan, mutta aiheuttaa myös ongelmia sosiaaliin suhteisiin laajemmin (Pörhölä 2008, 96). Tutkimukseni nuoret kuitenkin kääntävät oman menneisyyteensä valoisaksi. Juhaniin voimakas oikeudenmukaisuuden tunto kiusaamisen suhteen ei ole suinkaan huono asia, ja Flora kokee suurta auttamisen tarvetta yksinäisyyden kanssa painivia ihmisiä kohtaan. Tapani taas kokee hyvin kokonaisvaltaisesti olevansa jollakin tapaa parempi ihminen kokemuksiensa kautta.

Sosiaalisten suhteiden merkityksestä ja yksin jäämisen pelosta kertoo osaltaan myös murheet nykyhetkessä. Helmin kohdalla hänen kiireisyyteensä ja kaipuu kavereiden tiheämpään tapaamiseen on esillä nykyhetkessä menneisyyden sijaan. Myös Tahvo purkaa problemaattista suhdettaan muihin ihmisiin aina tulevaisuuteen saakka toivoen pystyvänsä elämään omanlaistaan elämää toisten kriittisistä mielipiteistä välittämättä (T3).

Kaiken kaikkiaan perheen ja sukulaisten sekä kavereiden merkitys nuorille on äärimmäisen keskeinen. Nuoret puhuvat vanhemmista sisaruksistaan ja serkuistaan yhdenlaisina esikuvina elämänkulun mallista, ja oman perheen merkitys oman itsen

muovaajana tulee esille erityisesti Tahvon kohdalla. Toisaalta sukulaiset ovat myös läheisiä ystäviä Tapanille ja Sofialle. Sofia ja Juhani mainitsevat haastatteluissa seurustelukumppanit, mutta muuten romanttisista suhteista ei puhuta haastatteluiden aikana. Tulevaisuuden kumppaneita ja/tai perhettä kuitenkin sivutaan. Helmi mainitsee poikaystävän mahdollisuuden tulevaisuudessa, Flora puhuu miehestä jakamassa unelmien taloa (F6), Tahvo lapsista, Tapani vaimosta ja lapsista sekä omasta perheestä tulevaisuuden tärkeimpinä ihmisinä ja Eveliina miehestä ja lapsista. Flora ja Tapani myös mainitsevat myös sen, kuinka eivät halua olla vanhempiansa kaltaisia aikuisena sosiaalisten suhteiden kohdalla. Heidän vanhempansa eivät juurikaan näe ystäviään. Kaikki nuoret toivovatkin säilyttävänsä edes osan nykyisistä ystävyys-suhteistaan tulevaisuudessakin. Huoli on aiheellinen, nimittäin tutkimusten mukaan sekä ystävien määrä että tapaamistahti pienenevät selvästi iän myötä. Nykynuorten yhteydenpito on kuitenkin siirtynyt enenevässä määrin puhelimen ja netin pariin. (Myllyniemi 2009, 169.)

6.1.4 Vapaa-aika

Helmin ja Sofian kohdalla menneisyyden vapaa-ajan aktiviteetit ovat hyvin merkityksellisiä heidän nykyhetkensä ja tulevaisuudenkuviansa kannalta. Lapsena Helmin hevosharrastus vei paljon aikaa, nyt vapaa-palokunta, jonka kautta on löytynyt myös ammatillinen suunta. (H1, H7, H4.) Sofia puolestaan Sofia kuvaa omia leikkejään (S1) esimerkkinä siitä, kuinka on ollut jo lapsena mielikuvitustaan ja luovuuttaan rikkaasti hyödyntänyt lapsi. Myös kirkon kuorolla (S2) sekä serkun kanssa laulamisella (S3), baletilla (S5) ja esiintymisellä ylipäättään (S4) on ollut suurta merkitystä Sofialle. Myös Flora kuvaa mennyttä lapsuuden leikkien kautta (F1), jolloin elämä on ollut varsin huoletonta. Nykyisyydessä vapaa-aika on hänen elämänsä keskiössä sosiaalisten suhteiden kautta (F3). Eveliinalla on ollut menneisyydessä monia eri harrastuksia, mutta niistä tähän hetkeen on säilynyt pianon soitto.

Tapanin kohdalla menneisyydessä olleet harrastukset ovat viime vuosina hänen oman kypsymsensä myötä alkaneet kiinnostaa häntä enemmän ja asenne harrastamiseen muuttunut vakavammaksi. Tapani vertaakin tae-kwondon aikuisten ja nuorempien ryhmiä keskenään kertomalla, kuinka aikuisten ryhmässä harrastaminen on tavoitteellisempaa, koska aikuiset tietävät mihin he ovat menossa. Konkreettisten harrastusten ohella nykyhetken vapaa-ajan viettotavaksi useat nuoret mainitsevat hengailun. Hengailun määrittelemisen on hankalaa, koska silloin vain ”kuhan ollaan”. Pääsääntöisesti hengailulla tarkoitetaan yleensä julkisissa, puolijulkisissa tai yksityisissä tiloissa oleskelua, istuskelua, juttelua ja kuljeskelua. Hengailuksi kutsutaan siis sosiaalista toimintaa, jonka tavoitteena on yhteisöllisyyden lisääminen. (Aaltonen ym. 2011, 44–45.)

Useat nuorista tuovat esille riparin isoskoulutuksen muodossa, mutta heille kyseisellä nuoruuden virstanpylväällä ei ole ollut niin suurta merkitystä kuin Floralle (F4). Flora onkin hyvä esimerkki siitä, miten yksittäinen elämäntapahtuma voi muuttaa elämän suuntaa. Rippikoulun merkitystä ja vaikuttavuutta tutkineen Kati Niemelän (2007) mukaan rippikoulu on valtaosalle nuorista myönteinen kokemus myös jälkikäteen. Yksi merkki tyytyväisyydestä on se, että rippikoulun päättyessä 67 % Niemelän aineiston nuorista aikoi osallistua isoskoulutukseen. Isosena olleet nuoret

pitivät isokokemustaan usein riparia tärkeämpänä ja merkityksellisempänä. (Niemelä 2007, 176–179.)

6.2 Menetelmällinen analyysi: mitä kuvat kertovat?

Pyrin tutkimuksessani menetelmällisillä ratkaisuillani siihen, että aineisto olisi sisällöltään mahdollisimman monipuolinen ja rikas. Nuoret saivat valita ja kuvata itse ne kuvat, jotka kokivat oman elämänkulkunsa kannalta merkittävimmiksi. Kuvat itsessään toimivat välittävinä artefakteina heidän sosiokulttuurisesta todellisuudestaan (Peavy 2001, 2006; Säljö 2004), vaikka kielellinen tulkinta olikin tarpeellinen. Kuvien laaja kirjo menneisyydestä tulevaisuuteen tarjosi mahdollisuuden kokonaisvaltaisemmalle keskustelulle (Peavy 2000, 7–8).

Hedelmällisen aineiston keräämiseen on nuorisotutkimuksen piirissä varsin moninaisia keinoja. Etnografit pyrkivät lähemmäksi havainnoinnin ja pitkien kenttäjaksojen kautta ennen haastattelutilanteita, jolloin he pyrkivät tarttumaan ilmiöön monipuolisemmin ja laajemmin. (Honkasalo 2005; Paju 2011.) Toisaalta tutkijan taustalla ja ammatillisella kokemuksella on myös suuri merkitys sille, millaiseksi haastattelutilanne rakentuu. Kuronen (2010) tuo esiin omaa pitkäaikaista työskentelyään erilaisissa kehittämisprojekteissa ja -hankkeissa, jotka ovat liittyneet syrjäytymisvaarassa olevien auttamiseen. Tämä kokemus edesauttoi häntä luontevamman haastatteluilmapiirin luomisessa. (Emt., 108–109.) Oman tutkimukseni kohdalla työkokemukseni lasten ja nuorten parissa sekä ohjauksen koulutus ovat varmasti helpottaneet keskinäisen luottamuksen synnyttämistä haastattelutilanteessa. Uskon, että lukemani ohjauksen kirjallisuus sekä pyrkimykseni ”ihmiskasvoisuuteen” (Peavy 2006, 35) ovat välittyneet nuorille saakka luottamusta herättävinä seikkoina. Keskeisintä on kuitenkin ollut varmasti se, että olin nuorille entuudestaan tuttu edeltävänä keväänä tekemäni harjoittelun pohjalta.

Tutuksi tulemiseen vaikuttaakin keskeisesti nuorten kanssa vietetty aika. Ajallisesta perspektiivistä tarkasteltuna etnografinen ote, jossa tutkija viettää pitkiä aikoja kentällä nuorten parissa, lienee perusteellisin molemminpuolista luottamusta

rakentaessa. Yhden vuoden ysiluokan mukana kulkeneen Pajun (2011) mukaan hän muuntuikin omalla tavallaan osaksi luokkaa ja nuoria. Tutkijan ja nuoren välinen suhde kehittyi kuitenkin yksilökohtaisesti, eikä lukuvuodenkaan kestänyt kouluetnografia häivyttänyt ihmisten väliseen vuorovaikutukseen vaikuttavia rajoittavia tekijöitä. (Emt., 26–29.) Honkasalon (2005) mukaan nuorten kanssa etnografista tutkimusta tekevän tutkijan tulee kiinnittää erityistä huomiota valtasuhteisiin. Tutkimuksen osallistujille tulisi myös antaa mahdollisuus osallistua itse aineiston analysointiin jollakin tavalla, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Emt., 142–143.) Omassa tutkimuksessani olen pyrkinyt tähän antamalla nuorille mahdollisuuden kommentoida tekemiäni narratiiveja ennen temaattiseen analyysiin syventymistä. Kaikki nuoret eivät tosin vastanneet viestiini laisinkaan, joka herätteli minut ajattelemaan kirjoittamieni ja analysoimieni asioiden yksityisyyttä uudemman kerran. Korostin jokaisen haastattelun alussa keskustelumme luottamuksellisuutta ja sitä, että nuoret voivat vetäytyä pois tutkimuksesta milloin vain. Osa nuorista vakuutteli kuitenkin luottamustaan minua ja tutkimustani kohtaan kertomalla tekevänsä tietoisia rajanvetoja sen suhteen, mitä he kuvasivat ja toivat esille omasta elämänsäkulusta. Siinä, missä yksi kertoi puhuvansa vain lähinnä koulutukseen liittyvistä tulevaisuudenkuvista, toinen sanoi napakasti yksityistä aihepiiriä lähestyessäni, että ei halua puhua asiasta.

Osallistavia tutkimusmenetelmiä tutkinut ja hyödyntänyt Noora Pyyry (2012) on käyttänyt nuorten itsensä suunnittelemia ja toteuttamia vertaishaastatteluita, osallistavia miellekarttoja ja ryhmähaastatteluita sekä oman tutkimukseni menetelmän kanssa yhteneväisiä valokuvahaastatteluita. Nuoret innostuivat erilaisista tehtävistä ja tunnelma oli rento eri haastattelutilanteissa. Nuorten itse tekeminen miellekarttojen ja valokuvaamisen kautta mahdollisti osallistumisen kullekin nuorelle sopivaan tahtiin. Huomio oli itse tekemisessä eikä haastattelijan kysymyksiin vastaamisessa. Ryhmässä toteutettuja menetelmiä tasapainotti yksityinen valokuvaaminen ja haastattelu. Erilaisten menetelmien yhteiskäyttö toikin joustavuutta ja luotettavuutta tutkimukseen. (Emt., 41–48, 50–51.) Pyyryn (2012) kokemusten mukaan kuvat kertoivat jo itsessään paljon siitä, mitä nuoret ajattelivat. Kirjoittaminen tuntui hänen osallistujilleen vaikealta, joka tuokin hyvin esiin visuaalisten menetelmien vahvuuden. Valokuvista puhumalla voi myös puhua

abstrakteistakin aiheista, sillä kuvan kautta aiheeseen välittyy nuoren oma kokemusmaailma. (Emt., 46–47.) Toisaalta omassa aineistossani nuoret puhuivat yksityisistä ja vaikeista asioista jopa hämmentävän avoimesti osoittaen suurta luottamusta minua kohtaan kuuntelijana. Juhanin ja Tapanin kohdalla kipeät muistot koulukiusaamisesta tulivat esille jo kuvien kautta (J1, Ta1). Uskon, että asian visualisointi etukäteen helpotti siitä puhumista, koska päätös asian esille tuomisesta oli tehty jo ennen haastattelutilanteeseen saapumista. Kaiken kaikkiaan oman elämänkulun hahmottelu etukäteen on varmasti tuonut rikkautta aineistooni. Ajatus on ollut kirkkaana silmien edessä kuvien kautta, eikä haastattelutilanteessa ole lähdetty näennäisesti puhtaalta pöydältä. Nuorten koko elämänkulun kirjo siinä määrin, kun he ovat sen minulle halunneet näyttää, on ollut esillä ja maaperänä, josta lähteä ammentamaan omaa tulevaisuutta.

Nuorten parissa toimiessa ja työskennellessä huomaa, kuinka valokuvaaminen omalla puhelimella on varsin luonteva osa nuorten arkea. Etenkin tyttöjen suosimat omakuvat, ”selfiet”, ovat läsnä myös oppituntien aikana. Visuaalisuus onkin keskeinen osa nykynuorten elämää (emt., 2012, 50). Esimerkiksi sosiaalisen median eri muotoihin liittyy keskeisesti oman virtuaalisen profiilin luominen ja itsen esittely visuaalisesti tietyssä valossa (Livingstone 2008, 394). Täysin kuvien varaan nojaava sosiaalisen median sovellus on nuorten suosiossa oleva Instagram, jossa käyttäjät jakavat ottamiaan valokuvia seuraajilleen profiiliensa kautta. Varsinainen itsen esittely omilla kasvoilla tai ”selfieiden” kaltaiset erilaiset poseeraavat omakuvat eivät kuitenkaan olleet läsnä aineistossani. Ainoastaan yhden nuoren, Sofian, mennyttä kuvastavissa valokuvissa esiintyi hän itse (S1, S2, S3, S4, S5, S6), mutta kuvat olivat vanhoja perhealbumikuvia. Pääosin nuoret ovatkin kuvanneet omaa elämänsä kulkuaan heille tärkeiden ja merkityksellisten paikkojen ja esineiden kautta. Nämä paikat ja esineet symboloivat heille jotakin heidän elämänsä kulkunsa kannalta olennaista.

Vaikka kuvat itsessään eivät kerro mitään (Sampson–Cordle 2001, 30), eikä kuvista ole eettisesti kestäväää puhua itsenäisinä aineiston palasina, on nuorten kuvien yhteyteen asettamien sanojen jälkeen kuitenkin havaittavissa tiettyjä seikkoja. Helmi toi esille, kuinka hän keskustelee oman elämänsä kulkunsa kannalta vain koulutuksesta ja työelämästä, joka näkyy myös hänen kuviensa sisällössä (H1, H2, H3, H4, H5, H6,

H7). Valta on hänellä kuvien kautta, ja pelkästään niitä tarkastelemalla tahto yhteen elämänalueeseen keskittymiseen tulee esiin. Toisaalta jo aiemmin mainitsemani esimerkki Juhanin ja Tapanin rohkeudesta tuoda esille kipeitä muistoja koulukiusaamisesta jo kuvissa (J1, Ta1), on toisenlainen esimerkki tahdosta tarkastella omaa elämää hieman laajemmin. Keskeinen näkökulma osallistujan valta- asemasta haastattelutilanteessa kuitenkin säilyy kuvien kautta. Hiljainenkin voi huutaa kuvan kautta.

Eveliina oli aineistoni nuorista selkeästi haluttomin kuvaamaan omaa elämänsä kulkuaan, mikä on nähtävissä myös hänen ottamista valokuvistaan. Eveliinan kuvat ovat hyvin yleisluontoisia ja metaforisia, vertauskuvallisia: Tulevaisuus ja mennyt ovat valoa, eikä tuon valon yksityiskohdista ole juurikaan tietoa (E1, E2, E3). Myös Tahvon valokuvissa ja valokuvapalautteissa korostuu voimakkaasti metaforisuus, joskin hän pohtii tulevaisuuttaan varsin monipuolisesti ja osin yksityiskohtaisestikin (T1, T2, T3, T4, T5). Metaforat oman tulevaisuuden suunnittelun sekä ongelmanratkaisun välineinä ovat itsessään yksi ohjauksen väline. Metaforisten mielikuvien käyttö on keino saada otetta siitä, mistä tilanteesta on kysymys. Metaforat auttavat luomaan kuvia asioista, ja visuaaliset mielikuvat tehostavat toimintaa. (Amundson 2005, 44–45, 85.) Juuri metaforien visuaalinen puoli onkin mielenkiintoinen menetelmäni kannalta. Valokuvaaminen tai kuvien etsiminen itsessään näyttäisi tuottavan metaforista materiaalia ja näin aktivoivan erilaisten mielikuvien käyttöä elämänsä kulun suunnittelun tueksi. Toisaalta kuvat ja niihin liittyvät metaforat ovat antaneet minulle hyvin konkreettisen mielikuvan nuorten ohjaustarpeesta. Siinä missä Sofian, Helmin ja Juhanin kuvat sekä puheet eivät sisällä juurikaan metaforia, Tahvon, Eveliinan, Floran ja Tapanin kuvissa ja puheissa nämä korostuvat. Vaikka jokainen kuva itsessään on yhdenlainen symboli ja vertauskuva, voimakkaan metaforiset kuvat näyttäisivät viittaavan suurempaan ohjauksen tarpeeseen.

7 POHDINTA

Tiettyjä suunnitelmia tai valintoja selkeämmin nuorten tulevaisuudenkuvat rakentuvat selkeistä mielikuvista tietynlaisen elämäntyylin suhteen. Tulevaisuudessa näkyy elämäntyyli, jonka he haluavat itselleen. Tietty asuinalue Helsingissä, tietynlainen talo tietynlaisella sisustuksella, tietynlaiset arvot ja matkailun tapa kuvastavat nuorten hahmottamaa onnellista elämää. Yksittäisenä merkittävänä vaikuttimena media ja sen luomat brändit näyttäisivät lyövän voimakkaan leiman tulevaisuudenkuvien sisältöihin (Hidég & Nováky 2002; Rubin 1998) myös minun tutkimukseni tuloksissa. Anu Mikkosen 11-, 14-, ja 17-vuotiaiden nuorten tulevaisuuskuvia ja tulevaisuuskasvatusta käsittelevässä väitöskirjassa nuorten keskeisiksi tulevaisuuden sisältöalueiksi hahmotuivat perhe, työ ja vapaa-aika nuorten kirjoittaman aineiston perusteella (Mikkonen 2000, 119). Oman tutkimukseni temaattinen analyysi ei sinänsä eroa näistä sisältöalueista merkittävästi.

Kaiken kaikkiaan nuorten tulevaisuudenkuville näkyy hyvin selkeästi sosiaalisesti määritelty normatiivinen elämäntyylin järjestys. (Marin 2001, 32, 34–37.) Peruskoulun jälkeen nuoret suunnittelevat suuntaavansa toiselle asteelle ja jatkavansa sieltä jatko-opintojen tai työelämän pariin. Myöhäismodernilla aikakaudella toimiva individualisti, joka valitsee moninaisten vaihtoehtojen ja arvojen joukosta oman yksilöllisen polkunsä (Giddens 1990; Ziehe 1991), ei näy tutkimukseni nuorien kuvissa ja puheissa Eveliinaa ja Tahvoa lukuun ottamatta.

Eveliinan ja Tahvon kuvattu ja kerrottu elämänkulku on verrattavissa Kasurisen (2000, 214) myöhäismodernin aikakauden mukaan eläviin individualisteihin, jotka eivät halua elämästään tasapainoista ja turvallista, vaan useita vaihtoehtoja ja vaihtelevuutta. Eveliinan ja Tahvon tietynlainen haluttomuus lyödä lukkoon tulevaisuuden valintoja etenkin koulutuksen suhteen kertonee myös jotain valintojen vaikeudesta yksilöllistyneiden ja vaihtoehtoisen elämänkulkujen (choice biography) aikakaudella (Brannen & Nilsen 2002, 48). Yksilöllisyys ja valinnanvapaus asettuikin tutkimukseni nuorten kohdalla osin vastakkain muiden ihmisten antamien mallien kanssa. Viittaukset vanhempiin, sisaruksiin ja serkkuihin kertovat omaa tarinaansa siitä, kuinka valtava merkitys aikuisilla ihmisillä ja heidän antamilla malleillaan on nuorten elämille. Aikuisuus onkin jotain, mihin sisältyy vahva tietäminen omista tekemisistään. Aktiivinen oman elämänkulun rakentelu on toimijuuden haltuunottoa ja yhdenlaista oman kypsyyden osoittamista ympäröivälle yhteiskunnalle (Ollila 2008, 202).

Tutkimukseni nuoret ovat uskaltaneet elää mielikuvissa ja unelmissaan kuviensa kautta varsin rohkeasti ja ennakkoluulottomasti. Esimerkiksi matkailuun ja asumiseen liittyvät unelmat ja suunnitelmat eivät ole monen kohdalla kovinkaan realistisia. Opinto-ohjaajana koenkin varsin mielenkiintoiseksi sen, missä vaiheessa monet meistä menettävät kyvyn unelmoida näinkin vapaasti kuin nuoret ovat minulle kuvatessaan tehneet? Mikä on opinto-ohjaajan rooli vapaan unelmoinnin mahdollistajana? Kuvat näyttäytyvätkin minulle ammatillisesta näkökulmasta varsin voimakkaana unelmoinnin välineenä. Tutkimukseni avulla olen saanut mahdollisuuden kehittää itselleni yhdenlaista merkityksellistä puhetapaa, jonka varaan ohjaussuhde voi rakentua (Peavy 2001, 9). Mentaalisten ja teknisten välineiden vuorovaikutteinen rakentuminen (emt., 2) näyttäisi mahdollistuvan myös kuvien avulla. Tutkimuksessani olen lähtenyt liikkeelle siitä ajatuksesta, että kuvat itsessään eivät kerro vielä mitään, vaan niiden tueksi tarvitaan haastattelussa rakentuva puhe (Sampson-Cordle 2001, 30). Näin käsitettynä kuvat ovat sosiodynaamisen ohjauksen käsittein teknisiä välineitä (Peavy 2006, 61–62). Tutkimukseni menetelmällinen analyysi antaa kuitenkin viitteitä siihen suuntaan, että kuvat voivat toimia merkityksellisinä myös ilman puhetta, mentaalisina välineitä

(emt.): Kuvien voimakas metaforisuus näyttäisi kielivän suuremmasta ohjauksen tarpeesta.

Vaikka valokuvahaastattelut eivät olleet ohjauskeskusteluita, on tietynlainen oman toiminnan arviointi ohjauksellisuuden näkökulmasta on myös paikallaan. Tunsivathan nuoret minut ensisijaisesti ”opo-harjoittelijana”. Ohjaajan ja ohjattavan välinen vuorovaikutteinen suhde ei rakennu ilman ohjaajan ”ihmiskasvoisuutta”, aitoa ja inhimillistä kohtaamista (Peavy 2006, 35). Ohjattavan objektivointia voi välttää aktiivisella itsereflektiolla (Peavy 2000, 10). Aidon ja inhimillisen kohtaamisen arviointi onnistunee parhaiten sen perusteella, mitä nuoret ovat minulle kertoneet. Uskon, että ilman ihmiskasvoisuutta nuoret eivät olisi kertoneet minulle luottavaisesti henkilökohtaisia elämänkulkunsa yksityiskohtia. Merkittävä tekijä ihmiskasvoisuuden rakentumiselle lienee kuitenkin tekemäni pohjatyö harjoittelijana. Entuudestaan tutulle oli varmasti helpompaa kuvata ja kertoa kuin täysin tuntemattomalle. Itsereflektioon minulle sen sijaan tarjoutui hieno mahdollisuus litteroidessani aineistoani. Innokas ote aineiston keruuseen tarkoitti valitettavasti paikka paikoin nuorten lauseiden keskeyttämistä ja täydentämistä. Tämä on varmasti osaltaan heikentänyt aineistoni monipuolisuutta. Nuoret ovat jättäneet kertomatta jotain, mikä on ollut heille tärkeää ja merkityksellistä.

Aineiston monipuolisuuteen on toki vaikuttanut omien kuuntelutaitojeni puutteiden ohella myös muut tekijät. Osallistumisen vapaaehtoisuus näyttäisi osaltaan vaikuttaneen siihen, millaisia nuoria tutkimukseeni valikoitui. Käyttämäni aineistonkeruun menetelmä on myös varmasti vaikuttanut siihen, millaisia nuoria tutkimukseeni on valikoitunut. Valokuvaaminen ja kuvien etsiminen ei ole mielekästä ja helppoa puuhaa kaikille. Perinteisemmän tutkimushaastattelun käyttäminen olisikin voinut innostaa nuoria osallistumaan tutkimukseeni hieman laajemmin, joka olisi monipuolistanut tutkimukseni aineistoani omalla tavallaan. Aineistonkeruun laajentaminen myös peruskoulun ulkopuolelle nuorten vapaa-ajan piiriin olisi varmasti rikastanut aineistoani. Aineistossani ei ollut julkisessa keskustelussa laajalti esillä olleita ”syrjäytyneitä” tai ”menestymättömiä” nuoria, vaan tutkimukseni nuoret olivat erilaisista menneisyyden kokemuksistaan huolimatta varsin valoisasti elämänkulkuaan rakentelevia aktiivisia nuoria. Silmiinpistävää oli myös se, että

Tahvo oli nuorista ainoa, joka aikoi suunnata ammatillisen koulutuksen puolelle. Onkin selvää, että tutkimukseeni osallistuminen on kiinnostanut varsin rajattua joukkoa nuoria, joista valtaosa on suuntaamassa lukioon.

Tutkimukseni pohjalta ei voikaan tehdä laajoja yleistyksiä peruskouluun päättävien nuorten elämäntietojen rakentumisesta. Yksittäisinä elämäntietojen rakentumisen kuvauksina nuorten tulevaisuudenkuvien pohjalta nuorten tarinat kiinnittyvät kuitenkin laajempaan keskusteluun niistä ehdoista ja olosuhteista, joilla yksilön elämäntietojen rakentuu. Ennen kaikkea tutkimukseni kiinnittyy yksilötasolla koettaviin elämäntietojen rakentumisen ehtoihin. Menetelmällisestä näkökulmasta tutkimukseni antaa näyttöä valokuvahaastattelun toimivuudesta aineistonkeruun välineenä muiden haastattelutapojen rinnalla. Puheen ohella myös kuvat ovat mahdollisuus kertoa.

LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Peltola, Marja & Tolonen, Tarja. 2011. Ystävyydet. Teoksessa Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja. (toim.) Annettu, otettu, tse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 112.
- Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.). 2005. Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 56. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Aledin, Samil. 2005. Brändit varhaisteinien elämässä. Teoksessa Autio, Minna & Paju, Petri. (toim.) Kuluttava nuoruus. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 62.
- Antikainen, Ari. 1998. Kasvatus, elämänkulku ja yhteiskunta. Helsinki: WSOY.
- Arbøl, Katrine & Rikkinen, Hannele. 2002. Koulukasvatus ja oppilaiden mielikuvat tulevaisuudesta. Teoksessa Haapala, Anu (toim.) Tulevaisuuskasvatus. PS Kustannus, Opetus 2000. S. 50-65.
- Autio, Minna & Wilska, Terhi-Anna. 2003. Vihertävät tytöt ja vastuuttomat pojat – nuorten kuluttajien ympäristöasenteet. Nuorisotutkimus, 2. s. 3–18.
- Baltes, Paul B. 1987. Theoretical Propositions of Life-Span Developmental Psychology: On the Dynamics Between Growth and Decline. Developmental Psychology. 23 (5), s. 611-626.
- Banks, Marcus. 2001. Visual methods in social research. Thousand Oaks: Sage.
- Bell, Wendell. 2003. Foundations of the futures studies. Volume 1. Transaction publishers.
- Berger, John. 1991. Näkemisen tavat. Helsinki: Love kirjat.
- Brannen, Julia & Nilsen, Ann. 2002. Young people's perspectives on the future. Teoksessa Brannen, Julia & Lewis, Suzan & Nilsen, Ann & Smithson, Janet (toim.). Young Europeans, work and family: futures in transition. London: Routledge.
- Chaplin, Elizabeth. 2004. Sociology and Visual Representation. Routledge.
- Collier, John. 1967. Visual anthropology: Photography as a research method. Albuquerque: University of New Mexico Press.
- Collier, John & Collier, Malcolm. 1986. Visual anthropology. Albuquerque: University of New Mexico Press.
- Crosnoe, Robert. 2000. Friendships in Childhood and Adolescence: The Life Course and New Directions. Social Psychology Quarterly. Vol, 63, No 4, s. 377-391.

Eckersley, Richard. 2002. Future Visions, Social Realities and Private Lives: Young People and their Personal Well-being. Teoksessa Gidley, Jennifer & Inayatullah, Sohail (toim.) Youth Futures: Comparative Research and Transformative Visions. Wesport, USA: Praeger. s. 31-41.

Eckersley, Richard. 1997. Portraits of Youth. Futures. 29 (3), s. 243-249.

Elder, Glen H. & Giele, Janet Z. 2009. Life Course Studies: An Evolving Field. Teoksessa Elder, Glen H. ja Giele, Janet Z. (toim.) The Craft of Life Course Research. New York: The Guilford Press.

Elder, G.H. Jr. 2001. Life Course: Sociological Aspects. Teoksessa Smelser, Neil J. & Baltes, Paul B. (toim.) International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. Amsterdam: Elsevier Science. s. 8817-8821.

Epstein, Iris & Stevens, Bonnie & McKeever, Patricia & Baruchel, Sylvain (2006) Photo Elicitation Interview (PEI): Using Photos to Elicit Children's Perspectives. International Journal of Qualitative Methods 5 (3), 1-9.

Erikson, Erik H. 1963. Childhood and society. W W Norton, New York.

Eskola, Juhani & Suoranta, Juha. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Felstead, Alan & Jewson, Nick & Walters, Sally. 2004. Images, interviews and interpretations: Making connections in visual research. Teoksessa Pole, Christopher (toim.) Seeing is believing: Approaches to visual research. London: Elsevier. s. 105-121.

Flick, Uwe (2009) An Introduction to Qualitative Research. Sage Publications Ltd.

Gibson, Barbara Ellen (2005) Co-producing Video Diaries: The Presence of the "Absent" Researcher. International Journal of Qualitative Methods 4 (4), 1-9.

Giddens, Anthony. 1990. Consequences of Modernity. Cambridge: Polity Press.

Gordon, Tuula & Holland, Janet & Lahelma, Elina. 2000. Making spaces: citizenship and difference in schools. Basinstroke: Macmillan Press.

Haapala, Anu. 2002. Mitä on tulevaisuuskasvatus? Teoksessa Haapala, Anu (toim.). Tulevaisuuskasvatus. PS-kustannus, Opetus 2000. s. 125-140.

Hannula, Aino. 2008. Arjen kuvat yhteisöllisen keskustelun aloittajina. Osallistava toimintatutkimus Camera Obscura -ryhmän muotoutumisesta kansalaistomijaksi. Teoksessa Poikela, Sari & Ylitapio-Mäntylä, Outi (toim.) Aikuiskasvatus kevytyhteisöjen ajassa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. s. 47-60.

Harinen, Päivi & Herranen, Jatta. 2007. Oikein valinneet jätetään rauhaan. Osallisuus, kulttuuri ja kontrolli. Teoksessa Gretscher, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 77. Helsinki: Hakapaino Oy.

Harper, Douglas. 1986. Meaning and work. *Current Sociology* 34. s. 24–46.

Harper, Douglas. 2003. Reimagining Visual Methods. Galileo to Neuromancer. Teoksessa Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (toim.) *Collecting and interpreting qualitative materials*. Thousand Oaks, CA: California. s. 176–198.

Herlevi-Turunen, Marjaana. 2012. Ohjattu nivelvaihe alakoulusta yläkouluun. Teoksessa Rinkinen, Aija & Siippainen, Mikko. (toim.) *Ohjauksen polkuja. Perusopetuksen oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan hyvät käytänteet. Oppaat ja käsikirjat 2012:4*. Opetushallitus.

Hicks, David. 1996. Retrieving the Dream. *Futures*. 28 (8), s. 741-749.

Hideg, Éva & Erzsébe Nováky. 2002. The Future Orientation of Hungarian Youth in the Years of the Transformation. Teoksessa Gidley, Jennifer & Inayatullah, Sohail. (toim.) *Youth Futures: Comparative Research and Transformative Visions*. Westport, U.S.A.: Praeger. s. 123–129.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hitlin, Steven & Elder, Glen H. Jr. 2007. Time, Self, and the Curiously Abstract Concept of Agency. *Sociological Theory*. 25 (2). s. 170-191.

Holm, Gunilla. 2008. Visual Research Methods: Where Are We and Where Are We Going? Teoksessa Hesse-Biber, Sharlene Nagy & Leavy, Patricia (toim.). *Handbook of Emergent Methods*. NY: Guilford.

Honkasalo, Veronika. Methodological considerations on doing ethnographic fieldwork on multicultural surroundings. Teoksessa Helve, Helena. (toim.) *Mixed Methods in Youth Research*. Finnish Youth Research Network and Finnish Youth Research Society, publications 60. Tampere: Juvenes Print.

Houni, Pia & Suurpää, Leena (toim.). 1998. *Kuvassa nuoret*. Tampere: Tampere University Press.

Hyvärinen, Matti. 2006. *Kerronnallinen tutkimus*.
http://www.hyvarinen.info/material/Hyvarinen-Kerronnallinen_tutkimus.pdf.
 Ladattu 15.11.2013.

Janhonen-Abruquah, Hille. 2010. *Gone with the Wind? Immigrant Women and Transnational Everyday Life in Finland*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Jyrkämä, Jyrki. 2001. Aika tutkimuksessa ja elämänculussa. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino. s. 117–157.

Jähi, Rita. 2004. Työstää, tarinoida, selviytyä. Vanhemman psyykkinen sairaus lapsuudenkokemuksena. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kasurinen, Helena. 2000. Nuorten tulevaisuusorientaatio. Teoksessa Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1: ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Onnismaa, Jussi & Pasanen, Heikki & Spangar, Timo (toim.). Jyväskylä: PS-Kustannus. s. 207–220.

Kauppinen, Timo M. 2005. Asuinalueen ja perhetaustan vaikutukset helsinkiläisnuorten keskiasteen tutkintojen suorittamiseen. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kiilakoski, Tomi. 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. Opetushallitus. Muistiot 2012:6.

Ketokivi, Kaisa. 2004. Pidentynyt nuoruus ja perheen perustaminen individualistisen elämänorientaation jäljillä. Sosiologia 2. s. 94–107.

Kuhn, David. 2009. Adolescent thinking. Teoksessa Lerner, Richard M. & Steinberg, Laurence (toim.) Handbook of adolescent psychology, vol. 1. Hoboken, NJ: Wiley. s. 152–186.

Kuronen, Ilpo. 2010. Peruskoulusta elämäncouluun. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäncouluusta peruskoulun jälkeen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lanas, Maija. 2011. Smashing potatoes – challenging student agency as utterances. Oulu: Oulun yliopisto.

Levinson, Daniel J. & Darrow, Charlotte N. & Klein, Edward B. & Levinson, Maria H. & McKee, Braxton. 1978. Seasons of a man's life. Knopf, New York.

Liebenberg, Linda. 2009. The visual image as discussion point: increasing validity in boundary crossing research. Qualitative Research 9. s. 441–467.

Linde, Charlotte. 1993. Life Stories. The creation of coherence. Oxford University Press.

Livingstone, Sonia. 2008. Taking risky opportunities in youthful content creation: teenagers' use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression. New Media Society 10 (3). s. 393–411.

Lämsä, Anna-Liisa. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaaliuollon asiakirjojen valossa. Väitöskirja. Oulu: Oulu University Press.

- Mannermaa, Mika. 1993. Evolutionaarinen tulevaisuudentutkimus: tulevaisuudentutkimuksen paradigmojen ja niiden metodologisten ominaisuuksien tarkastelua. Helsinki: Vap-kustannus.
- Marin, Marjatta. 2001. Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen. Teoksessa Jyrkämä, Jyrki & Sankari, Anne (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino. s. 17–48.
- McLeod, John. 2009. Introduction to counselling. Buckingham: Open University Press.
- Mikkonen, Anu. 2000. Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Myllyniemi, Sami. 2013. Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Stakes.
- Myrskylä, Pekka. 2012. Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA, Elinkeinoelämän Valtuuskunta.
- Niemelä, Kati. 2007. Rippikoulusta aikuisuuteen. Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 99.
- Nuorisotakuu 2013. www.nuorisotakuu.fi. Luettu 7.8.2013.
- Nurmi, Jan-Erik. 1991. The Development on Future-Orientation in a Life-Span Context. Helsingin yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksia N:o 13. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ollila, Anne K. 2008. Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Väitöskirja: Lapin yliopisto.
- Packard, Josh. 2008. 'I'm gonna show you what its's really like out here': the power and limitation of participatory visual methods. Visual Studies, Vol. 23, No. 1. s. 63–77.
- Paju, Petri. 2011. Koulua on käytävä – Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana. Nuorisotutkimusverkosto/Nuoristotutkimusseura, julkaisuja 115. Helsinki 2011.
- Peavy, R. Vance. 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Helsinki: Painotuote Oy.
- Peavy, R. Vance. 2001. A Brief Outline of SocioDynamic Counselling: A Co-Constructivist Perspective on Helping. www.sociodynamic-constructivist-counselling.com. Haettu 20.11.2012.
- Peavy, R. Vance. 2000. SocioDynamic Perspective and the Practice of Counselling. NATCON Papers.
- Poli, Roberto. 2013. Overcoming divides. On the Horizon. Vol 21, no 1, 3–14.

- Polkinghorne, Donald E. 1995. Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa Hatch, Amos J. & Wisniewski, Richard (toim.) *Life History and Narrative*. The Falmer Press. s. 5-24.
- Puumalainen, Seija. 1999. Nuoruuden siirtymät ja valikoituminen koulutus- ja työmarkkinoilla. Teoksessa Linnakangas, Ritva (toim.) *Koulutus ja elämänkulku. Näkökulmia koulutuksen vaikuttavuuteen*. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino. s. 313–349.
- Puuronen, Vesa. 2006. *Nuorisotutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Pyry, Noora. 2012. Nuorten osallisuus tutkimuksessa. Menetelmällisiä kysymyksiä ja vastausyrityksiä. *Nuorisotutkimus* 1. s. 35–53.
- Pörhölä, Maili. 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä – miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille? Teoksessa Minna Aaltonen, Kirsi Eräkallio & Sami Myllyniemi. (toim.) *Polarisoituva nuoruus. Nuorten elinolot - vuosikirja 2008*. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Stakes. s. 94–104.
- Pöyliö, Sari & Suopajarvi, Leena. 2005. Perusturva ja punainen tupa. Nuorten osaajien työtä ja asuinympäristöä koskevat odotukset. *Työpoliittinen tutkimus*. Helsinki: Työministeriö.
- Raitanen, Marko. 2001. Aikuistuminen - uusi vaihe elämässä vai uusi elämä vaiheessa? Teoksessa Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyri (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino. s.187–224.
- Riessman, Catherine Kohler. 2008. *Narrative Methods for the Human Sciences*. London: Sage Publications.
- Rinne, Risto & Järvinen, Tero. 2011. Suomalaisen koulutuspolitiikan muutos ja nuorten syrjäytyminen. Teoksessa Collin, Kaija & Eteläpelto, Anneli & Heiskanen, Tuula (toim.) *Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa*. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Kansanvalistusseura. s. 79–108.
- Rose, Gillian. 2001. *Visual methodologies: An introduction to the interpretation of visual materials*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Rubin, Anita. 2013. Hidden, inconsistent, and influential: Images of the future in changing times. *Futures*. 45, s. 38-44.
- Rubin, Anita. 2002a. Tulevaisuudenkuvat ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa. Teoksessa Kamppinen, Matti & Kuusi, Osmo & Söderlund, Sari (toim.) *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. s. 789-818.

Rubin, Anita. 2002b. Nuoren ohjenuorat. Tulevaisuusnäkökulman avaamisen merkityksestä. Teoksessa Haapala, Anu (toim.) Tulevaisuuskasvatus. PS Kustannus, Opetus 2000. S. 28-49.

Rubin, Anita. 2000. Growing up in social transition: in search of a late-modern identity. Turun yliopisto.

Rubin, Anita. 1998. The Images of the Future of Young Finnish People. Sarja D-2. Turku: The Turku School of Economics and Business Administration.

Salasuo, Mikko. 2010. Nuorten suhde sotiemme suureen kertomukseen. Teoksessa Myllyniemi, Sami. (toim.) Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta & Stakes. s. 191-196.

Sampson-Cordle, Alice Vera. 2001. Exploring the relationship between a small rural school in Northeast Georgia and its community: an image-based study using participant-produced photographs. University of Georgia.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Schmid, Kristina L. & Phelps, Erin & Lerner, Richard M. 2011. Constructing positive futures: Modeling the relationship between adolescents' hopeful future expectations and intentional self regulation in predicting positive youth development. Journal of Adolescence. 34, s. 1127-1135.

Spangar, Timo. 2006. SocioDynamic career counselling. Constructivist practice of wisdom. Kirjassa McMahon, Mary & Patton, Wendy. Career Counselling. Constructivist approaches. New York: Routledge.

Spencer, Stephen. 2011. Visual research methods in the social sciences. Awakening visions. Routledge.

Staudinger, Ursula M. 2001. Theory of Lifespan Development. Teoksessa Smelser, Neil J. & Baltes, Paul B. (toim.) International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. Amsterdam: Elsevier Science. s. 8844-8848.

Suhonen, Tuomo. 2013. Studies on Higher Education Choices and Spatial Labour Markets. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Suoninen, Annikka & Kupari, Pekka & Törmäkangas, Kari. 2010. Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2009 - tutkimuksen päätulokset. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

SVT. 2012. Suomen virallinen tilasto. Koulutukseen hakeutuminen [verkkajulkaisu]. ISSN=1799-4500. Helsinki: Tilastokeskus.
http://tilastokeskus.fi/til/khak/2012/khak_2012_2014-01-23_tie_001_fi.html
 Ladattu: 4.2.2014.

- Säljö, Roger. 2004. Oppimiskäytännöt. Sosiokulttuurinen näkökulma. Helsinki: WSOY.
- Tani, Sirpa. 2010. Hengailun maantiede ja nuorisotutkimuksen eettiset ongelmat. *Kasvatus & Aika*, 4 (3). s. 51-71.
- Thomas, W.I. & Znaniecki, Florian W. 1918. The Polish peasant in Europe and America. Monograph of an immigrant group. http://media.johnwiley.com.au/product_data/excerpt/63/14051057/1405105763-1.pdf. Ladattu 6.3.2014.
- Thomson, Fionagh. 2007. Are Methodologies for Children Keeping them in their Place? *Children's Geographies*, 5 (3). s. 207-218.
- Tolonen, Tarja. 2005. Sosiaalinen tausta, sukupuoli ja paikallisuus nuorten koulutussiirtymissä. Teoksessa Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 56. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. s. 33-65.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki.
- Ulkuniemi, Seija. 2005. Valotetut elämät. Perhevalokuvan lajityyppiä pohtivat tilateokset dialogissa katsojien kanssa. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Vilkko, Anni. 2001. Elämänkulku ja elämänkulkukerronta. Teoksessa Heikkinen, E. & Tuomi, J. (toim.) *Suomalainen elämänkulku*. Vantaa: Kirjoittajat ja Kustannusosakeyhtiö Tammi. s. 74-85.
- Wang, Catherine & Burris, Mary Ann. 1997. Photovoice: Concept, Methodology, and Use for Participatory Needs Assessment. *Health Education & Behavior*, Vol. 24 (3), 369-387. SOPHE.
- Wiles, Rose & Prosser, Jon & Bagnoli, Anna & Clark, Andrew & Davies, Katherine & Holland, Sally & Renold, Emma. 2008. Visual Ethics: Ethical Issues in Visual Research. ESCR National Centre for Research Methods Review Paper.
- Wilska, Terhi-Anna. 2013. Nuoret osallistuvat kulutusvalinnoillaan – vai osallistuvatko? Teoksessa Myllyniemi, Sami. *Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013*. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta & Stakes.
- Ziehe, Thomas. 1991. Uusi nuoriso. Epätavallisen oppimisen puolustus. Tampere: Vastapaino.

LIITTEET

Liite 1.

MILLAINEN ON SINUN TULEVAISUUTESI?

Haluaisin, että ottaisit valokuvia,
jotka mielestäsi kuvastavat hyvin omaa tulevaisuuttasi.

Lisäksi haluaisin, että etsisit sinun menneisyyttäsi kuvastavia valokuvia.

Voit kirjoittaa jokaisen kuvan yhteyteen lyhyen kuvauksen siitä,
mitä kuvassa on ja miksi otit tai etsit kyseisen valokuvan.

Valokuvien tarkoitus on toimia virikkeenä haastattelussa. Haastattelussa on tarkoitus keskustella ottamistasi ja etsimistäsi valokuvista sekä niistä nousevista teemoista.

Ottamiesi valokuvien tai kamerasi laadulla ei ole tutkimukseni kannalta merkitystä. Toivonkin, ettet ota valokuvien ottamisesta turhia suorituspaineita.

Tuothan valokuvat mukanas haastatteluun esimerkiksi muistitikulle tallennettuna. Etsimäsi valokuvat voi tuoda sellaisenaan. Minä tuon haastattelutilanteeseen tietokoneen, jolta käsin voimme katsoa valokuviasi. Samalla tallennan valokuvat koneelleni. Etsimäsi valokuvat jäävät sinulle.

Näytähän tämän valokuvausohjeen sekä käyttöoikeuslomakkeen vanhemmillesi, ennen kuin päätätte, osallistutko tutkimukseeni. Mikäli osallistut, tuothan vanhempiesi allekirjoittaman suostumuslomakkeen mukanas haastatteluun. Minä tuon käyttöoikeuslomakkeet.

Jos sinä tai vanhempasi haluatte kysyä jotain ennen osallistumistasi, voitte ottaa yhteyttä minuun sähköpostitse tai puhelimitse: mirjamj@student.uef.fi tai 045 137 8669.

Valokuvaamisen iloa! Kiitos jo nyt, että haluat osallistua tutkimukseni tekoon!

Terveisin, Mirjami

Liite 2.

KÄYTTÖOIKEUDEN SIIRTO

Minä, _____ siirrän Mirjami Järnefeltin seminaarityötä varten antamieni valokuvien käyttöoikeuden Mirjami Järnefeltille seuraavin ehdoin:

Tekijänoikeus valokuvista jää minulle tai muulle valokuvan ottajalle tekijänoikeuslaissa mainitussa laajuudessa.

Minun tai kuvissa esiintyvien henkilöiden oikeita nimiä ei mainita valokuvien yhteydessä.

Antamiani valokuvia käytetään vain Mirjami Järnefeltin tieteellisiin töihin ja niiden arviointiin. Valokuvia saa esittää julkisesti vain akateemisissa tarkoituksissa tieteellisten töiden yhteydessä.

Antamieni valokuvien käyttöaika on voimassa Mirjami Järnefeltillä seuraavan 5 vuoden ajan käyttöoikeuden siirron astuessa voimaan.

Käyttöoikeuden siirryttyä oikeutta valokuvien käyttöön ei voi jakaa tai siirtää eteenpäin muille henkilöille.

Antamiani valokuvia saa muuttaa henkilöiden ja yksityiskohtien anonymiteetin turvaamiseksi seuraavin ehdoin:

- ☐ Haluan, että kaikkien kuvissa esiintyvien henkilöiden kasvot sumennetaan kuvankäsittelyohjelmalla.
- ☐ Haluan, että henkilöitä ja paikkoja koskevat helposti tunnistettavat yksityiskohdat sumennetaan kuvankäsittelyohjelmalla.

Käyttöoikeuden siirto antamistani valokuvista yllämainittuine ehtoineen astuu voimaan kummankin sopijaosapuolen allekirjoitettua ja päivättyä tämän dokumentin. Antamiani valokuvia on _____ kappaletta. Tätä sopimusta on tehty kaksi samansanaista kappaletta, yksi kummallekin sopijaosapuolelle.

Paikka

Aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys

_____.____.2013

_____

_____

Paikka

Aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys

_____.____.2013

_____

_____

Liite 3.

Hei!

Opiskelen oppilaanohjaajaksi Itä-Suomen yliopistossa. Teen opintoni päättävää pro gradu-tutkielmaa peruskouluaan päättävien nuorten elämänculun rakentumisesta ja tulevaisuudenkuvista.

Kerään tutkimusaineistoni valokuvahaastattelua käyttäen. Valokuvahaastattelussa ideana on se, että tutkimuksen osallistajat ottavat ja etsivät valokuvia antamieni kysymysten pohjalta. Valokuvaamisen jälkeen haastattelen osallistujia näiden otettujen ja etsittyjen valokuvien pohjalta. Otetut sekä etsityt valokuvat ja niiden pohjalta tehtyt haastattelut muodostavat tutkimukseni aineiston; perustan, jonka pohjalta tutkimukseni teen.

Valokuvista ja haastatteluista saamani tieto on luottamuksellista, enkä käytä osallistujien oikeita nimiä lopullisessa tutkimusraportissa. Tarvittaessa myös sumennan otetuista valokuvista kasvot ja muut osallistujan henkilöllisyyteen yhdistettävät elementit.

Olen antanut lapsellenne valokuvausohjeen sekä valokuvien käyttöoikeutta koskevan sopimuksen. Toivon, että tutustutte kumpaankin yhdessä. Mikäli tutkimukseni nostattaa kysymyksiä tai ette halua, että lapsenne osallistuu tutkimukseeni, voitte ottaa yhteyttä minuun puhelimitse (045 137 8669) tai sähköpostitse (mirjamj@student.uef.fi) 30.9.2013 mennessä.

Pro gradu -tutkielmaani ohjaa PsT Jussi Silvonen. Voitte olla tarvittaessa myös häneen yhteydessä. Hänen yhteystietonsa on:

jussi.silvonen@uef.fi.

Ystävällisin terveisin, Mirjami Järnefelt

SUOSTUMUSLOMAKE

Minä,

Huoltajan nimi

annan lapselleni

Lapsen nimi

luvan osallistua Mirjami Järnefeltin pro gradu –tutkielman aineiston keruuseen.

Aineisto kerätään valokuvahaastattelun keinoin. Lapseni ottamien valokuvien käyttöoikeudesta allekirjoitetaan erillinen sopimus.

Aika ja paikka

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Liite 4.

HAASTATTELURUNKO

Alkukysymykset

Millaista valokuvien ottaminen oli?

Kuka olet? Millainen on sinun elämäntilanteesi?

Kuvakysymykset

Mitä tässä kuvassa on?

Miksi otit/toit tämän kuvan?

Miten tämä/kertomasi tapahtui?

Mikä kaikki on vaikuttanut siihen, että tässä kuvassa on ... ?

Apukysymykset

Miten pitkälle olet ajatellut omaa tulevaisuuttasi?

Kerro minulle tavallisesta päivästäsi. Millainen se voisi olla tulevaisuudessasi?

Mikä sinulle on tärkeintä elämässäsi? Entä tulevaisuudessasi?

Ketkä ihmiset ovat tärkeimpiä ihmisiä elämässäsi? Entä tulevaisuudessasi?

Onko sinulla jotain sellaisia tulevaisuuteen liittyviä ajatuksia, toiveita, unelmia tai pelkoja, joita ei tule esille näissä kuvissa?